فاعتبروا یا اولی الابصار

الحمدللہ کہ کتاب لاجواب مشتمل بر پند و نصیحت تصنیف لطیف مولوی محمد دلپذیر صاحب بھیروی مسمی بہ

# وعظ دلپذیر

مشہور بہ

# ناصح المسلمین

۱۹۱۴ء

ملقب بہ

# تحفۃ الواعظین

۱۳۳۲ھ

بفرمائش خادمان دین متین شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجران کتب کشمیری بازار شہر لاہور

در مطبع اسلامیہ لاہور طبع شد

فاعتبروا یا اولی الابصار

الحمدللہ کہ کتاب لاجواب مشتمل بر پند و نصیحت تصنیف لطیف مولوی محمد دلپذیر صاحب بھیری مسمی بہ

# وعظ دلپذیر

مشہور بہ

# ناصح المسلمین

۱۹۱۴ء

ملقب بہ

# تحفۃ الواعظین

۱۳۳۲ھ

بفرمایش خادمان دین متین شیخ الٰہی بخش محمد جلال الدین تاجران کتب کشمیری بازار شہر لاہور

در مطبع اسلامیہ لاہور طبع شد

# حمد باری عز اسمہٗ تعالیٰ

## بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد ہزار ہزار ہزاراں بے حساب شماراں
مالک ملک قدیمی مولا خالق کل جہاناں
ہر محتاج دیاں نہر ویلے سنداز ار پوکاراں
دکھ سکھ سبھ اوسیدی طرفوں صادق قول قراراں
واحد مالک واحد خالق اکبر کل کباراں
برگ برگ وچ قدرت اسدی جیہی وچ گلزاراں
ساویاں بیراں وچوں نکلن سوہی پھل اناراں
نرم شگوفیاں وچوں نکلن سیخاں وانگ کٹاراں
سوہنیاں تھیں رب کوجھے کردا مالک رب بجاراں
مومناں وچوں پیدا کردا کافر بدکرداراں
طرح طرح پیدائش اسدی لکھ کروڑ ہزاراں
کیا کجھ حمد کرے کوئی اسدی کر کر سوچ وچاراں
لکھ صلوٰۃ سلام تحیت اپر شاہ ابراراں
احمد تے محمود پیارا سید کل سرداراں
نور منیر منور انور مظہر کل انواراں
اوہ خیر خلائق خیر خلائق چاہندا لیل نہاراں
خیر الناس تے خیر رسل اوہ محرم کل اسراراں
ورفعنا لک ذکرک جسدیاں جگ ہیاں اخباراں

دلوں زباناں لیل نہاراں ہر دم نال ختیاراں
رازق رزق دہندہ سبھنا آپے پل لیندا ساراں
رکھے مارے پکڑے چھوڑے کرے شفا بیماراں
دم دم اسدیاں فضلاں اتے لکھ لکھ شکر گذاراں
ہے سرکار معلّےٰ جسدی وچ کلی سرکاراں
اسدی مہروں جوبن پاون تازیاں غبہاراں
تلخ رکھاں تھیں مٹھے میوے سوہنی لذت داراں
کنڈیاں وچوں نرم شگوفے گل پھل نقش نگاراں
کوجھیاں وچوں سوہنیاں شکلاں صاحب گل رخساراں
کافراں وچوں مومن صالح واہ قدرت دیاں کاراں
وچ حساب شمار نہ آون اسدیاں پیداواراں ✦
ما نفدت کلمات اللہ نے آن کھوایا ہاراں
جسدی نعت تمام فرشتے بولن نال پیاراں
مالک کوثر والی امت شافع او گنہاراں۔
سبھ نبیاں تھیں اعلیٰ اولیٰ صاحب قدر وقاراں
تن من اس محبوب تھیں تھیں میں واراں لکھ واراں
خاتم کل رسولاں نبیاں اشرف نیکو کاراں
ذکر ملن ہمیشہ جسدا اہر کوچے بازاراں

خُلق عظیم دکھایا جس نے کُل یاراں اغیاراں
خوب نمونہ اُسوۂ حسنہ کارن تابعداراں

ابابکر تے عمر ولی جو اقرب دوستداراں
دو جگ وچ معیت سنگت ثابت نال آثاراں

ذُوالنورین عثمان غنی جو صاحب نیک وپاراں
حیدر صفدر شیر الٰہی قاتل قوم کفاراں

جنت خاتون تے لکھ رحمت ہووے سن پرواراں
باقی ہور شہیداں ساریاں دینی مددگاراں

آل ازواج اصحاب نبیؐ دی یا وی رحمت باراں
کُل اماماں اگلیاں پچھلیاں رہبر بزرگواراں

مومن مسلم مرد زناں بھی ماپیو رشتہ داراں
نال محبت جھکیاں سبھ دیاں اپنی طرف مُہاراں

صلے اللہ علیہ وسلم سنے پیاریاں یاراں
صاحب جنت جنہاں دیاں ہن بھی حضرت کول مزاراں

خالص مخلص یار نبیؐ دے صاحب نیک اطواراں
کرن شرم فرشتے جس تھیں جھکن نہ ہ قطاراں

بیدینیاں نوں پایا وچ جہاداں لاہیاں پڑ ستھاراں
لکھ لکھ رحمت شاہ شہیداں صبّاراں احراراں

سنے شہیداں کربلا والیاں کُل صغار کباراں
کُل مہاجر خدمتگاراں بھی کلّی انصاراں

کُل ولیاں غوثاں قطباں دین دیاں غمخواراں
سنے پذیر تمامیاں کارن منگاں استغفاراں

## تمہید

مُلک اساڈے ہندو لوکاں آکر غلبہ پایا
ہندو دولت مند ہوئے سبھ ساہوکار سداون

ہندو لوک ہوئے آقابض ملک زمیناں والے
ہندو نال آرام گھراں وچ بیٹھے حکم چلاون

ہندو سبھ جاگیراں والے مالکیاں دے سائیں
مسلمان کریندی واہیاں کٹ کٹ دُکھ کشالے

سارا سال کریندے محنت مُسلمان نمانے
ہاڑی ساونی ہندو لیندے کوٹھے تُن گھلاون

ہندو لوک جیواون قرضے مسلماناں تائیں
ہندو لکھ ہزاراں وچوں ورلا مفلس کوئی

ہندو ارتھ کرن نت بھاویں سبھ کجھ گھروں گھڑیکے
ہندو اپنی گھرے وچوں لوڑاں سبھ مٹاون

مُسلمان ہوئے کمزور ہے اپنا آپ ونجایا
مُسلمان وچارے عاجز دن دن گھٹدے جاون

قرضے جک جک مسلماناں کھوہ بنے سبھ گالے
مسلمان اُنہاں دی اگے دندیاں وچ نجہ گھساون

مسلمان اُنہاں دے کامے ربدیاں جو پرضائیں
فصل پکی تا سانبھ لیجاون ہندو دھو تیا لوائے

بوحل بھرے تا ہندو آگے من لیجاون سائے
مُسلمان لوٹا کے سبھ کجھ نیں مٹھے مکھیاں مارن

مُسلمان دیکھاں بھر بھر ہوون ننگ انائیں
مسلمان کروڑاں سب دی بڑی ڈبی ہو لی

مومناں نوں جی بھیڑیے تا ہٹیاں بھرن نکیدے
مسلمان ضرورت وچ بیلے درکر دُھکے کھاون

ہندو کم حیثیت ہووے ڈاڈھا مفلس تھوڑے
مسلمان بظاہر تھوڑے ہووے وڈا سوکھالا
ہندو لوکاں قبضے کیتے اندر شہر گراواں
ہندو لوکاں وچ پوتے پائے محل چوبارے
ہندو کرن وپار تجارت بیٹھے کڈھ دکاناں
ہندو جد کوئی بھکھا ہووے محنت کر کے کھاوے
ہندو پڑھ پڑھ مدرسیاں وچ نوکر ہوئے ہزاراں
ہندو قانوناں تھیں واقف ہو گئے علماں والے
ہندو وچ کچہریاں جا کے پھرن بہاراں کردے
دیکھو وچ کچہریاں جا کے مسلماناں دے حالے
ہندو عرضیاں پاون والے نالشاں کرن والے
ہندو سیکڑیاں تھیں کوئی ہووے قید اکاراں
گل جیلاں دی ایہو حالت سُننے اندر آئی
ہندو خون کرے کوئی ورلا اوہ بھی کدی کدائیں
ہندو چور لٹیرے ڈاکو اکثر گھٹ سُنیدے
بار علاقے اندر اکثر جٹ ایہ ریت منیندے
ہندو کنجر بھنڈ مراسی کدیں نہ نظری آئے
ہندو کرن اکھاڑے ہولیاں منے پر نے نالے
ہندو مست شراباں اندر موجاں جشن لٹیندے
ہندو شرع مخالف سارے میلے سانگ بناون
ہندو مسلماناں اوپر سو سو طعن لگاندے
لگدے وس نہ ہندو چاہے مومن دی بھلیائی
ہندو دین رسول اللہ تے رکھن طعن ہزاراں
سارے کم اوہناں دے جا کے اہل اسلام کریندے
لٹ لٹ کھاں اساڈے جنہاں کیتا تنگ اسانوں

تاں بھی شوہدا کئی جٹاندی قرقی کر کے چھوڑے
تاں بھی جدوں وچ نگلے کوئی بستی کڈھ دیوالا
مسلماناں پیو دادے دیاں گھنی باپاں تھاواں
مسلماناں جدی ورثے وچ وٹائے سارے
مسلمان موہاں جوگے عقل نہیں ناداناں
مسلمان ہلاں تھیں نٹھا پین کسب بناوے
مسلمان محتاج انہاندے بیعلمی دیاں ماراں
مسلماناں جاہلیت دی طوق گلاں وچ ڈالے
مسلمان اوہناں دے نیڑے ڈھک نہ سکن وردے
ہندو ہون مدعی تمامی مسلمان مدعا علیہ
مسلمان تانہاندے اگے چٹیاں بھرنے والے
مسلماناں نال ہمیشہ جیل پرو پر سارا
ہندو تھوڑے مومن بہتے قیداں بھوگن بھائی
مسلمان ملن نت بھاہے پھر بھی ٹلدے ناہیں
مسلمان کرن نت ڈاکے نت پھرن بگڑیندے
جد تک پیت نہ بجھی اسنوں نگر انہیں بنھاندے
اہل اسلاماں ایہ کم گندے اپنے پیٹے پائے
مسلمان انہاندے اگے ڈھول وجاون والے
مسلمان اوہناں دے اگے مجرے پھرن کریندے
مسلمان بے غیرت جا کے کنجن سانگ سوہاون
مسلمان مستی جا کے ہو کنجن گند اٹھاندے
ایہہ مسلماناں تائیں کدی نہ غیرت آئی
اہل اسلام اجے بھی جا کے مدد کرن کفاراں
شرم نہ آوے مومن ہو کے مدد کفاراں دیندے
صد افسوس جو پھیر ایسے وچ کرنے مدد انہاں نوں

ستھیں لستی بن کے انہاں ساڈیاں جڑہاں ہلایاں
ایہہ مسلماناں بھایاں اجے نہ ساراں پایاں
سوواں گذہ چھوڑی بھردیاں کیا کجھ حالت ہوئی
اہل اسلاماں نوں اس گلدا اجے خیال نہ کوئی
کوٹھی مٹلے کھوہ زمیناں ہنداں سبھ سنبھالے
پٹن جوگے کرکے مومن گھر تھیں پکڑ نکالے
رات دنے اوہ ساڈی کارن بیٹھی گھات لگائی
ہندو لوکاں آپس وچہ ایہہ رل مل متنا پکائی
کالیاں تائیں گوریاں جیونکر کڈھیا انگلستانوں
اینویں اسیں نکالدیاں گے مومن ہندوستانوں
مومن بھائیو ہوش کرو کجھ اپنا آپ سنبھالو
مرد بنوں نامردی بن کے دنیا دین نہ گالو
کھول اکھیں ہن جاگو بھائیو ہوراں نال جگاؤ
آپ بچو تے مومن بھایاں اپنے نال بچاؤ
بنھو لک تر کڑے ہو کے کر ہمت مردانہ
اپنی ہتھیں آپ نہ اپنا خانہ کرو ویرانہ
جیکر اسے طور تساڈی حالت رہی مدامی
باقی دے بھی ترکے ورثے بہسو گال تمامی
اگے بہت غریباں دی گھر کھادی لٹ کراڑاں
باقی دی بھی لٹنے کارن آن لگایاں تاڑاں
ہوش کرو ہن سمجھو بھائیو سرت ٹکانے لیاؤ
جس گلوں نقصان ہووے اس ٹیری مول نہ جاؤ
پنج گلاں تھیں اہل اسلاماں ہے نقصان اٹھایا
انہاں پنجاں ہندواں تائیں شاہوکار بنایا
مومناں تائیں انہاں گلاں دا فکر خیال نہ کوئی
جانن نا جو کتھوں ساڈی ساعت مندی ہوئی
میں ہن اس رسالے وچ اوہ باتاں پنج سناواں
متے کجھ غیرت پیدا ہووے مسلمان بھراواں

## باعث اول تنزل مسلماناں بے اتفاقی و ترغیب اتفاق بین المسلمین

اول بے اتفاقی کولوں وگڑیا کم تمامی
ہکدوجے دے دشمن ہوئے سبھ فرقے اسلامی
سنی لوک شیعہ دے تائیں فتوے کفر لگاون
شیعہ کہن انہاں نوں کافر بھڑ بھڑ حال ونجاون
اینویں ہور جو بعضے فرقے اہل اسلاماں والے
کر کر بحثاں جھگڑے ہوئے آپس وچہ بیچالے
ناکجھ سوچن ناکجھ سمجھن فتوے لان کفر دے
ضد فساد تعصب پاون اینویں لڑ لڑ مردے
مومناں تے جد مومن بھایاں ایسیاں تہمتاں لایاں
غیر مذاہب تھیں پھر انہاں کدوں خلاصیاں پایاں
ڈھڈھ وڈھ کھادا ہکدوجے نوں کر کر جنگ لڑایاں
اپنا ناس کراون لگیاں آپ بندوقاں چایاں
آپس وچہ دو بھیڑیاں پا کے قوماں غیر جگایاں
آپے اپنے سر تے چاڑھیا آریاں تے عیسائیاں
جے سبھ مومن آپس اندر رکھدے صلح صفایاں
کیا مجال کریندا کوئی نال تنہاں چتر آیاں
سچ سمجھو تا آپے اپنیاں پیریاں اساں وبلیاں
شالہ پنج ہوندی اوہ جنہاں پٹیاں الٹ پڑھایاں

کافر سدا بھراواں تائیں دشمن کیتا بھایاں
ہندو بھی ہن ساڈے اوپر آون کر کر دھلیاں
بھیڈاں سنگھ جمن تے آوان اکھیں احمق کایاں
سونے کول سکّی دیاں ٹوماں شوخیاں آن وکھایاں
اہل اسلاماں نوں آ ہندواں ہنجوں رت وہایاں
آپس وچہ ہکدوجے نوں ویکھن مول قصایاں
اِسّے بے اتفاقی اگے کتنیاں صفاں اٹھایاں
اِسّے بے اتفاقی کتنیاں فوجاں مار چلایاں
اسّے بے اتفاقی ساڈیاں آہن جڑہاں ہلایاں
اسّے بے اتفاقی ساڈیاں برکتاں آن گھٹایاں
اسے بے اتفاقی سانتھے قوماں غیر چڑھایاں
اسے بے اتفاقی سانوں ہندواں ہیٹھ بہائیا
اسے بے اتفاقی ساڈے سب اقبال تروڑے
بیشک آپس دے وچہ جنہاں بے اتفاقی پائی ہے
قوم یہوداں آپس اندر بے اتفاقیاں پایاں،
ضُرِبَتْ عَلَیْهِمُ الذِّلَّةُ۔ اللہ حق تنہاں فرماوے
ہکے تمام حکومت شاہی ہتھ اونہاندے آہی
بے اتفاقی ایسی شامت دیوے رب بناہیں
ڈرو خدا دیاں قہراں کولوں مسلمان بھراؤ
وچہ قرآن[1] سپارے پنجویں حکم خدا فرماوے
جو کوئی شخص سلامٌ علیکم کہے تساڈے تائیں
صرف سلامٌ علیکم دا رب ایڈ لحاظ بنایا

بہلا نہ ہووی مول اونہاندا ضدّاں جنہاں سکھایاں
لونبڑ بھی اشیراں لگے کرن لگے وڈیائیاں
بازاں اوپر ممانیاں چڑیاں غلبہ پاون آیاں
سورج کول ٹٹانے عاجز کرن لگے روشنایاں
ایہہ اج نہ بے اتفاقیاں مومناں لوں گوایاں
جانن ناجو بے اتفاقی آنے لکھ بلائیاں،
اِسّے بے اتفاقی کیکجھ قوماں خاک رولایاں
اسے بے اتفاقی کتنیاں وستیاں پٹ اڈایاں
اسے بے اتفاقی ساڈیاں جائیں قرق کرایاں
اسے بے اتفاقی ساڈیاں دولتاں آن کھسایاں
اسے بے اتفاقی سانوں دہاراں آن جھنگھایاں
اسے بے اتفاقی ساڈا قدر وقار گھٹائیا
ایہو بے اتفاقی ہکدن سروں وجا کے چھوڑی
عزت بت اونہاندے گھر دی جاندی نظر نہ آئی
سدا خوار ذلیل نکارے پھردے حال گدایاں
ہن تک اجے اونہاندے مگروں ذلّت مول نہ جاوے
ہکے تمام جہانوں بھکھے ربدی بے پرواہی
جس گھر بے اتفاقی ہووے اوہ گھر وسدا ناہیں
ہکدوجے نوں کافر کہہ کے نا اتفاق گواؤ
کافر کہو نہ اُسنوں جیہڑا تساں سلام الاوے
بے ایمان نہ آکھو اُسنوں کہیا خالق سائیں
بول سلام کہے جو اُس نوں کافر کہن نہ آیا

[1] وچہ قرآن الخ قال اللہ تعالٰے وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ اَلْقٰى اِلَيْكُمُ السَّلٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا (پ ۵)
ترجمہ یعنے فرمایا اللہ تبارک وتعالٰے نے وچہ قرآن مجید دے۔ اتے نہ آکھو واسطے اُس شخص دے جو ڈالے طرف تساڈی سلام (ایہ بات) جو نہیں تو مومن یعنے کافر ۱۲ منہ عفے عنہ۔

جیہڑے لوک نمازاں روزے خوب بجا لیاون
منّن اللہ مالک تائیں واحد پاک تعالیٰ
منّن کل فرشتے اُسدے نالے گل کتاباں +
منّن حق قیامت جیونکر منّنی لازم ہوئی
وچہ[1] حدیث مبارک حضرت پاک نبیؐ فرماوے
ہوش کرو اے علماں والیو بے اتفاقی چھوڑو
جھگڑیاں وانگ مومناں تائیں آپس وچہ لڑاؤ
گھر دیاں چڑیاں مارن اُپر شیر نہ ہوؤ بھائی +
رب رسول کتاباں جیہڑے اگے منّن والے
ہکو کعبہ ہکو قبلہ ہکو کلمہ یعنی لا الہ الا اللہ نوری
ہکو دین رسول اللہ دا دوجا دین نہ کوئی +
کل اصول برابر ہکو ساریاں اہل اسلاماں
جیکر اختلاف فروعاں کافر کہو اُنہاں نوں
وچہ صحاباں بہت فروعی اختلاف وہانے
آپس اندر اونہاں کسے نوں کافر مول نہ کہیا
اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ اِخْوَۃٌ جو نو د اللہ فرماوے
فَاَصْلِحُوْا بَیْنَ اَخَوَیْکُمْ پھر تاکید خدا فرمائی
وَلَا تَنَازَعُوْا پھر اللہ ہور جگہہ فرمایا
فَتَفْشَلُوْا پھر آپس وچہ جے جھگڑا شور مچاسو
وَتَذْهَبَ رِیْحُکُمْ تساڈی ہوسی بے آبروئی

پڑہن قرآن پڑہاون لوکاں دین ایمان سکھاون
اُسدا ہور شریک نہ کوئی مُشرک دا مُنہ کالا
منّن سارے مرسل جنہاں دسّے راہ صواباں
پھیر اونہاں نوں کافر کہنا ایہ انصاف نہ کوئی
مومن نوں جو کافر آکھے خود کافر ہو جاوے
ضِدّ بضدّی فتوے لا کے دین ایمان نہ بوڑو
گھر اپنے نوں لا گو ہو کے مول نہ تختہ چاؤ
نال مخالفاں ٹکرو جیکر ہے کجھ طاقت آئی
اونہاں نال کہے پھر جھگڑے کہے تفرقے ڈالے
ہکو پاک کتاب الٰہی خاص کلام حضوری
ہکو نبی پیارا جس تے ختم نبوّت ہوئی
کِس گلوں پھر کافر آکھو ودھ گھٹ کرو کلاماں
تا پھر دسّو کیکچہ کہسو یاراں اصحاباں نوں
بھی سے ہے مخالف وچہ فروعاں کل امام ربانے
مومن سبھ بھرا اسلامی پکّا مسئلہ ایہا
مومن سبھ بھرا آپس وچہ مت کوئی شک لیاوے
آپس وچہ سبھ مومن بھائی رکھو صلح صفائی +
آپس وچہ نہ جھگڑو مومن حکم حضوروں آیا
ہو جاسو نامرد نکاّرے عزّت پت گواسو
اُڈ جاویگا پھر تساڈا رعب نہ رہسی کوئی +

[1] وچہ حدیث الخ عن ابن عمرؓ قال قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا قال الرجل لاخیہ یا کافر فقد باء بہا احدہما فان کان کما قال والا رجعت علیہ متفق علیہ ترجمہ ابن عمرؓ سے روایت ہے کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نے فرمایا جب کوئی مرد اپنے بھائی (مسلم) کو اسے کافر کہتا ہے تو وہ لفظ کفر دونوں میں سے ایک کی طرف رجوع کرتا ہے سو اگر وہ ایسا ہی ہے جیسا اسنے کہا (تو خیر اسکا کہنا سچ ہوا) ورنہ وہ لفظ قائل پر جا پڑتا ہے (یعنے مسلم کو کافر کہنے والا خود کافر ہو جاتا ہے) بخاری۔ مسلم ۱۲

سچ کلام خداوند والی سچ اسدا فرماناں
جھگڑ جھگڑ کے عزت اپنی گالی مسلماناں

دوجیاں قوماں تی ہن کوئی رعب نہ رہیا انہاندا
جناں کہناں اٹھہ نال انہاندی موہچ آن لگاندا

ہندو بنیئے وکھ انہاندی جھگے لٹ لٹ کھاون
آریہ تے عیسائی وکھرے حملے کر کر آون

دولت مال زمیناں وچ کھریاں لیاں تھا ہو کاراں
دین اسلام اتے وکھ حملے آ کیتے کفاراں

ہر ہر پاسوں اوپر انہاندے آکر حملا ہوئی
مٹھی نیند ستے سبہ مومن اجے خیال نہ کوئی

کیوں نا شیر ہووے ہر کوئی اُپر مسلماناں
آپے اپنا قرب ونجایا بیعقلاں نادانان

جس فرقے دی آپس اندر بے اتفاقی ہوئی
دوجے مذہب والا اُسنوں کیونکر منّے کوئی

جس بیڑی دا پور اکٹھا اکول زور نہ لاوے
اُس بیڑیدا اپڑن مشکل اللہ پار پہچاوے

جیہڑی فوج نہ آپس اندر ہک صلاح بنائے
دسو دوجیاں فوجاں اُپر کیونکر غلبہ پاوے

آپسو چہ فساد جنہاں دا ہر کوئی مار بھجاوے
آپسو چہ فساد جنہاں دا ہر کوئی دہشت کھاوے

گھر اپنے وچہ اگ نہ آوی ہوری کسے نہ بجھاوے
جتھوں جاوے دیکھے کھاوی ہر کوئی چیک لنگھاوے

گھر اپنے وچہ آن بن ہووے باہروں کوئی نہ ڈردا
گھر اپنے تھیں بن تن نکلے ہر کوئی عزت کردا

گھر اپنے دے بھنڈن لگن جس بندے نوں بھائی
غیراں نوں پھر بھنڈن لگیاں دیر نہ لگدی کائی

جیہڑی جنہ گھر وچہ ہووے مشکل اوہ ہتھ اوندی
جیکر گھر وچہ بگڑی ہووے باہر بھی بگ پوندی

گھر تھیں جھڑکاں ملن جنہاں نوں اتھیں جھڑکاں کھاون
پائے پیٹ جنہاندا اوتھے پٹیاں کم نہ آون

گھر وچہ پھوٹ پوی جنہاندی حالت بری انہاندی
بے اتفاقی برا نتیجہ ہر ہک نوں دکھلاندی

سن ہن تینوں سکّے اُپر ہک مثال سناواں
تھوڑی گل تے مطلب بہتا اٹھے سمجھ بھراواں

## تمثیل

شخص کسے نے باغ لگایا نہراں وچہ چلایاں
ون ون بوٹیاں کئی ہزاراں سوہنیاں بوٹیاں لائیاں

گرد بگرد تیار کرائی پختہ چار دیواری
چاروں طرف رکھے دروازے سوہنے ہنر ساری

جد اوہ بوٹیاں ودھیاں آ کے شاخاں بور نکلے
لگے پھل تے میوے پکے وڈیاں لذتاں والے

مالک بول سنایا ہوکا لوکو اِت ول آوے
باغ میرے دیاں موجاں لٹو جو چاہو سو کھاؤ

نا کوئی روک نہ ٹوک کسے دی کچھ پچھیت نہ کوئی
نا کوئی قیمت منگن والا عام اجازت ہوئی

سن آوازہ تیڑے دوروں دوڑی خلق ہزاراں
ہر کوئی رج رج کھاندا میوے کردا موج بہاراں

جو آوے سو موج اوڈاوے نال لے پھل کماوے
تھوڑی بہت حفاظت اُسدی جو کجھ کوئی سردا
آپے لوک کریندے گوڈیاں آپے پانی لاون
کِتنی مُدّت رہیا ایہو عام طریقہ جاری
آخر مالک فوت ہویا اوہ جس نے باغ لگایا
ہک کہے ایہ بوٹی سوہنی مینوں بخشش ہوئی
ایسے طور تریجے چوتھے آکر اڑیاں لایاں
جیونکر اگے باپ تساڈا رہیا کم چلاندا
اوہ آکھے اُس حق اساڈا اینویں پیا لوٹایا
آخر اوہناں آپس دے وِچ لڑ بھڑ ونڈیاں پایاں
دوجیاں اُٹھ شتابی مگروں چوتھی کندہ گرائی
حاکم کول شکایت گھستی پکڑ منگائے سارے
باغ ویران ہویا اوہ مگروں رَاکھا رہیا نہ کوئی
لگن پھل تے میوے پکن گِدڑ کھا کھا جاون
کجھ دِناں نوں ٹُر گئے بوٹے سبزی رہی نہ کائی
بے اتفاقی دا ایہہ ثمرہ رب جبّار وکھایا
یارو بے اتفاقی کولوں اپنا آپ بچاؤ
ضد تعصب تفرقیاں تھیں منگو سب پناہیں
بُرا نہ بولو مول کسے نوں گِلہ نہ کرو کسے دا
وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰہِ[1] دل کرو خیال پیارے
حکم قرآن اکٹھے ہوکے سارے مَن کھلوو

پھلیا باغ ہوئی مشہوری ہر کجھ پھل کھائے
اپو اپنے طمع بموجب ہر کوئی خدمت کردا
پہلی پِچھے نال خوشی دے سارے رَج رَج کھاون
سُن سُن خبراں آسوں پاسوں آئی خلقت ساری
پِچھوں وارث ہوئے مخالف آن فساد بنایا
دوجا آکھے باغ اساڈا تیرا حق نہ کوئی
خلقت آکھے پھڑو نہ یارو مارو نہیں لڑائیاں
اینویں کم چلاؤ سارے ہر کوئی سمجھاندا
مار اوڈا اساں خاک رولساں جو کوئی نیڑے آیا
ہک اُٹھیا اُس نال تعصب کندھاں تین گرایاں
ہتھوں پیا فساد زیادہ ہوئی شروع لڑائی
جیوں جیوں جُرم کسے دا آہا کجھ ہد دھے کجھ مارے
ڈر دا کوئی نہ نیڑے جاوے سبھنوں نفرت ہوئی
کانواں نوں آچھاواں لدھیاں اوہ موج اڈاون
جتنی رونق برکت آہی جاندی نظر نہ آئی
سچ جنہاں اتفاق گوایا سُکھ نہ اوہناں پایا
مسلماناں بھائیاں اندر پھوٹک مول نہ پاؤ
ونڈیاں پا کے باغ رسولی مول اوجاڑو ناہیں
لَا یَغْتَبْ نا دلوں وِسارو منو حکم ربے دا
یعنی رسّا اللہ والا محکم پکڑو سارے
ہکو مٹھ کرو سب مومن جُدا جُدا نا ہووو

[1] قال اللہ تبارک وتعالیٰ وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰہِ جَمِیْعًا وَّلَا تَفَرَّقُوْا وَاذْکُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰہِ عَلَیْکُمْ اِذْ کُنْتُمْ اَعْدَآءً فَاَلَّفَ بَیْنَ قُلُوْبِکُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِہٖ اِخْوَانًا (پ ۴) ترجمہ اتے محکم پکڑو رسّا اللہ دا (یعنے قرآن مجید) اکٹھے ہوکے اتے نہ وکھو وکھ ہوؤ اتے یاد کرو فضل اللہ دا (جو ہویا) اوپر تساڈے جد آہے تسیں دشمن (ہک دوجے دے) پھر الفت ڈالی اللہ تعالیٰ نے سینے وچ تساڈے (یعنی دلاں تساڈیاں دے) وچ پس ہوگئے تسیں نال فضل اوسدے دے بھائی بھائی ۱۲ منہ عفی عنہ

یاد کرو جو اُپر تساڈے رب احسان کمائے
دِلاں تساڈیاں اندر اللہ مہر محبّت پائی
کیا احسان تساڈے اُپّر اللہ پاک کمایا
کفر زمانے دا ایہہ ویلا رب نے یاد کرایا
وکھو وکھ تمامی لوکاں اپنے رب بنائے
آپسو چہ سبھک دو جیسے ویر کماون بھارے
ضدّ فساد تے بغض عداوت جگ وچہ دھماں پایاں
اُس ویلے رب اپنی طرفوں رحمت فضل کمایا
جتنے بُت تمامی آکے سبھناں شرک اُٹھایاں
ہر ہر ملک جو اہیں کوٹیں وِتی پھیر منا دی
ضِد تعصب تے ویر عداوتاں ہر اک تھیں سٹوایاں
سخت دلاں نوں نرم کیتا اُس اپنی نرمی ہاروں
آپسو چہ جو رکھدے آہے ویر تخالف بھارے
ہکو رب تے ہکو کلمہ ہکو دین سکھایا
ہکو پاک کتاب اخیری کُل مُلکیں ورتائی
ہکو رستہ دس لوکاں نوں سب نوں میل ملائے
رب فرماوے اساں تساں تے کیڈ مروّت کیتی
آپس اندر جدوں تساں نوں بھائی اساں بنایا
یاد کرو اُس ویلے تائیں جدا یہ رحمت ہوئی
کفر زمانے والیاں باتاں پھیر نہ یاد لیا ہو
وچہ سیپارے اٹھویں اللہ ہور آیت فرمائی

جس ویلے تسیں آپس اندر دشمن ہوندے آہے
فضل اُہدے تھیں پھیر تسیں سبھ ہو گئے بھائی بھائی
کفروں کڈھ تساڈے تائیں مسلمان بنایا
نہیں سی اجے رسول پیارا جد تشریف لیایا
اپنیاں آں ساں دیون والے بُت مردود ٹھہرائے
تھوڑیاں تھوڑیاں باتاں اُتے بڑے لڑ مردے سارے
وکھو وکھ ہومے سبھ ٹولے کردے نت لڑایاں
سبھ فساد مٹاون والا نبی محمّدؐ آیا
ہکو رب پوجاون والیاں جگیں گونجاں پایاں
پوجا اتے عبادت لائق ہکو ذات خدا دی
نرمی کر کے لوکاں تائیں نرمیاں آن سکھایاں
دُوتیاں نوں پھڑ دوست کیتا اپنے خُلق پیاروں
کڈھ تفرقے وحدت پھیر کی اِک کر دتے سارے
ہکو کعبہ سب لوکاں نوں بیت اللہ دکھلایا
ہکو نبیؐ پیارا جس نے ایہہ تعلیم سکھائی
جتنے کلمہ پڑھنے والے بھائی بند بنائے
وحدت یاروں تفرقیاں دی کیتی دُور پلیتی
پھر کیوں بے اتفاقیاں پا کے آن فساد مچایا
ضدّ فساد نفاق تعصب پھیر نہ پکڑو کوئی
گھت تفرقے آپس اندر دین نہ مول گواؤ
جنہاں لوکاں دین اپنے دی وحدت توڑ گوائی

ل جیسا کہ فرمایا حالی صاحب نے۔ نہ ٹلتے تھے ہرگز جو اڑ بیٹھتے تھے * سلجھتے نہ تھے جب جھگڑ بیٹھتے تھے * جو دو شخص آپس میں لڑ بیٹھتے تھے * تو صدہا قبیلے بگڑ بیٹھتے تھے * مسدس حالی ۱۲ سے قال اللہ تعالےٰ

انّ الّذین فرّقوا دینہم وکانوا شیعاً لست منہم فی شیٍٔ انما امرہمٓ الی اللہ ثم ینبئہم بما کانوا یفعلون ۔ (پ ۸) ترجمہ تحقیق جن لوگوں نے ٹکڑے ٹکڑے کیا دین اپنے کو اور ہو گئے گروہ گروہ نہیں تو انہیں سے بیچ کسی چیز کے سوا اسکے نہیں کہ حکم انکا طرف اللہ کے ہے پھر خبر دیگا انکو ساتھ اسچیز کے کہ کرتے تھے ۱۲ (ترجمہ شاہ رفیع الدین)

یا نبی اللہ نال اُنہاں دے تیرا کم نہ کوئی
دستے کھول اُنہاندے تائیں جو کجھ اُنہاں کمایا
مومن بھائیو ہوش کرو کجھ خوف الٰہی کھاؤ
ہکو دین تے ہکو مذہب ہکو راہ ربانا
صِرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ جو ہکو رستہ اللہ والا
جیہڑا رستہ دسیا سانوں پاک نبیاں والا
اوہا ہکو شاہی رستہ اُس دل واگاں موڑو
بہتی جگہ کلام اللہ وچہ حکم کرے ربا ئیں
جیکر کوئی تساڈے اندر جھگڑا اُٹھ کھلووے
جیکر ہو تسیں نال خدا ایمان لیاون والے
تا پھر ایہو بات تساں نوں بہوں چنگی سمجھائی
اینویں بہت حدیثاں اندر خاص وصیت ہوئی
جے اوہ سبھ حدیثاں آئیاں اتھے لکھیاں جاون
قصّہ کوتہ مومناں کارن صلح خدا فرمائی
اینویں وچہ کلام اللہ دے جتنیاں کل دعائیں
دنیا وچہ اتفاق برابر نعمت ہور نہ کوئی
مکھیاں بھی اتفاق کرن تا شہد بنا وکھلون

لیسی خبر اُنہاں دی اللہ جدوں قیامت ہوئی
لگسن پتے تد اوہیں جس دم حاضر رب بولایا
وکھو وکھ ہو دین اپنی دیاں ونڈیاں مول نہ پاؤ
اوسے راہوں حکم پکڑو جس جنت لے جاتا
جس رستے دا ہادی آیا پاک رسول تعالیٰ
جس رستے پر عمل کمایا کل اصحاب کباراں
او جھگڑے جھیڑکاں دیو چہ پیکیے نا اتفاق تروڑو
آپس دے وچ چھوٹک پاکے ہوو مخالف ناہیں
رب نبی ول آون اُس نوں صلف شتابی ہووے
نالے روز قیامت اُپر صدق جماون والے
رب نبی دے فیصلے اُپر ضد نہ کریو کائی
جو گل اُکھڑے قرآنوں ہووے مول نہ منو کوئی
ہوندے بہت رسالے لماں پڑھدی جیت نہ لاون
وَالصُّلْحُ خَیْرٌ جو آپس اندر بہتر صلح صفائی
ساریاں وچہ اتفاق سکھایا رب اساڈے تائیں
بے اتفاقی جیہی مصیبت ہور نہ پیدا ہوئی
بندے جد اتفاق کرن تا کیوں نا مقصد پاون

ز اتفاق مگس شہد مے شود پیدا
خدا چہ لذت شیریں در اتفاق نہاد

مکھیاں دے اتفاق کرن تھیں لکھی سبق بھائی
ویکھو کر اتفاق انگریزاں کیڈ حکومتاں پایاں
دن دن اجے ترقی پاروں برکت مین زیادہ

لیسی وچہ اتفاق خدا لے مٹھی لذت پائی
کیڈیاں مدتاں حکم کریندیاں عزت نال ہایاں
کتنا ملک اُنہاں دے قبضے ہویا فضل خدادا

سلہ قال اللہ تعالیٰ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِیْ شَیْءٍ فَرُدُّوْهُ اِلَی اللّٰهِ وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ ذٰلِكَ خَیْرٌ وَّاَحْسَنُ تَاْوِیْلًا (پ ۵) ترجمہ پس اگر جھگڑو تم بیچ کسی چیز کے پس پھیر دو اُس کو طرف اللہ کے اور رسول کے اگر ہو تم ایمان لاتے ساتھ اللہ کے اور دن پچھلے کے یہ بہتر ہے اور اچھا ہے جزا میں ۱۲ (شاہ رفیع الدین صاحب)

شرمی تے اتفاق اُنہاں دا ایہہ سبب کم بنایا
ہکدوجے نوں اپنے نالوں وڈا سمجھن سارے
ایہہ قوم نصاریٰ دے وچہ کیا خوبی رب پائی
وَاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ تکبر مول نہ کردے
سبہ قوماں تھیں قوم اپنی دا بہت لحاظ کریندے
ویکھو پھر ایہہ ہندو جیہڑے کیا اتفاقاں والے
انہاں وچہ بھی کتنے فرقے آپو آپ سداون
بھاویں سکھہ ستاتن ہووے بھاویں آریہ کوئی
ویکھو وکھرے ہندو لوکاں سبھ معبود بنائے
ہکی اپر یقین نہ آوے نہ اعتبار کریندے
ویکھو آپس وچہ انہاں دی کیڈ مخالفی ہوئی
ہکو رب مسلماناں دا ہکو کلمہ بھردے
ہندو جیکوئی کسے سببوں کجہ تکلیف اٹھاوے
مسلمان غریب کسے نوں لکھ تکلیفاں آون
ہندو ہک مرے تا ہندو سبہ سیاپے جاندے
سو سو عیب لگاون اُنہوں اپنے مومن بھائی
ہندو ہک مریون لگے سارے ہندو جڑدے
اکھیں اگے کُسدا ویکھن مومن مومن تائیں
مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرْحَمْ خود پاک نبی فرماوے
مومن دی کوئی مومن اجکل بات نہ ہرگز منّے
ہندو بھاویں آپس اندر فرقے کئی سداون
مومن ہکو دین رکھیندے ہکو کلمہ پڑھدے
جیکوئی مومن ہمت کرکے ٹکرے نال کفاراں
طرح طرح دے اُسدے اوپر جوڑن جھوٹھ مکاری
اپنے وچہ نہ طاقت ہووے غیراں طعن اڈاون
جو کوئی سو آکھن اُسنوں وڈا صاحب آیا
جیکر مسلمان ہوون تا لڑ لڑ مرن وچارے
قِسِّيسِيْنَ وَرُهْبَانًا ہے صفت جنہاندی آئی
چاوڑتے بدخلقی کولوں رہن ہمیشہ ڈردے
شالہ عدل اتے انصافوں ہوجاں رہن منیندے
سیکڑے مومن گھر تھیں جنہاں کر کنگال نکالے
ایہہ مسلماناں وانگوں مول فساد نہ پاون
آپس اندر ہر فرقے دی مٹہ اکٹھی ہوئی
پتھر دے بت ڈورے گنگے اپنے رب ٹھہرائے
وکھو وکھریاں تاں اگے متھے بھرن ٹکیندی
پھر بھی آپس وچہ لڑدا کدیں نہ ڈٹھا کوئی
ہکو کعبہ ہکو قبلہ پھر اتفاق نہ کردے
ہریک ہندو اُسدے تائیں گھر جاکے پرچاوے
مومن کجہ پرواہ نہ سمجھن کجہ افسوس نہ کھاون
مسلمان مرے تا مومن اُلٹے خوشی مناندے
ہویا شکر وہابی مویا سی وڈا مرزائی۔
کالواں وانگ اکٹھے ہوکے اُسدی جاگہ بہڑدی
ذرہ رحم نہ کردے اُس تے نسن دوڑ بچھائیں
جو کوئی رحم نہ کرے کسے تے رحم نہ کیتا جاوے
ہندو ہک ہودی جس پاسے سبہ صلاحیں بھنّے
جد کوئی غیر مزاحم ہووے سارے ہک ہو جاون
غیراں نال نہ بولن جوگے رہن آپسو چہ لڑدے
اُلٹے اُسنوں کافر کہندے بے سمجھی دیاں ماراں
دشمن دین دیاندی جاکے کرن حمایت یاری
جو کوئی اُٹھ مقابل ہووے اسنوں تہمتاں لاون

ہندواں دا کوئی سادھو آوے سارے اُٹھیں دوڑدے
مسلماناں نوں عالم آ کے حق بیان سناوَن
ہندو اکثر جھگڑے اپنے آپس وِچ مکاوَن
ہندو لوک نہ ہندے چاہڑے طرف کچہری جاوَن
ہندو کر اتفاق تمامی اپنا رُعب ودھاوَن
ہندو لوک اتفاق کرن تہیں ہو گئے موڑیاں والے
ہندو بھاویں آپس اندر ہووَن لکھ اجوڑے
مسلمان ہزار محبت آپس وِچ کماوَن
قصّہ کوتہ سب قوماں وِچ قومی غیرت ہوئی
تاہیں روز بروز اُنہاں دی حالت گھٹدی جاوے

سارے اُٹھ کے چرنیں لگدے سو سو خاطر کردے
خدمت جوگے ہووَن ناہیں اُلٹیاں بلیاں لاوَن
مسلمان عدالت باجھوں بول نہ قابو آوَن
مسلمان مقدمیاں اندر سبھ گھر بار لُٹاوَن
مومن بے اتفاقی کر کے ننگ ناموس گواوَن
مسلماناں دی بے اتفاقی گھر جھگڑے اگالی
قومی مندا منگن ناہیں ننگ ہو جاوَن توڑی
ذرّہ نقص کسے دا ویکھن فتوے کفر لگاوَن
ملک اساڈے اہل اسلاماں ایہ پرواہ نہ کوئی
بے اتفاقی ستے انجوڑی سخت عذاب دکھاوے

## دعاء

یا رب دیہ اتفاق جنابوں ہر یک مومن تائیں
بدظنیاں تے نکتہ چینیاں غیبت حسد بلائیں
بغض عداوت غصّہ کینہ سختیاں دُور ہٹائیں
نیک ظنی خوش خلقی تے ہمدردیاں آپ سکھائیں
حلم تحمل صبر سہارا سمجھ عطا فرمائیں
توں سبھ عرضاں سننے والا یا رب خالق سائیں

ہکو مٹھ کرن سبھ مومن وسن خوشی خوشائیں
ضد فساد عناد تعصّب سبھے دلوں ونجائیں
نرمی اتے سلوک محبت ہور پیار ودھائیں
شفقت تے احسان مروت سبھ دلاں وِچ پائیں
تفرقیاں نوں دُور ہٹا کے سبھ دے میل ملائیں
کر کے فضل پذیر عاجز دیاں کریں قبول دعائیں

## باعث دوم بعلمی در اکثر اقوام اہل اسلام و ذکر بعلمی سیدزادگان و پیران پنجاب

دوجا اس بعلمی باروں شامت نازل ہوئی
جاہل تے بےعلم ہزاراں گنیاں گا نج نہ آوے
اوہ بھی وڈیاں شہراں اندر وِرلی وِرلی جائیں
ملک اساڈے جو نہ قسماں دی وسّن مومن سارے
پہلا قسم جو اُنہاں وِچوں قوم جو عزّت والی
نسل امام حسینؑ ولی دی سیّد سبھ اکھاندے

مسلماناں نوں علم پڑھن دا شوق نہ رہیا کوئی
اہل علم جیوں آٹے دے وِچ لُون رلایا جاوے
پنڈاں اندر نری جہالت وحشی لوک بلائیں
ایہہ پر علم پڑھن تھیں اکثر جاہل رہن وچارے
سیّد پیر قریشی ستے سبھ قوماں تہیں عالی
پیر امام حسنؑ دی نسلوں پیر تمام سداندے

سید کہن جو اسیں حسینی ساڈا شان زیادہ
پیر کہن جو اسیں وڈیرے ساڈا شان گرامی
اِسے فخر اندر ایہہ اکثر جاہل رہن وچارے
عِلم پڑھن نوں اکثر سید دِلتھیں بُرا مناون
ساتھیں ایہ ملوانیاں والا کم نہ ہوندا بھائی
وِچ جہان مُریدی طالبی بہت اساڈی ہوئی
اینویں کوئی اپار نہ سانوں وچہ تمام جہانے
کُل جہان مرید اساڈا ہر کوئی سِیس نواوے
جِتھوں جاواں ہتھیں چھاواں گاہندے کھاندی اوڈا
اینویں اکثر سید ٹولہ علموں رہے دورا ڈا
پڑھنا علم ضروری آہا سید تے پیراں دا
کِتھوں بڈھا مدہ علم دا اول کِس گھر آیا
اول کیہڑے گھر دے اندر اُتریا عِلم خزانہ
کون آہا اوہ جس نے پہلوں جام عِلم دا پیتا
کون اُستاد معلم آہا ہادی سارے جگ دا
کِس دے گھر تہیں درس علم دا سِلسلہ ہویا جاری
کِس دے اُپر قرآن پیارا رب نازل فرمایا
کِس نوں نال الم نشرح دے رب مخاطب کریا
کِس دے سینے وچوں باہر نکلے عِلم تمامی
ہائے افسوس جو سارے جگنوں علم پڑھاون آیا
آل نبیؐ اولاد علی دی سید پیر سداون
وِچ[1] حدیث نبیؐ فرمایا میں ہاں شہر عِلم دا
صد افسوس جو اُس نمانے دوہتے ہوون بھائی
شہر تے دروازہ دونویں اپنے ہوون جنہاں دے

کربل وچہ شہید ہویا سی وِنج اساڈا دادا
وڈے بھائی دی اولادوں حَسنی ایہیں تمامی
کوئی قلیل انہاں دے وِچوں پڑھدے علم اکارے
تاہیں نا ملا وا پتی نوں ہرگز علم پڑھاون
کیہڑا او انگ کمینیاں لوکاں بھری کتاباں چائی
عِلم پڑہن دی ساڈے تائیں لوڑ نہ رہگئی کوئی
جِتھوں جاواں ہجھہ لیاواں شکرنیاں تے شکرانے
کیہڑا ایہہ پڑھ عِلم نکمے ضائع مغز کھپاوے
عِلم پڑہن دی لوڑ نہ سانوں پیشہ ایہ علماء دا
نا جانن جو جدی وِرثہ ہے سی عِلم اساڈا
ہائے افسوس انہاں نوں ایہ گل نہیں کوئی سمجھاں دا
کِس دے نانے کِس دے ملیے جگ اندر ورتایا
اگوں کِس خیرایت اپنی ونڈی وچہ جہاناں
کِس سوہنی پھر لوکاں تائیں جگ وچہ عالم کیتا
کِس دے گھر دربار علم دا ٹھاٹھاں دیکے وگدا
کِس فیاض گھرانے وچوں پڑھیا خلقت ساری
کِس دے گھر نوں کُل علماں دا بیت علوم بنایا
کِس دا سینہ عِلم خزینہ کُل علماں تہیں بھریا
دسو کیہڑے گھر دا نانا پاک رسول گرامی
اوسے دی اولاد پیاری قدر نہ اُسدا پایا
صد فسوس جو علم پڑہن دی نیڑے مول نجاون
علی اجہی دروازہ اُسدا قول رسول اکرم دا
اُس دروازے دے پوتے ہوون علم نہ ویکھن رائی
اوہ کیوں شہروں باہر نس کے پھرن گھتیاں کھاندے

[1] قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم انا مدینۃ العلم وعلیؑ بابہا ۱۲

جو کوئی چھوڑ آبادی تائیں جنگل ڈیرہ لاوے
آپے اپنا جانگلیاں وچ زوری نام دھراوے

وسدے شہروں نکل جو کوئی ملے وچ اجاڑاں
رب رکھے پھر اسنوں جیہڑا وسن لوڑے جھگیاڑاں

دیس وطن گھر بار پیارے جو ناکدیں سنبھالے
اینویں ہی جو آپ دھنگانے لیندا دیس نکالے

اپنی ہتھیں مالکی اپنی جیہڑا شخص لوٹاوے
کٹن والیاں تے پھر اسدا طعن نہ کوئی آوے

چھوڑیا علم وراثت اپنی سیدزادیاں پیراں
پایا زور جہالت اُتے کل امیر فقیراں

تھوڑا ایہتا ہمور کوئی جے علم شناس ہو جاوے
اُلٹے طعن لگاون جنہوں پیراں لگ نہ آوے

بے علمی وچ آپ وچارے گردے عمر ازائیں
خوب انصاف جو بُرا اکھاون پڑھنی والیاں تائیں

نا اولاد اپنی نوں اگوں لکھن پڑھن سکھاون
جے تعویذ منگے کوئی آکے سکیاں لیکاں پاون

اِسے طور قریشی جو اولاد اصحابان یاراں
تھوڑے علم پڑھن تے بہتے اینویں کرن بہاراں

اینویں پیر دھنگانے جیہڑے قوموں کہن کوکارے
بھی ننگیانے ہور جنجو ہیں سگے جاہل سارے

اتاں بنجھ علاقاں اندر پھردے مکر بنائی
لمے وال گلاں وچ مالاں سبز پوشاکی لائی

ہتناں لال کتاباں اینویں گھاں مٹھ لوکاباں
جانگلیاں نوں ٹھگن کارن گناں کہنی بنایاں

جدوں کتاب کڈھاوے کوئی الٹی کڈھ کہلوندے
سِدھا آکھ نہ جانن اُسدا ایسے جاہل ہوندے

ایہ سبھ وچ پنجاب علاقے مکری پیر سداون
لکھن پڑھن نہ سکھن ہرگز پنڈی نظری آون

## بے علمی زمینداران

دو جا قسم زمینداراں دا جٹ جو بہوریاں والے
بعضے کم حیثیت عاجز بعضے ہون سو کھالے

اہناں وچ بھی جتنا عرصہ پچھے گذر سدھایا
علم پڑھن دا کدیں کسے نوں خواب خیال نہ آیا

ہن جیئوں جیئوں کجھ نال کچہریاں آن تعلق جوڑے
اگجھ فرصت سنبھالن لگی اوہ بھی تھوڑی تھوڑے

نہیں تا پچھے گذرے جیہڑے ڈوہی جٹ پرانے
لکھن پڑھن پڑھاون دا کوئی نام نشان نہ جانے

اکثر جٹ وڈیرے جیہڑے مالکیاں دی سائیں
علم پڑھن تھیں نفرت آوی سخت اُنہاں ندیاں تائیں

مجھیں گائیں دولت وافر ہون اللے دا سے
راٹھاں دا ایہ کم نہ پڑھنا علم پڑھن ملوانے

جانن کجھ درود نہ کلمہ بانگ صلوٰۃ نہ کائی
روزے اتے نمازاں کولوں جمدیاں قسم اٹھائی

مر جاوے جے کوئی اُنہاں دا رسم جنازہ کردے
بجھ کہلوون نگر ماہے خلقت کولوں ڈردے

ناکجھ پڑھن نہ بولن عاجز جسنوں ٹھاگی آئی
چوراندی چیون ٹک سپاہیاں قطار کر دھوائی

ایسی سخت جہالت بھی رب ہیش نہ کسی پاوے
گل ہنداں وچہ ایہو حالت جتھوں نظر کچیوے
ہندو اکثر کول اوہناں دے ہون محصل ہاہی
جو اوہ چاہن لکھن بہ جھن جٹاں خبر نہ کوئی
جٹ سمجھان نہ لکھ پڑھ جانن ربدی آسری والے
ہیاں کرینے جٹ نمانے ہندو ساہنہن دانے
جٹ اوہناں دے وٹ نہ سمجھن جو اوہ ڈٹ لگاون
کھٹ کھٹ کہٹیاں جٹاں کولوں ایسی ترٹ وساون
دٹ وٹ ڈلکاں گڑکاں جو گگڑکاں بھی کٹ کھاون
سُود ہٹے پر سوداں اُتے باقیاں نت کڈھاون
ایسے طور جوانیاں تولیاں کیتے تنگ ہزاراں
سچ پچھو تاں ہنداں اندر ہرگز دوس نہ کوئی
ہندو اپنا لکھن پڑھن جمدیاں شروع کریندے
ہندو جمدیاں نال سکھاون آیا ببّا اوڑا
ہندواں دے پت ہندی پڑھکے دوڑ مدرسے جاون
ہندواں دے پت ہٹیاں اُپر تختیاں بیٹھ لکھیندے
ہندواں دے پت گھر اپنے وچہ لیکھے بیٹھ کریندے
ہندواں دے پت کوڈی کوڈی کرکے جمع رکھیندے
ہندواں دے پت کچہ گنگے ڈبل روپے جوڑن
ہندواں دے پت میلیاں اتوں رقماں کھٹ لیاون
ہندواں دے پت وڈے ہوکے ہٹیاں وکھ نکالن
ہندواں دے پت وڈے ہوکے ماپیاں سکھ وکھالن
کیا کیا کہو ہٹ ساں ہیں تینوں ذکر نہ کیتا جاوے
خبر نہیں جو کتھوں ساڈی قسمت ہوئی اوتی
تاں اولاد نوں اسیں پڑھاواں علم شریعت عالی

جیہڑی اصلوں بندے تائیں پکڑ حیوان بناوے
جانگلیاں وچہ پڑھیا ہویا وِرلا کوئی وسیوے
گھربا ہر دی گل مختاری ہتھ اُہناں دے آہی
بے علمی وچہ سیکڑیاں دی اینویں قرقی ہوئی
لالا رچھیاں لالہ ہوراں کیتاندے گھر گالے
ایپر اجے نہ چھوڑن اُنہاں ایسی دلوں وکانے
پٹ اولٹ پلیٹ اوہناں نوں اپنے ہٹ چلاون
کرکے سٹ سمرڑدی آخر تختوں سٹ رلاون
پھٹ قلم دا گھٹ نہ تینوں کٹ جڑاں لیجاون
ہولی ہولی جٹاں تائیں کرکنگال بہاون +
ایپر اجے نہ سمجھن مورکھ بے علمی دیاں ماراں
ایہہ سبہ بےعلمی دے باروں شامت نازل ہوئی
مسلمان اولاد اپنی نوں علم نہ سکھن دیندے
جٹاں دے پت جمدیاں سکھن ڈھیر بوڑیدا بوڑا
جٹاں دے پت گلیاں اندر فحش فسادیکاون
جٹاں دے پت جھاڑیاں اندر ڈھولی بھرن آکھیندے
جٹاں دے پت داریاں اُتے ڈھوئیں بھرن بھولیندے
جٹاں دے پت کوڈیاں کھیڈان یا پڑ کوڈیاں بہندے
جٹاں دے پت بگّی پیڈے گھر دے ترکے بوڑن
جٹاں دے پت ٹانگر کھاکھا کپڑے گہنے پاون
جٹاں دے پت پیو دادے دا ترکہ موڑی گالن
جٹاں دے پت بھوہتی سدّن جاں کجھ ہوش سنبھالن
ہٹ ہٹ حالت مسلماناں دی روون جھماں جھم آوے
ایسی دولت چھوڑ علم دی وچ جہالت ہٹّی
تاں اوہ علم سکھن دنیا دے رہیے دوہاں تھیں خالی

دینی علم قرآن کتاباں جٹاں نحس ٹھہرایا　　جیونکر کسے خدا دے بندے مینوں ذکر سنایا

## حکایت

جٹ کسی دے لڑکے تائیں رب قرآن لبھایا　　نال خوشی دے لڑکے عاجز پیؤ نوں آن وکھایا
ویکھ ہیؤا ایہہ میرے تائیں چیز لدھی اج کوئی　　دو تن کپڑے اپر دے کے وچہ لوکائی ہوئی
باپ کہیا کڈھ ویکھاں شاید کم کسے آجاوے　　کڈھ قرآن شتابی لڑکا بابل نوں وکھلاوے
ڈٹھا جٹ قرآن جدوں تاں ڈاڈھا سخت تریٹھا　　گالیں مندے دیندا اسنوں ڈر بھجاہاں نٹھا
کہندا ایہ کی گھر اپنے نوں بھکھ سہیڑ لیایا　　جس دے کول ڈٹھا ایہ اوہ نہ پیندا نظری آیا
جا کے سٹ شتابی اوتھائیں جتھوں تدہ لیاندا　　نہیں تاں جھنے اسانوں بھی ایہ لوٹا ویکھ چواندا
اسے وقت شتابی لڑکے گٹھڑی پچھاہاں کیتی　　ڈردا ڈردا دوڑ شتابی آیا رکھ مسیتی
خاص کلام اللہ دے حق وچہ ایسے وہم جنہاندے　　کتھوں اوہ اولاد اپنی نوں دینی علم پڑھاندے
قصہ کوتہ قوم جٹاں دی راٹھ قدیمی آہی　　ایہہ بے علموں کنڈ انہاندی ربدی بے پرواہی

## بے علمی مسلماناں تجارت پیشہ

تریجے لوک وپاری جیہڑے کار وپار کماون　　جیونکر خوجے اتے پراچے یا پھر شیخ سداون
دوجیاں قوماں نوں ایہ کجھ ہوون لوک سیانے　　تھوڑا ایہتا لکھن پڑھن قوم انہاندی جانے
ایہہ اصلی علم جو دینی اُس ول کوئی نہ جاوے　　ہندی ٹاکرے پڑھ کے ہر کوئی اپنا کم چلاوے
ہندی علم اجیہا جیہڑا اتھیں آپ لکھیوے　　اوسے ویلے پڑھنے تاہی مشکل پیش پہیوے
علم آہا جے عربی یا پھر فارسی پڑھدا کوئی　　ایہہ اتول بہت انہاندی گھٹ توجہ ہوئی
پڑھیا علم نہ پڑھنے جیہا ردی سارے جگدا　　اپنے اکھر آپے تائیں جس دا ایتہ نہ لگدا
شوم علم ایہ کم کسے نہ جس وچہ فیض نہ کوئی　　نامرہکارے نادر ہاے عزت ایسدی ہوئی
علم ہووے تاں ایسا ہووے عام جو فیض کھنڈاوے　　جیہڑا اہر نوں فیض پہچاوے ہر اک دے کم آوے
ٹاکرے علم اجیہا اسنوں جو کوئی پڑھن پڑھاوے　　جیونکر شوم علم ایہ انہوں اوہ بھی شوم ہو جاوے
علم آہا جو پڑھ کر بندہ لوکاں فیض پہچاوے　　چنگا پڑھیا علم جو الٹا شوم بنا سکھلاوے
ٹاکرے علم ہنوداں والا ورثہ ایہ اونہاندا　　اہل اسلاماں نال ہمیشہ ٹاکرہ جنہاندا
خوجے لوک کھی انہاں وچوں مسلم ہوئے بھائی　　کیتی دور انہاں تھیں اللہ کفر شرک برائی

ایہو کجھ کجھ پہلیاں عادتاں اجے نہ زائل ہویاں
جیونکر بعض وپاریاں سوداں لیندی ذرہ نہ ڈردے
بعضے سخت ہوون متعصب جلد غضدی بھارے
گھٹ دیناں ودہ لیناں ایہہ بھی ڈاڈھی بہت کریندے

اکثر نیک تے وِرلے وِرلے کر لیندے بدخویاں
اینہو بیچ وپاراں سودیاں بہت چلاکی کردے
بولی باز لتے متکبر دینوں رہن کنارے
جدوں ترگڑی تولن لگدے ٹھونگی رہن مریندے

## مثال

سُنیاں ہیں جو شہر کسے وچہ خوجہ آہا کوئی
ہر ہر جمعہ محبت کرکے جامع مسجد جاوے
ڈِٹھا جٹ کسے نے سُنیوں وعظ وچالے روندا
نیڑے ہوکے پچھیا اُس تھیں جٹ غریب وچارا
کہندا ایں مسکین تماتا کھوجہ ہٹی والا
لیناسی کجھ ریشم اُس تے دلوں صلاح پکاوی
ہی ایہ بڑے محراباں والا داڑھی بہت ودھائی
روندا رہندا بس نہ کردا جد کوئی مسئلہ تھیوی
ختم ہویا جد وعظ تے خوجہ ہٹی اوپر آیا
کھول روپئے جٹ تماتا کھوجے ہیٹس ٹکاندا
خوشی خوشی لے ریشم اتھوں ہویا جٹ روانہ
گھر جاکے جد جٹ تمانے ریشم اوہ تولایا
جبتی آکھے کس بھڑوے ایہہ ریشم دتا تینوں
وچہ مسیتی رووی بیٹھا جاپے بہت تماناں
کی جاناں جو پیہ تاں کے متھے لا ایس بھلاّ
نہیں سی خبر جو چتراں سارے ہوون وڈ ٹھائی
جبتی آکھے خبر نہ تینوں سب بھراسیاں دی
لیجا ریشم پھیر اوسے دَل جس کولوں توں آندا
ریشم بھی اُس تاں لیاندا ڈیا ان مسیتی
اوہا کھوجا سگواں پھر آ روندا ڈاہیں دھائیں

سُندا وعظ کلام ہمیشہ بہت محبت ہوئی
سُن سُن وعظ بیان مسائل رووی نیر چلاوے
اُس جاتا ایہہ ہے کوئی بھارا مومن معلم ہوندا
وس بزرگاکون کوئی نوں مومن ربدا پیارا۔
سُن کے جٹ ہویا ہوں راضی بنیاں کم سکھالے
ایسے نوں چل رقم وٹاواں جد ہٹی تے جاوے
سر تے پگڑی مولویاں دی گل وچہ تسبیح پائی
لسے تھیں چل سودا لیئے ریشم چنگا ڈاہیوے
جٹ ہوراں بھی اوسے کولوں ریشم وِنج لڈھایا
کھوجہ ریشم تول شتابی ہتھ پُڑی پکڑاندا۔
کیا جانے جو مومن کولوں ٹھگ ہو نگ مرائی جاناں
اوہوں بھی کجھ تھوڑا اُلتھا ایسا ظلم کمایا
جٹ کہے تک مومن بھارا ٹھگ گیا اج مینوں
مَیں جاتا جو نیک ہوویگا ایہہ کوئی مرد ربانا
روندا اُس دی مٹھا مینوں واہڑی تک کے بھلا
کی ہویا جے بگلے وانگوں دھمیں شکل بنائی
جے سوہنی ہوون تاں بھی ٹھگ کرنوں نہیں جاندے
آٹھو دیاں پھر جٹ وچارا جمعہ پڑھن نوں جاندا
ہویا وعظ شروع جسو یکجیب نمازیاں کیتی
جٹ ہوراں بھی تاڑیا سنوں سُن کر اُس پاں آہیں

ڈاڈھا ہا رونہہ لگا جسو یلے اُچے گھت ککار
ایہ لے جیکر اسدا ایہی ارمان دلیوچہ تینوں
اگے تدھ ایہ ریشم بینوں اڈھ نہ پلے پایا
جیکر لیسے کارن ہن توں بکیں چھجیں روندا
اُچا شور ہویا نالوکاں گل تمام پوچھائی
نال ملامت لوکاں اُسنوں بھوں تہر مندہ پایا۔
القصہ نا ہکو جیہی ہووے خلقت ساری
بعضے نیک خلیق بھی ہوون حق انصاف کمان
اہل علم بھی خوبیاں اندر ہوون کٹی ککارے
ایہی علم اہا ہک جیہڑا بعض جگہ کم آوے
اس منحوس علم تھیں اکثر جو کوئی واقف تھیندا
بے ترسی بے رحمی کردیاں اُسنوں خوف نہ آوے
مال ہیگانے حق ہیگانے کھاندے نا شرماون
بس مڑیاں جس علم ہنر دا غیراں نفع نہ ہووے
کی ہویا جے دنیا اندر دودن ہوچ اوڈائی +

جٹ شتابی ریشم گڈھ کے متھے آہندا مار
لیلے ایہ بھی میرے کولوں اللہ دیسی مینوں
ایہ بھی مول نہ بھانا تینوں سول پیچے ڈھایا
لیلے جیکر اس تھیں تیرا سول ٹھنڈا ہوندا
تا پھر جٹ حقیقت ساری مجلس وچہ سنائی
نالے جٹ نمانے تائیں اسدا حق دیوائیا
وچہ وچہ بعضے ایسے بھی کئی ہوون ٹھگ بھاری
کرن سخاوت مسکیناں نوں دولت مال لٹاون
ایہ پر ہندی ٹا کریاں تھیں واقف ہوون ساری
ایہ پر عام خلائق اسنتھیں ہرگز فیض نہ پاوے
بیشک اہل ہنر دا انگوں کیتا ندی رت ہیندا
خود غرضی تے حرص زیادہ لوں لوں وچہ سماوے
وڈا لچہ اُہناں تھیں ہوون جیہڑے ترس کماون
ایسا علم ہنر بھی اکدن شامت دی منہ ڈھووے
لگن اپنے تداہیں جا کے جدوں قیامت آئی

## بے علمی عوام المسلمین پیشہ وران وغیرہ

چوتھا قسم جو پیشہ ورتے کمی لوک سدیندی
جویں لوہار گھمار جولاہے موچی ماچھی نائی
اینویں ہور بٹھیریاں تو ہاں رکھ پچون سداون
خط پتر یا کاغذ کوئی جدوں لکھانا ہوئے
جنے کہنے نوں کاغذ جا کے منتاں پھرن کریندے
ہٹیاں اُپر کراڑاں کولوں لیکھے ونج کراون
کیسی ہتک تے بے عزتی اس گل اندر ہووے
نال ہیگانیاں مرداں جا کے کرے مخول بکھیڑے

ایہ بھی اکثر علم نہ پڑھدے بچے اوکھے تھیندے
درزی تے ترکھان ہنجالے چھینبے ہور قصائی
ناگھہ آپ پڑھن تے نہ اولاداں علم پڑھاون
یا پھر مرتے پرنے اندر نیوندرا پانا ہوئے
بہتے مورکھ آپ نہ جاون ناں ٹور گھلیندے
مٹھیاں مٹھیاں گلاں کرکے چٹھیاں ونجہ لکھاون
جسویلے کوئی رن کسی دی ونج بازار کھلوئے
رنٹ ایہ خط لکھایا تیرا سیری جس سہیڑے

جے توں لکھیا پڑھیا ہوندوں یا اولاد پڑھاندوں ہٹیاں اُتے گھل کے اپنی کیوں توں رن کھڑاندی
ایہہ مسئلہ میں اگے چل کے کھول سناساں تینوں اینویں کر کے تنگ اتہائیں غصہ چاڑھ نہ مینوں
کیا کیا اِن بعلمی والے وسّاں کھول نتیجے آپے پھل اُٹھاوے منداِ بیج بُرا جو بیجے
یُوں ہے اپر گلڈ لاکے گنڈھے آپ سہیڑے کیوں ناسیک پوچاون آپے بالن بالے جھیڑے
آپے غلطی کھاہی بچاری لکھن پڑھن نہ سکھے ہتھ بیگانے قلم اساڈی جو چاہے سو لکھے
بیشک علم پڑھن تھیں جیہڑیاں قوماں غافل ہیاں کیوں ناکرن کنگال اونہانوں ہتھ جہاندے وہیاں
کنجر ڈوم کلال مراسی فالتو قوم پڑھائیں اِنہاں داجیہہ ذکر نہ پھولو رکھو گل اتھائیں
کُل حرام انہاندی کھٹی جو کھٹیا سو کھویا ڈوماں کھٹیا کتیاں کھادا ایکھا ڈیوڈھا ہویا

# فضیلت علم و تعریف علم القرآن

بہتے قسماں علم خدا نے دُنیا وِچ اوپایا ایہہ علم ضروری جیہڑا دو نہہ قسماں تے آیا
اوّل علم شریعت جسنوں دینی علم بتاون دوجا علم جو دنیا والا طرح طرح فرماون
دینی علم پڑھے جو مومن دین ایمان سنوارے جو کوئی علم پڑھے دنیاوی موجیں عمر گذارے
دینی علم قرآن حدیثاں فقہ کتاباں نوری مومناں اہل اسلاماں کارن ہے ایہہ علم ضروری
علم کتابت علم طبابت علم ادب انشاوالے اینویں علم حساب ایہہ سارے کم دیون دُنیا دا
دوہاں علماں کولوں جاہل مومن اِج مساوی تاں اوہ دینی علم پڑھن تے نا پڑھدی دُنیاوی
سبھ علماں دا افسر آہا علم قرآن نورانی ؛ ساریاں علماں اندر جسنوں رب بخشی سلطانی
سچی پاک کتاب خدا دی خاص بنائی ہوئی کُل فضیلت نعمت دولت جسوچہ پائی ہوئی
کُل کتاباں اگلیاں وچوں ودھکی آئی ہوئی گویا کل صحیفیاں اُتے مُہر لگائی ہوئی ؛
ہر ہر آیت روشن جسدی کھول سُنائی ہوئی ہر ہر پند نصیحت جس وچ رب سمجھائی ہوئی
اوّل آخر ہر مُنکر تھیں فتح لبائی ہوئی غیرتیاں اسلام دیاندی خاک اُڈائی ہوئی
نور ہدایت برکت رحمت جسوچ سبھ ملیا یاں حکمت علم انے عرفانوں سیتے خوب بیان پایاں
عزت عظمت نعمت حکومت جنت موج بہاراں جسدے وچوں حاصل ہوون ہور انعام ہزاراں
کیہڑا اُہنادے جلت جمت سارے اعر ... کُل شاناں جسدے اندر کیتیاں درج الٰہی
کامل فضل الٰہے ... جامع کُل کمالاں کُل کتاباں دا جو جوہر روشن جیہڑا شاناں

محکم تے بے نقص تمامی اول آخر توڑی
جسدے اندر اللہ صاحب کسر نہ کوئی چھوڑی

جس تھیں پچھے نازل ہووے ہور کتاب نہ کوئی
روز قیامت تائیں سبھنوں ایہو کافی ہوئی

ایسی پاک کتاب نورانی خالق پاک اوتاری
ہائے افسوس جو اسدی کولوں غافل دنیا ساری

جنہاں لوگاں مول نہ منیاں اسنوں ڈھوں نس کھلوئے
جنہاں کجھ اقبال کیتا سی اوہ بھی غافل ہوئے

دوجیاں تو ماں اپر کاہنوں میں ارمانی ہوواں
اپنی قوم ہوئی سبھ غافل اپنے رونے روواں

مسلمان سداون ہوہوں امت نبی سداون
ایپر نال کلام الٰہی ہرگز جیت نہ لاون

اہل اسلاماں دی اس طرفوں کنڈا جیہی ہوئی
پڑھدا علم کلام اللہ دا سیکڑیاں تھیں کوئی

بعضے لوک قرآن پڑھن پر معنے مول نہ جانن
بعضے احمق معنے پڑھنے بھارا عیب پچھانن

بعضے ملاں لوکاں تائیں معنے پڑھن نہ دیندے
مورکھ آپ تے ہور انہوں بھی مورکھ نال کریندے

طرح طرح تمثیلاں دیکے خلقت اینہاں ونجائی
آکھن جو کوئی معنے پڑھدا ہو جاندا مرزائی

باجھ قرآن اوہ ہور کسے دی گل نہ منے کوئی
جو کجھ حکم قرآن مطابق کرے امنا سوئی

نالے کل رسولاں نوں اوہ ہکو جیہا پچھانے
اللہ نال نہ ہور کسے نوں مول برابر جانے

محیی اتے ممیت ہمیشہ جانے رب تعالیٰ
اس بن ہور نہ سمجھے کوئی رکھن مارن والا

حی قیوم ہمیشہ زندہ ہکو اللہ سائیں
اسدے باجھوں ہور کسے نوں زندہ جانے ناہیں

سب نبیاں تھیں نبی محمد زندہ ہک پچھانے
باقی کل رسولاں تائیں فوت برابر جانے

کل مراداں دیون والا ہکو رب بتاوے
پیر فقیراں نبیاں ولیاں نال نہ مول رلاوے

کیڈی الٹ کرے اوہ جیہڑا معنے پڑھے قرآنوں
ولیاں دا جو منکر ہووے خارج ہے ایمانوں

ولیاں دے وچ طاقت ہوندی موئے پھیر جواولے
مار چپیڑاں ملک الموتوں روحاں کھس لیاون

ربدیاں کیتیاں موڑن جیہڑے ایڈیاں زوراں والے
کیوں نا مدد انہاندی منگئے ہر ویلے ہر حالے

ایہو جیہے ڈھکوسلے ملاں گھڑ گھڑ دلوں سناون
لوک نمانے جاہل ہووں ترت یقین لیاون

اصلی غرض نہ جانن جاہل کیوں ایہ منع کریندے
کس گلوں ایہ لوکاں تائیں معنے پڑھن نہ دیندے

وچوں ملاں انہاں نوں ہوندی آپ نہ معنے جانن
اونوں ہور فریب بنا کے لوکاں تائیں رانن

## حکایت نعیم ملاں

کرن حکایت کسے زمانے ملاں آہا کوئی
شہر کسے وچ ایہا اوتھے بہتی عزت ہوئی

تھوڑا بہتا علم فقہ دا آہا اُسدے تائیں
بانگ صلوٰۃ نماز جماعت پنجے وقت کراوے
مرنا پرنا دیون اُسنوں سارے لوک شہر دے
بکرے چھترے دُنبے گائیں جو جو ذبح کراون
قل جنازے چوتھے ساتے ہور چلیہے دیون
کئی پلیتے صابن تہ بند مُلاں آن سنبھالے
بنیاں آن تونگر بھارا دولت وافر ہوئی
لیکے کجھ پتا سے شکر کول مُلاں دے آیا
مُلاں خوش ہویا تے شکر کرکے دم کھوائی
کہندا جٹ قرآن پڑھاؤ معنے نال سکھاؤ
کیکجھ مطلب اس دے اندر دسّو حکم ربانے
پکی روٹی پڑھدیاں اُسنے ساری عمر گذاری
پیا گھمیر مُلاں دے تائیں کوئی جواب نہ آئے
جے ہُن آکھاں اس دے تائیں معنے اسیں نہ جاناں
اِتنی مدت جیونکر اتھے کیتیاں موج بہاراں
نالے بہت بعزتی ہوسی وچہ تمام لوکایاں
ایسا جاہل جس دے تائیں علم قرآن نہ آوے
کر کر سوچاں آخر مُلاں ایہہ صلاح بنائی
پڑھ لاحولاں آکھن لگا جٹ نمانے تائیں
خبر نہ تینوں کفروا اللہ وچہ قرآن تہاندا
توبہ کرتے کناں اپر ہتھ لگا شتابی
جٹ نمانے نوں اُس مُلاں ایسا سخت ڈرایا
اینویں بعض پرانے مُلاں ہوون علموں خالی
سُنیاں میں ہک ہور مسیتی مُلاں وعظ سُناندا
ترجمہ پاک کلام اللہ دا پڑھنا اسے پڑھانا
پکڑ امام بنایا اُسنوں لوکاں چائیں چائیں
رہن بہت وظیفے راتیں پنڈاں بنہ لیاوے
نالے ہر ہک عید جمعے تے خدمت اُسدی کردے
کل حلالیاں بھیجھ سارے مُلاں دے گھر جاون
مُلاں دے گھر حلوے گوشت راتیں دہاں ہیون
کئی نکاح دیاں رقماں وٹیاں کڈھے کئی حلالے
اچن چیتی جٹ کسے نوں شوق علم دی ہوئی
کہندا مینوں علم پڑھاؤ نال قرآن لیایا
کہندا دس ہن کیکجھ تینوں اسیں پڑھاوان بھائی
علم کلام اللہ دا مینوں خوب طرح سمجھاؤ
مُلاں سی ناواقف عاجز علم قرآن نہ جانے
جٹ قرآن دے معنے پچھے بنی مصیبت بھاری
کرے دلیلاں دل دے اندر کی ہن آکھیا جاوے
ڈنڈے مار مسیتوں مینوں جٹاں کڈھ چلانا ں
پھر ایہہ موجاں ہتھ نہ اوسن جو سو ٹکراں ماراں
ہر کوئی کہسی مفت اساڈیاں ڈھونگاں اس کھڑکایاں
مُلاں بن کے لٹیس سانوں ہر کوئی لعنت پاوے
کریئے مکر اتھے ہن بھارا ہور نہ صورت کائی
ہوش کریں ناگل اجیہی مینوں پھیر الائیں
جو کوئی اسدے معنے پڑھدا کافر او ہو جاندا
ویکھاں جیہڑے معنے پڑھدے ہو گئے سبھ وہابی
نک رگڑیندا توبہ کردا نکل مسیتوں آیا
حلویاں تھیں سبہ لوکاں دی آن ترٹی گالی
وچ وجا کے مجلس اندر ایہہ گل پیا الاندا
اینویں ہے جیوں بے بھیدی بردیوں ہتھ پایا

معاذ اللہ جد ایس طرح دیاں متّیں دیہن ملائی
رب پناہ دیوے جد مکریاں ایسے مکر کمائی
یارو علم قرآن خدا نے پڑھنا فرض بنایا
جد تک مول نہ سمجھیا جاوے پڑھ شاہی پروانہ
جد تک پاک کلام اللہ دے معنے کوئی نہ جانے
علم قرآنوں لوکانوں جد ایسی نفرت ہوئی
وچ جہالت اہل اسلاماں اپنا آپ گوائیا
بے علمی دے ملک اساڈے لگے جدوں اکھاڑے
ہوش کرو کجھ اہل اسلاموں اپنا آپ سنبھالو
دینی علم پڑھو سب پہلوں کر کے نیک ارادے
دینی علم قیامت توڑی مُکنے وچ نہ آوے
جیکر بہت نہ پڑھیا جاوے تھوڑا قدر پڑھیوے
غیراں نفع پوچاون جوگا جیکر علم نہ آوے
اسے طور جو دُنیا والے علم بتیرے آئے
جیکر سارے پڑھے نہ جاون پڑھیئے کجھ ضروری

کیونکر علم کلام اللہ دا سکھن لوک نمانے
کیوں نا پھیر جہالت سبھ نوں دل وِل جتھو پائے
بہت ضروری بہت ضروری بہت ضروری آیا
کیا جانے کوئی اسدے اندر کیا کجھ حکم شہانہ
کیا سمجھے جو اس دے اندر کیا کجھ حکم ربانے
دوجے علم حدیث فقہ دے کیونکر سِکھے کوئی
چیٹی داہڑی ہوندیاں توڑی کلمہ راس نہ آیا
بیدینی بھی لوکاں اُتے چڑھ گئی مار کوداڑی
بے علمی بے دینی تائیں گھر تھیں مار نکالو
اُتھیں پچھے دنیا والے سکھو ہور نگاوے
ایہ اُتنا پڑھنا بہتر جتنا پڑھیا جاوے
ناپڑھنے تھیں پڑھنا بہتر جاہل مول نہ تھیوے
اپنا کم چلاون جوگا سر پر پڑھیا جاوے
جیونکر دو تن تیرے تائیں پچھے آکھ سنائی
آون کم ہمیشہ جیکر اللہ پاوے پوری

## اقسام علم دُنیاوی

اول علم طبابت والا جسنوں حاصل تھیندا
ہر بندے نوں اُسدی کارن سدا ضرورت ہوندی
دوجا علم کتابت ایہ بھی فن نہایت عالی
کئی ہزار کروڑاں مطبع کھُلے اِس زمانے
بھاویں جتنے کاتب ہوون خالی رہے نکوئی
تیجا علم ادب دا جسنوں علم مجالس کہندے
مجلس اندر گل کرندی اَٹکل اُنہاں نہ آوندی
ایہ بھی علم ضروری ہوندا ہر اک بندے تائیں

دنیا دے وچ عزت پاوے پھلیں پھرے تولیندا
جیکر حکمت چل پوے تاں سبھ تھیں وَدھ کھلوندی
اس سمے وچ ہر ہر جاگھ لوڑ کتابت والی
گلی گلی تے کوچے کوچے دِسدے چھاپے خانے
اج زمانے خوش قلماں دی بہت ضرورت ہوئی
جو اس تھیں ناواقف ہوون اینویں ڈنگر رہندے
جتھوں جاون ہوون مزاخاں ہسن کوئی بہاوے
باجھوں علم ادب دے بندہ بندہ بندا ناہیں

چوتھا علم انشا واں والا یعنے علم خطاں دا
جیہناں نوں کجھ تھوڑی بہتی سمجھ اینہاں ندی آئی
نال روپیاں کھیڈن ہٹھ گروے موج بہاراں
ہکو سطر عبارت جیہڑا آن سوال لکھاوے
پنجواں علم حساب کتاباں لکھے پترے والا
ہندو اپنے لڑکیاں تائیں جمدیاں ایہو سکھان
ہٹیاں پاون قرض چڑاون ویچن لون مسالے
بعضے اس تھیں اگے ودھن ہو جاون پٹواری
چھیواں علم جو انگریزی دا وچ دنیا دے جہانے
جستوں نا انگریزی آوے علم پکاوے سارے
جتنی عزت حاکماں اندر اج انگریزی خواناں
جو انگریزی پاس کرے اوہ جھٹ ملازم ہونڈا
وچہ انگریزی حاصل کیتی جنہاں لیاقت پوری
شاہاں کول نہ پہونچے جیہڑا شاہی علم نہ جانے
عربی علم کلام اللہ دا بخشے قرب ربانا
اینویں اج زمانے جو کوئی شاہی علم پچھانے
ایہہ مسلمان وچارے سب علماں تھیں عاری
نا عربی نا فارسی پڑھدے نا اردو انگریزی
کی ہویا جے لکھاں وچوں ہک کوئی عالم ہویا
اہل اسلاماں باجھوں باقی جتنیاں قوماں سبھے
ہندو پڑھ پڑھ مدرسیاں وچ اکثر نوکر ہوئے
ہندو اکثر مدرسیاں وچ ہوئے معلم بھاری
ہندو ہوئے وکیل ہزاراں پھرن وکالتاں کردے
ہندو اکثر محکمیاں وچ پڑھ پڑھ ہوئے بابو
ہندو کر کر پاس ہزاراں ایم اے بی اے ہوئے

لکھنے خط مسودے اجکل بہتا قدر اینہاں ندا۔
ویکھو وچہ کچہریاں اوہناں کیونکر بوٹی پائی
لکھ لکھ عرضیاں اتے اپیلاں ہو گئے شاہ ہزاراں
اوہ بھی اٹھ روپیہ دھیلی متھا ٹیکی جاوے
اینہہ بھی جس نے حاصل کیتا اکثر رہیا سوکھالا
اکیو دونے دونے پڑھدیاں ڈیوڑھے ہوندے جاون
لٹ لٹ مسلماناں تائیں ہو گئے موٹریاں والے
ایہ سبہ علم حساب کتابوں سلسلہ ہویا جاری
اسدی بہت ضرورت اجکل اندر اس زمانے
اجکل لکھ نہ عزت اسدی ہوندی وچہ سرکارے
اتنی عزت ہور نہ کوئی پاوے عالم داناں
جسدے پاس پاس ہووے اوہ پھرے وچارا روندا
اس زمانے حاکماں اندر ہو گئے خاص حضوری
جیندا اج او تہاندے سو ملی کہندے گئے سیانے
روز قیامت عالم حافظ پان بہشت ٹکانا
تخت بخت تے نعمت دولت بیٹھا موجاں مانے
کوئی علم نہ حاصل کیتا آئی پیش خواری
ساری عمراں سکھی ہکو آکڑ شوخی تیزی
اوہ بھی اپنے بختاں پچھے پنڈا منگدا مویا
اکثر لکھنے پڑھنے والے ورلا جاہل لبھے
مسلمان جہالت پھڑ کے شامت کو منہ ڈھوئے
ہندو اکثر ہر جاگہ منشی تے پٹواری
ہندو عرضیاں لکھن والے صاحب علم ہنر دے
مسلمان بے علم وچارے رہے اوہ جیہے یابو
مسلمان ہے وچہ اے بی اے بی پڑھدے موئے

ہندو ہسپتالاں اندر ڈاکٹری بہہ کردے
کھا گئے مسلماناں تائیں جہلی روگ اندر دے
پڑھ پڑھ کے انگریزی ہو گئے ہندو عہدیاں والے
مسلماناں اجے نہ ہن تک اپنے آپ سنبھالے
جنہاں علم کیتا ایہ حاصل کیا کیا رتبے پاون
ڈپٹی جج کمشنر ہو کے بیٹھے راج کماون
قلم وچاری لوکاں تائیں کیا کیا مزے کراوے
جیہڑے پکڑن قلم اونہاں نوں اُپر تخت بہائے
ویکھو کیسی عجب رباعی کسے بزرگ بنائی
شالا رب دی رحمت ہووے جنہوں جہاں پڑھائی

## رباعی

قلم گوید کہ من شاہ جہانم
قلم کش را بہ دولت می رسانم ۰
قلم کہے میں شاہ جہاناں جگ دے حکم چلاواں
جو کوئی میرا کاتب ہووے دولت تے پہنچاواں
اگر بد بخت باشد من چہ دانم
ولے یکبار بر تختش نشانم ++
جیکر اوہ بدبخت ہووے تاں مینوں سار نہ کائی
ایپر ہکواری میں اوسنوں تخت بہاواں بھائی

بے شک سچ قلم دے تائیں حکم تمامی جگ دا
دولت نال رجاوے اُسنوں جو اُسدے لڑ لگدا
جیکر بخت اوّلے ہوون اُسدا دوسہ نہ کوئی
تخت بہاناں اوہ دکھاناں ایہ گل اُسدی ہوئی
اگوں اپنی قسمت بھیڑی بختاں کھٹی کھاوے
کرماں دا جو کڑچھا ہووے رب صاحب دے ورتاوے
ہکواری ایہ قلم نمانی لے اپڑے سرکارے
بھاویں ترت معطل ہو کے گھر جا مکھیاں مارے
پھر بھی جیہڑے محنت کر کے پوری مشق کریندے
انشاء اللہ رب دے فضلوں موجاں ہن میندے
قلم علم ایہ دونویں چیزاں جسدے قابو آیاں
جگوں وکھریاں اُسدے تائیں ہو جاں رب کرایاں
تنّے حرف قلم دے ہوون تنّے حرف علم دے
ایہ تن حرف پکائے جنہاں وس گئی مینہ کرم دے
ویکھو ایس زمانے جنہاں ایہ تن حرف پکائے
کیا کیا فضلوں اُپر اونہاں دے رب احسان کمائے
کوجھیاں شکلاں والی ہوون اڑ اڑ گلاں کردے
پیروں منڈے اکھیوں کانے حاکم بنے شہر دے
ایہ سب صدقہ علم قلم دا بختاں کیتی یاری
پڑھ پڑھ کے انگریزی اردو ہو گئے لکھ ہزاری
مسلماناں نوں ڈھول الیسی پٹی کسے پڑھائی
مدرسیاں وچ مول نہ پڑھنا ہو جاسو عیسائی
جیکر مدرسیاں وچ اپنے لڑکے پڑھنے پاسو
دین ایماناوں خارج ہوسو سبھ کافر ہو جاسو
دے دے سبق ایہو دن راتیں ایسی بیخ نکالی
کوڑیوں کھوٹے کیتے سارے خوب ترنی گالی

دو جیاں قوماں پڑھ پڑھ سبھے لائق فائق ہوئیاں
نالے دین نہ دنیا وچوں دونویں کم گوائے
سبھ قوماں تھیں مسلماناں دی قوم ذلیل ہوئی
گھر اپنے وچ مفلس ہو کے اوہ بھی شاہ سداوے
جیہڑے کھاں وچ ہندواں کولوں کی اوہ جانن سانوں
اسے طور تمامی قوماں غالب ہویاں بھائی
ہن بھی ویلا جیکر مومن اپنا آپ سنبھالن
علموں اولاد دی گھر اولاداں علم پڑھاؤ
علم والے دی صحبت مجلس لکھاں فیض پوچائے
اہل علم دی صحبت مجلس دانش عقل ودھاوے
بیعلماں دی مجلس گندی ہونسے کم گواوے
اہل علم جے دوست ہووے نیک صلاح لگاوے
کرتوں مجلس اہل علم دی جے چاہیں ہند یائی
بالجہ جہالت جاہل کولوں فیض نہ عمران ساری
اہل علم کوئی گل کرے تا مدہوں سوچ لکالے
اہل علم دی ہکو گل بھی لکھاں کم بناوے
اہل علم ہک نکتے اندر کر سن سبھ تسلی
جد بولے تا اوہرا بولے کرے بہیو دمگوئی
اہل علم کوئی جتھے جاوے قدر زیادہ پاوے
اہل علم دی طرز علیحدہ سوہنے مٹھے چالے
جاہل دے ہر کم وچ ہووے آکڑ تے بدخوئی
اہل علم دی صفت کمالاں آپ خدا فرمائی

مسلماناں نفرت کر کے گھڑیاں کھونیاں کھویاں
ہن اوہ حال نہ ویکھن تے جنھاں سبق پڑھائے
نکجہ علم نہ دولت پلے عزت پت نہ کوئی
شاہی اوہ جو وچ دے گھر عزت کیتی جاوے
گھر اپنے دے موڑیاں تر کے دتے لکھ جنہاں نوں
مسلماناں نوں بعلمی نے ہکھ تے تنگ دکھائی
آپ گلے اولاد اپنی نوں کر بے علم نہ گالن
بے علماں دی صحبت کولوں اپنا آپ بچاؤ
بعلماں دی مجلس وچوں نفع نہ کوئی پاوے
بعلماں دے نیڑے لگیاں اگلا بھی رڑہ جاوے
اہل علم دی صحبت مجلس وگڑے کم بناوے
جاہل جیکر یار بنے تا مندے کم سکھاوے
بیشک ڈنگر کر کے چھوڑے جاہل دی آشنائی
سچ آکھان کسے نے کہیا بہتہ مورکھدی یاری
جاہل پہلوں ہک ہے تا پچھوں ہوش سنبھالے
جاہل کجھ کرے بکواساں ہک نہ کاری آوے
جاہل تائیں جدوں بولاؤ بولے کجھ اولا۔
اوتھاں دے منہ نکلے ہر دم لانے دی بدبوئی
جاہل تے بے علم نمانا در در دھکے کھاوے
اوٹھن بیٹھن چلن بولن سارے کم نرالے
نرمی اتے لطافت والا چنگا کم نہ کوئی ؂
دیکھ قرآن مجید وں جا کے جاہل دی برائی

۱؎ جیسا کہ آتا ہے بیچ قرآن کریم کے انما یخشی اللہ من عبادہ العلماء۔ اور فاسئلوا اھل الذکر ان کنتم لا تعلمون ٥ اور اسی طرح کی اور بہت آیتیں اہل علم کی تعریف میں آئی ہیں ۱۲ ۲؎ جیسا کہ آیا ہے قال اعوذ باللہ ان اکون من الجاھلین اور نیز فرمایا انی اعظک ان تکون من الجاھلین ٥ اور ایک جگہ فرمایا کہ واذا خاطبھم الجاھلون قالوا سلما ٥ اسیطرح کی اور بہت آیتیں جاہلوں کے حق میں وارد ہیں ۱۲

ہکو سٹ جو سعدی دِتی او ہا کافی جانوں
جاہل دا کوئی کم نہ چنگا مندے کم ہزاراں
بھی فرمایا سعدی صاحب جیندی بخت سوائی
یارو بیشک علم پڑھن تھیں مطلب ہوون سارے
حضرت مرشد باہو صاحب کہیا سخن یگانہ
اُطْلُبُوا الْعِلْمَ وَلَوْ کَانَ بِالصِّیْنِ پاک نبی فرماوے
ایہ تاکید علم دی حضرت پاک نبی فرمائی
واہ سبحان اللہ رب ساڈے کیڈے بخت جگائی
کتھے چین ماچین جتھوں دا حکم نبی فرمایا
ہر ہر علموں اردو ہندی سوکھے ترجمے ہوئے
ہن دیاں مسلماناں تائیں شوق نہ رہیا علم دا
ہائے افسوس جے ہوندا اجکل اوہ محبوب الٰہی
پچھدا اج اساڈے کولوں کیکجھ تساں بنایا
ایڈے رب دریا علم دے کھولے وچہ میندی
گھر گھر دے وچہ مٹھیاں نہراں خالق پاک چلائیاں
کیسا باغ تساڈی خاطر اسیں ہے ایہ لائے
کھڑیا باغ شگوفے اُگے پھلاں رنگ لگائے
اسے کارن اساں تساں نوں کیتا باغ حوالے
چلو سنبھالو باغ شتابی نہیں تاپکڑو دوری
ہائے افسوس جے ہوندا اج اوہ شاہ عثمان شوہا!
پچھدا اج تساں نوں کیہڑی شامت مسلماناں نوں
کتنے کتنے معنیاں والے سستے مُل کاون
کیوں نہیں پڑھدے تسیں انہاں نوں کس شامت دے مارے

جاہل کولوں نسو جیوں کر نسے تیر کماتوں
دُنیا دین وِنجاوے دونویں ایہ جاہل دیاں کاراں
کرے تلاش علم دی ہر دم راہ علم دا مُلّی
جو کوئی علم کریندا حاصل دُنیا دین سنوارے
علمے باجھوں کرے فقیری جاہل مرے دیوانہ
کرو تلاش علم دی توڑے چین وچوں ہتھ آوے
توڑے چین ماچینوں لبھتا جی جڑھ ہنا بھائی
علم ہزاراں ٹر کے ساڈے گھر وچہ ملنے آئے
اج ہن علم گھراں وچہ لبھدے اللہ بندہ ہو کایا
پر افسوس جو شوقاں والے لوک چرو کے موئے
پایا نفس شیطان انہانوں جھگڑا اپنے دم دا
جس نے علم پڑھن دی خاطر چین وکھائی آہی
کیوں نہیں پڑھدے علم تساں نوں گھر وچہ لبھیایا!
کیوں نا رہی پیاس تساں نوں کیوں نہیں شربت پیندے
دسو میری منت والیو کیوں ایہ تساں بھلایاں
ہن آ کے جد میوے پکے کیوں نہیں لوکو کھاندے
تساں تمامی میوے دانے کانواں دی وس پائے
چنگی راکھی کر کے ساڈے گلشن تساں سنبھالے
ایسیاں بفیر ماناں کارن کجھ ناہیں مزدوری
جس قرآن مرتب کر کے جمع کرایا سارا
ہوئے قرآن مجید کروڑاں ذرہ قدر نہ جانوں
کئی ہزار ہویاں تفسیراں ہتھ شتابی آون
کیا جواب کرو گے بھلکے خالق دی سرکارے

۱ ز جاہل گریزندہ چوں تیر باش * میامیختہ چوں شکر شیر باش *
۲ کسے را کہ شد در ازل بختیار * طلب کردن علم کرد اختیار *
} کریما سعدی شیرازی رحمہ

ہائے افسوس جے ہونداج اوہ حیدر شیر ربانا
ایہہ راج اساڈے سرتے گنڈا کوئی نہ رہیا
یارو وچہ جہالت دے ناضائع عُمر گذارو
بعلمی وچہ جو کجھہ اگے تساں خسارے پائے
ایہ تجویز کرو ہن اگوں رکھو یاد مُدامی
جبکہ نبی اے پاس کرندی طاقت کسیں نہ پاؤ
دینی علم ضروری سبہ تھیں جتنا قدر پڑھیوے
اجکل کئی ہزار خدانے وافر علم نکلے
تھوڑی ایہو نصیحت میری دلدے اوپر دھرتی
اگے بے علمی دی شامت کیا کیا دُکھ اُٹھائے

کیوں ہوندا ایہہ حال علم دا جیونکر اج وہانا
تاہیں طوق جہالت والا بے علماں نوں ڈھیا
اگوں ہوش کرو کجھہ تھوڑے پچھلی گل وسارو
اوہ پاڑا ہُن تاہیں رلے جیکر رب ملائے
علم پڑھاؤ بچیاں تائیں مُسلماں تمامی
جتنی طاقت ہووے اُتنا علم ضرور پڑھاؤ
اُستھیں کجھہ دُنیا دا کوئی فن ضرور سکھیوے
شکر کرو تے پڑھو بھراؤ ہوسوآپ سوکھالے
اپنی تے اولاد اپنی دی علموں کنڈ نہ کرنی
جیکر ہُن بھی سمجھو ناہیں رب تساں سمجھائے

## دعاء

یارب مسلماناں تائیں بخشیں شوق علم دا
پڑھن قرآن مجید ہمیشہ ہادی فیض اتم دا
لکھن پڑھن سکھاون آپے سکھے فن قلم دا
دور کریں ہر صدقہ یارب ہر یک درد الم دا
ہر مومن تے سایہ ہووے تیرے فضل کرم دا

کرین جہالت دور انہاں تھیں صدقہ شاہ امم دا
کریں نصیب رسولی رستہ سید عرب عجم دا
کھولیں سینہ ہر مومن دا پاون راز رقم دا
خوشیاں دے جُن جاڑ خدایا پٹیں بُوٹا غم دا
دو جگ وچہ نذیر بندے نوں آسرا تیرے دم دا

## باعث سوم تنزل مسلماناں بے روزگاری و احوال پیران ملایان

تریجا باعث بیروزگاری مومن بُہت آجاوے
بُہتیاں لوکاں محنت کولوں ایسی قسم اٹھائی
بہتے اکثر پیر تے مُلاں محنت کولوں ڈردے
جاون پیر مریداں اُتے تھریاں منگ لیاون
محنت کسب وپار کرن تھیں عار اُنہانوں آوے
کل رسولاں نبیاں ولیاں محنت کسب کمایا
کسب کماون والا بندہ ربنوں بہت پیارا

محنت کرن نہ ہول جہاندی ہوون بُری دہاڑی
بُھکھے مرے رہن ہمیشہ محنت کرن نہ کائی
ساری عمر ہنیندیاں گذری ایہہ کم نہ کردے
اسے اُپر کرن گذارا تھوڑے تنگ ہو جاون
متکے کسب کماون کولوں پیری چلی نہ جاوے
الکاسب حبیب اللہ کیا عجب مقولہ آیا
بیشک ہووے دوست ربدا کسب کماو بھرا

سرور عالم ختم رسولاں کجھ جڑ رہے چھراندے
خود حضرت شاہ علی بہادر کل پیراں دا دادا
کسب کرن تہیں عار نہ کیتی اُس مقبول سوہارے
ہکو کم جو منگن والا بہت ذلیل بکارا ٭
آل نبی اولاد علی دی عالی عزت والی ٭
لائق سہی جو آپ اُنہاندی خدمت لوک کریندے
آپ ہوندی ایہہ گھر اپنے وچہ بیٹھے علم پڑھاندے
دیندے خود مسکیناں تائیں آپ سخاوت کردے
جویں سخاوت اتی ریاضت جگ وچہ اُنہاں کمائی
ہر کم اندر حامی ہوندے وِچہ اسلام اساڈے
آپے ہر کوئی سدا اُنہاندی خدمت پیا کماندا
ایہہ آپ دھنگانے اُنہاں اپنا قدر گوایا
ڈنڈا لیکے مگر مریداں سو سو پھیرا پاون
مار پتھلا بوہے اُتے بہندے لاکے اڑیاں
ایسے طور بتیرے مُلاں منگن کسب بناون
دو ترن چار رسالے ہندی ویکھ لوے جد کوئی
ٹرپوندے پھر مولوی بن کے پربتی لوک پہاڑی
دیہاں وعظ کلام سناون راہیں چھپیاں لاون
ڈھنگ بگی دا وعظ پکایا گھر گھر اوہا سنایا
جھوٹھے قصّے اتے کہانیاں جھبے بابو نامے
پہلوں ہک اَدھ آیت پڑھکے مجلس وچہ سناون
آیت ہور پڑھن تے اسدے معنے ہور کریندے
جیہاں گلاں دی لوڑ زیادہ مول نہ دسّن کائی
لوکاں دی خوش کرنے کارن پاون جال مکر دے
جویں رجوع کسے دا ویکھن اونویں مسئلے کردے
اگلے اصحاب رسول اللہ دے محنت کسب کماندے
رہیا وپار تجارت کردا غالب شیر خدادا
اج اولاد اُنہاندی تائیں بھل گئے جنیے سارے
اِسے تائیں فخر بیہان ڈوب ڈبایا کم سارا
در در بھیکھ پھرن او گرا ہندی جویں فقیر سوالی
گھر وچہ آن مرید تمامی جو سردے سو دیندے
سوہنا کسب جو عزت والا کردے دین سکھاندے
بن دے وارث پاک نبی تے شاہ علی حیدر دے
اینویں آنگ وہاندا ایہہ بھی عامل ہوندی بھائی
دین دُنی وچہ ہوندے ایہو پیش امام اساڈے
در در اپر منگن جانا نہیں سہی شان اُنہاندا
نا کجھ پڑھیا علم شرع دا نا کوئی کسب کمایا
اگوں شرتی دیون کولوں طالب جھب پچ جاون
ایسی حالت ویکھ اُنہاندی دُکھ دُکھ ہڈیاں سڑیاں
کرنا کم حرام او نہانوں در در دھکے کھاون
جانے بس ہُن وعظ کرندی ہینوں طاقت ہوئی
پِٹڑہ بہہ کرن اگراہیاں ساری بار لتاڑی
نا کجھ آوے نا کجھ جاوے اینویں ڈبی جاون
جتھے جاون اوہا سناون سارا مُلک اکایا
وچہ مسیتاں چھیڑن بہکے جاون جس مقامے
اگوں معنے آوندے ناہیں قصّے چھیڑ وگاون
لوک وچارے جاہل ہوندی سُن سُن رہن منیندے
اینویں ڈنڈ رکھی پاکے مسجد سر تے چاہی
حکم الٰہی دسّن ناہیں خلقت کولوں ڈردے
جو کوئی حق سناوے اُسنوں فتوی لانہہ کفردے

جسدے شعر پڑھن وچہ وعظاں اوسے نوں جھٹلاون
نالے پڑھن کتاباں اُسدیاں نالے تہمتاں لاون

جنھے نام شاعر دا آوے جاگہ اوہ چھڈ جاون
یا پھر اپنا نام بکاون ایسا حسد کماون

جیکوئی صفت اونہاندی بولے ٹٹر بل ہوون کولے
جسدا کھان اوسنوں نِندن نمک حرامی ٹولے

جس تھیں فیض اوٹھاوے کوئی پھر لاوے بدنامی
اس تھیں ودھکے ہور زیادہ کیہڑی نمک حرامی

جسدا صدقہ دنیا اندر عزت پاوے بندا
اوسے نوں پھر لاگو ہووے کون اُستھیں وَدّہ مندا

جسدی یاروں تھوڑا اُبہتا رستہ کوئی جانے
اصل ہمیشہ یاد رکھے بد اصل نہ قدر پچھانے

جیس رکھے دی چھانویں بیٹھے جسدا میوہ کھائیے
اوسے نوں پھر وڈھن لگئے دسو کون سدائیے

بس میاں جو ہوون ایسے مُورکھ لوک بلائیں
جنھے کھانا کھاون بہہ کے کرن پیشاب اِتھائیں

مُڈھوں ایہو رسم اِنہاندی اوپری گل نکوئی
حسد بخیلی نیم ملاّندی اکثر عادت ہوئی

ملاں نوں جے ملاں ویکھے حلوا چو کھا ڈھیندا
منصف نائیں ہٹدے کلیجے حاسد بھری تلیندا

بعضے ملاں نیک بھی ہوون اُچاشان جنہاندا
اِیپر جیہڑے حاسد ملاں ایسا حال تنہاندا

کسب حلال کرنڈے بڑے ہرگز مول نہ جاون
ناکجہ آپ پڑھن نا ہرگز ہوراں علم پڑھاون

کی اوہ کسے پڑھاون جوگے آپ نہ پڑھیا رائی
ساری عمراں ڈنگی سِدّہی ہک نماز نہ کائی

اوہ بھی صرف وظیفیاں خاطر مکر فریب بنایا
باجھ نمازوں کم نہ چلے سبب دہر کیا بابا

جیکر کدیں نمازوں وکھرا چلدا کم اونہاندا
قسم خدادی سبھی ملاں کوئی مسیت نہ جاندا

اکثر پنڈاں اندر ایسی حالت ورتی ہوئی
مُفتی گیّل کھاون ملاں بانگ صلوٰۃ نہ کوئی

جتھے پڑھے نماز نہ کوئی ملاں بھی نہیں پڑھدی
پنڈاں منہ وظیفیاں والیاں راتیں گھر لے وڑدی

وچہ مسیتاں اُٹّے ہگن کھوتے مُوتن جاون
ملاں سار نہ لیندا ہیں نا مسجد ول آون

جٹاں دی کر ٹہل خوشامد راضی کرن اِنہاں نوں
رکھیوں کسب کرن اوہ ایسی جسکے ہنج جنہاں نوں

کھا کھا میل غلاظت جگدی انھد سینے کالے
کیونکر سکھن کسب ہن پیرا خیراں منگن والے

ایسی ایہ منحوس کمائی جسنے ایہ گل پائی
ہور کسب بھی اُسدے کولوں مول نہ ہوندا کائی

قل جناں نے مرنے پرنے ہردم پھرے تڑیندا
ساری عمراں گر جیاں وانگوں میت پھرے تکیندا

ہردم تک برگانی اوپر پھرے ذلیل بہجاندا
تا اوہ ایہ کم چھوڑ سکے نا ہور کسے ول جاندا

لکھاں کسب کھلے اسنوں مت نہ ہرگز لیوے
قبراں پنّن والیاں تائیں کسب سواد نہ دیوے

## احوال گداگران

اینویں ہور بتیرے مومن ڈٹھے کسب نہ کردے
ڈنڈے ڈوئے ہوون تاں بھی پنّن اُپر مردے

کرنا کسب اونہاندے تائیں بڑی مصیبت ہوئی
جیکر رہی زنبیل سلامت پھیر نہ جنتا کوئی

شرم نہ کرن سوال کرن تہیں جھڑکاں کھان ہزاراں
ہتھ ٹھوٹھلے تے دیس کشادہ کرکے پھرن بہاراں

پینیاں نوں جد پینے ملن پچھن حال حوالے
کیونکر ہے گذران فقیرا دس اسانوں چالے

اگوں آکھن بہت آسودی چنگے جھٹ لنگھاول
کھٹیریاں جیہڑی گیّل ہوندی جس دروازے جاول

پرت پئے ہن روز اساڈے اللہ رحم کمایا
سو ٹنڈ واہی رج نہ کھادا ہکّی ٹنڈ رچایا

ملک اساڈے بہتے پینے دہن علاقیوں آون
جس تہیں ذات بھچھوے اگوں ترت اوان تیلوں

نام بھچھوتا خان بہادر ذات بھچھوتا وڈی
کم بھچھوتا ٹنگڑے پیندیاں تھاتو نہ کائی چھڈی

گنھ گیٹھ مچھاں منہ دے اُتے ہتھا نوچہ ز نبیلاں
دچھیاں وانگوں موٹے تگڑے کرڈے کم رذیلاں

اسے طور علاقہ ساڈا اسید ہیا آن پٹھاناں
کھادی لُٹ پنجاب تمامی مغلاں استاداناں

چنگے مغل وان جنہاں نے پنن تے لک بدھے
ایہو جیہاں اوناں ناؤں چنگے ہوون گدھے

جیہڑے اپنے بہار اوٹھاون محنت آپ کماون
مالک تائیں راضی رکھن پنن مول نہ جاون

اے کم کو ساتوں بھی تو ڑے اپنی محنت کردوں
مالک تائیں راضی رکھدوں بھکھا مول نہ مردوں

کیہا ایہ منگن پنن والا کم آکے تدھ چایا
نیکن پیران سلامت ہوندیاں تینوں شرم نہ آیا

کیونکر توں وچ لوکاں اگے منہ تے ہتھ اڈیندا
صحی سلامت چنگا بھلا گوہڑیاں ریس کریندا

منگ پناہ اس اللہ کولوں سکھ مردانی چالی
چھوڑ میاں ایہ گندی عادت منگن پنن والی

کر کوئی کسب حلال بھیارے سکھ محنت مزدوری
کر مزدوری نے کھا چوری اللہ پاوے پوری

## چور جٹ

پنڈاں وچہ اک جٹ تماتے ہکوں ٹھے ہوئے
ڈنگر مال چُراون لوکاں چوریاں کردے مردے

ایہہ بھی کسب حلال کرن تے نیڑے مول نہ جاون
مال بیگانے لُٹ لیاون چوری کسب بناون

راتیں جاون کڈھ لیاون ڈنگر مجھیں گائیں
اگوں پھر اوہ دیون چاکے ہوراں بیلیاں تائیں

اگوں ہور اونہاندے ہوون رسّہ لینے والے
چھڈی ٹُٹے جو مال چراون اوہناں کرن حوالے

اوہ بھی اسے کم تے ہوون بیٹھے تاڑاں لائی
جٹّاں وچہ صلاح جو بھارے ہوندا اپنی جائی

جسدا مال حرام شبّے دا قابو چڑھے اوہناں دے ۔ پھیر نہ کجھ سُجھاون اوسنوں سارا آپ بچاندے
وڈیاں پڑھیاں والے مومن اینویں کرن گذارا ۔ چوراں اوپر موسے پٹے اوہ گُگل کر گئے سارا
پنج سیانی گھوڑی ہووے جو کوئی پھڑاون ۔ چوراں کپڑے گزواں لگاندے اسیطور وکاون
چور ہمیشہ چوریاں کرکے تریجا گھر وساون ۔ بکرے ذبح قصائی کردے گوشت ہور اُڈاون
چور ہمیشہ بھُکھے ننگے قیداں اندر کھپدے ۔ جنہاں نوں اوہ لُٹ لیاون رہن اوہا جھی وسدے
رسّا لینے والے گھر وچ موجاں رہن کریندے ۔ جنہاں کالیاں راتیں بھنیاں قیداں بھرن بھگیندے
چور ہزار کرے نت چوری لکھاں مال چراوے ۔ اِک ہتہ لگے اک ہتہ بجھے رب نہ پوری پاوے
چور موکالہ چوری کرکے شاہ نہ ہوندا کوئی ۔ جسنوں ویکھو گوڈی گوڈے بھُکھ گھراں وچ ہوئی
چوری دا جے مال کسے نوں ساہوکار بناندا ۔ ہکو چوری کرکے ہر کوئی مدّت بیٹھا کھاندا
چوری نال بناندا ہر کوئی ترگے اپنے گھر دے ۔ چوراں نوں جے برکت ہوندی پھیر نہ چوریاں کردے
لکھ روپیہ چور لیا دے ہکّو وزن گنگھاوے ۔ پنج روپئے محنتی کھٹے بیٹھ مہینہ کھاوے
کسب حلالوں عزّت برکت سُکھ دکھاوے سارے ۔ مال حرام حرامیاں تائیں بے عزّت کر مارے
نیک نصیباں والا ہر کوئی محنت کسب کماوے ۔ بدبختاں نوں چوری ٹھگی بدبختی سِکھلاوے

## قمار باز

شہراں وچ ہک گنڈے منڈے پھرن اچکّے ہوندے ۔ اوہ بھی کسب حلال کرن دیہڑے مول نہ آوندے
دوہریاں ٹکریاں تاشاں تیرے پھرن کچھّاں وچ پائی ۔ وانے دی ہک جوئے بازاں ٹھگاں کھیڈ بنائی
راہاں اُپر بیٹھن جاکے پنج چھ رل موکالے ۔ تیرے کڈھ کھلاران اگے جال فریباں والے
جو کوئی راہی آوندا جاندا دوروں ویکھ ترٹیندے ۔ کڈھ روپئے آپس اندر کھیڈاں شروع کریندے
راہی عاجز ویکھ اوہناں نوں اوتھے ٹھہر کھلووے ۔ سُن آواز رپیّاں والا اوہ بھی اُلّو ہووے
ویکھے کھیڈ اوہناں دی بہہ کے ایہہ کی اتھے کردے ۔ جاں اوہ عاجز جھیکا ہووے حُقّہ اگے دھردے
بھر بھر مُنہ میں ہکدوجے تے ہر کوئی داد لگاوے ۔ تاجو ہک اوہناں وچوں ساری جِت لیجاوے
بنہ روپئے پلے لینے اُٹھ جدوں اوہ چلّے ۔ ویکھن والا احمق ہووے اُسدا بھی دِل ہلّے
کیا جانے جو میرے کارن اینہاں کُڑکی لائی ۔ دِل وچ سمجھے ایہہ من میتوں اٹکل ساری آئی
ہووے تاں میں یار بناواں جتن ولے تائیں ۔ دو ٹیں رنگ لگے کھیڈاں ہیں بھی رقم بنا لیجائیں
آخر جو کجھ پلّے ہووس اُسنوں کڈھ وکھاوے ۔ جھل کسے دے متھے لگے مت سوتر بنجاوے

اوہ آکھے جو اج اہناں دے بچے مال بتیرا ۔ ایہہ پر ایہہ ہن ڈر گئے نیں تھیں دا نہ کھاون ہیرا

جیکر تیری خواہش ہووے چلکے توں اہناں نوں ۔ میں بھی تیری مدد کرکے لیساں ہوو اہناں نوں

اپھر دوویں کول اوہناں دے ٹکڑی تاش کڈھاون ۔ پہلوں ہکے وداری اُسنوں جنگی رقم کھٹاون

چنگا پھاس ہے جس ویلے تا پھر ہکو واری ۔ اگلی پچھلی رقم جو اُسدی کھچ لیجاون ساری

کرکے حرص طمع دی اُلٹا حال لہائی جاندا ۔ راہ جاندے نوں ٹھلا لگا تنگ بنھائی جاندا

ڈاڈھی تنگ تلی پھر اُسنوں گھر ول دوڑ ہیاجاوے ۔ جو کجھ گھر نہیں لبھے اُسنوں آکے سبھ ہراوے

جیکر گھر نا نیڑے ہووس پلّوں قرض جواوان ۔ اوہ بھی اُستھیں ٹھگن آخر توبہ پہر لکھاون

نال فریباں کٹھی لوکاں دے اینویں بڑی بٹاون ۔ جو کوئی بچا سو کول اونہاندے اُسدا کجھ نہ چھوڑن

مال بیگانا لٹ لٹ کھاون کسب نہ سکھے کوئی ۔ اینویں ٹھگی کردیاں کردیاں ڈاہڈی چنگی ہوئی

طرح طرح دے وچہ حیاتی دغے فریب کمائے ۔ ایپر توڑی پوے نہ ہرگز جیکر رب نہ بچائے

## کیمیا گر وغیرہ

اینویں ہاک محبتی بن کے سونا پھرن بناندے ۔ ایہہ بھی کسب کرن تھیں نٹھ ضائع عمر گواندی

کیمیا والا ٹھگ نہانوں پوٹیاں پھرن ڈھونڈیندے ۔ جکجہ گھر دا ترکہ ہووے سارا سواہ کرنیدے

چھپ چھپ پہلوں اندر خانے اپنی ریچ نکالن ۔ لوکانوں پھر ٹھگن جاکے سبھ کجھ وچے گالن

جس ویلے پھر گھر باہر دی چنگی قرقی ہوئی ۔ سارا دن پھوکن گالن جوگی چیز نہ لدھی کوئی

ٹرپوندی سنیاسی بن کے گچھتیں بغلی پاون ۔ پنج ست جھجھے پل بناکے اُسدے وچہ چھپاون

پنڈ بہ پنڈ مریندے پھیرا کہکے حال نماناں ۔ لمے وال کچھاں وچہ بغلی جوگیاں والا باناں

جتھے جاون پنڈوں باہر وکھرا ڈیرا لاون ۔ لوکاں تائیں شبہ پوے ایہہ شاید کجھ بناون

ہولی ہولی کول اوہناندے اکر ڈھکن بیٹھے ۔ لوکاں نوں اوہ بہار وکھاون سانوں کوئی نہ چھیڑے

ہتھوں شبہ زیادہ اُس تھیں گندھی لوکاں تائیں ۔ ہر کجھ سر پر اُسنوں معلم ایپر دسدا ناہیں

جیوں جیوں کرے زیادہ چھڑن تیوں تیوں اوہ گل ٹالون ۔ جنہاں قسمت مندی ہووے پک یقین لیاون

اوہ بھی ایہہ چوں تاڑی رکھدے ہے جو شخص فلانا ۔ کردا بہت محبت ساڈی ساڈے اوپر وکانا

قصہ کوتہ ویکھن آخر غنیمت بہت جہناں ندی ۔ ڈاہڈیاں اُٹھاں دیکھوے پھکڑی ہیں اہناں دی

جھوٹھا فریب وکھاکے اُسدی کھل اُتار لیجاون ۔ ساری عمراں یاد رکھیندا ایسے ہتھ لگاون

باقی باتیں کم بنائے دتھوں چھوٹ ڈیے ۔ وال منا کے دیس ٹرا گئے رہندے وچ گئے

ایسے طور خوار ہمیشہ ہوندے پھرن ہو کالے
اینویں ہک حسینی بہمن پھرن مداحیں پڑھدی
جوتشی جفری رملی اینویں کوڑ کوست کماون
کس کس دا میں تیرے تائیں گن گن حال سنائیں
ایتن منگن چوری ٹھگی بہتیاں کسب بنایا
ستے قسماں دی لبھدی اجکل محنت تے مزدوری
ون پوتے دنیا اندر نکلے کسب ہزاراں
طرح طرح دیاں ایس زمانے نوکریاں ہتھ آون
رنگو رنگ دپار ہزاراں انت شمار نہ کوئی
جتنے کم دپاراں والے ہندواں سبھ سنبھالے

پہلوں آپ گلی تے بجھوں ہور ہزاراں گالے
ہور بتیرے کنجیاں والے ملکیں پتن چڑھدے
کل حرام انہاندی کھٹی احمق بھلے جاون
کسب حلال ہویا بہوں اوکھا مسلماناں تائیں
بے روزگاری تے بیکاری تخم اساڈا چایا
اینے کے بہہ گئی سانوں آکڑ تے مغروری
ایپر مورکھ پھرن نکمے بد قسمت دیاں ماراں
ایپر بھکھی پھٹ جنہاں نوں کویں اوہناں نوں بھاوے
ایپر سانوں ہک نہ لبھے قسمت مندی ہوئی
سبھ چیزاں دے ہندو لوکاں آج دکان نکالے

## ہندو دوکان دار و مسلمان بیکار

آ قلمے ہن تیرے کولوں کجھ چند لکھائیے
شاید مسلماناں تائیں مت کجھ غیرت آوے
ہندو کر کر کسب تجارت ہو گئے شاہوشاہیں
ہندو اکثر ہر قسمانیاں بیٹھے کڈھ دوکاناں
ہن آڑلیاں وڑلیاں لوکاں ہٹیاں کجھ بنایاں
اوہ بھی وڈیاں شہراں اندر آہن چرچا ہوئی
ہر ہر چیزاں ہندو ویچن ہر وستی ہر جائیں
جو جو چیزاں ہندواں تائیں ویچن رواندا یاں
جیہڑیاں چیزاں عزت والیاں ہندو سبھ ویچیندے
ہندو کل بزازیاں ویچن ریشم تے دریایاں
ہندو انب انار ویچیندے میوے تے مٹھیائیں
ہندو ویچن شربت شیرے عطر گلاب نکالے
دودھ دہی لسی ہر جنس ہندو بیٹھ وکیندے

بالکل غیرت والا ورقاں وچ وکھایئے
کیوں نہیں رب دوکان کرن دا شوق انہاں نوں لگے
مسلمان کنگال ہو جاون کم کریندے ناہیں
ایپر کوئی دکان کرن دا شوق نہ مسلماناں
سیس تنا اتوار سوہنی دیاں کچھوں ہوشاں آیاں
پنڈاں اندر ہن بھی ایسا مسلمان نہ کوئی
مسلمان خریدن والے ہوش سنبھالن ناہیں
جھم کھلڑی تے گوشت ہڈیاں سابھی پیٹے پایاں
مسلمان سہیڑن جتیاں ہڈیاں پھرن جو تیندے
مسلماناں گندیاں گلاں سر لینے تے چایاں
اوجھریاں تے پھیر سر ملیا کسب کمایاں
مسلمان مسلی تے چوہڑے ڈھوون والے
مسلمان نکمے بہہ گے کھیہاں دیتی ہر جیئے

ہندو گنگاں تیرتھ ہزاراں نفع اُٹھاون بھائی
ہندو وِچ کماں ہزاراں ہوئے خزانیاں والے
ہندو گھنگنیاں ویچن تابھی نشا ہوکار ہو جاوے
ہندو نوں اک پیسہ بھاویں لبھے جس ویاپار
مسلماناں نوں لکھ بھاویں فائدے نظری آون
مسلمان جوانی وِچ ہی محنت تھیں نس دوڑے
مسلمان لکھاں کم جانے پھر بھی نہیں کریندا
مسلمان تونگر ہووے ہتھیں مول نہ ماپے
تیل تماکو لون مسالے جو کجھ اُس تھیں سردا
ملک اساڈے مسلماناں نوں ایسی شامت ہوئی
جھکیں ساگ یا مولیاں گاجراں ویچن لوک اسائیں
آپ گھراں یا کھوہاں اُپر بیٹھے کرن بہاراں
کیسی گندی رسم انہاں دی مودکھ نا شرماون
اپنا نک نے آپے مونہوں کیونکر چھری چلاون
ہندو آپ دوکاناں کرکے رناں گھریں بہایاں
ہائے افسوس انہاں دیاں تائیں نہیں کوئی سمجھاندا
کیوں نہیں آپ دوکاناں اپنیاں مسلمان بناندے
اکھیں ویکھن کتنے چیندی برتن کئی اوہناں دی
کنیں سنن انہاں دے کولوں تھک شاہ نیاندی
جتھوں قبلہ کعبہ ساڈا مومن سجدے پاندے
جس مکے دا تھیں ودیکی مومن ادب کریندے
چوکیاں دے وچ گتے ہکن نا وسواس کریندی
کتے دی کوئی ہٹ نہ سمجھن کپڑے بوڑن ناہیں
اینویں اہل اسلاماں کولوں ہندو جل جل مردے
کل دوکاناں جیہڑیاں دستاں کیتیاں انہاں خوالے

مسلمان گھاہ دیاں پنڈاں سر تے پھرن اُٹھائی
مسلمان اُٹھائی پھردے گڈے کابیاں والے
مسلمان کمال کرے تا کوٹھا وِچ وڈاوے
توڑے بہت کمینہ ہووے نہیں ملدا اُس کاسون
تابھی آپ دوکان نہ کردی ہندواں کنوں لٹاون
ہندو توڑے بڈھا ہووے بہندا کڈھ پکوڑی
ہندو جیکر کجھ نہ جانے بھنڈاں پھری ڈھوئیندا
ہندو توڑے مفلس ہووے سر پر کجھ بناوے
بھاویں چھابڑی پھری ویچیندا تابھی شرم نہ کردا
ہر شے لین کراڑاں کولوں آپ نہ ویچن کوئی
اوہ بھی آپ نہ ویچن جاون بھیجن رناں تائیں
رناں دھیاں کھاریاں چاکے ویچن وچ بازاراں
ساریاں گلاں کھول دساں تا مومن رنج ہو جاون
ہائے افسوس جو سمجھ نہ آوے مسلمان بھراواں
مسلماناں نوہاں دھیاں وچ بازار پھرایاں
عقل شعور انہاں دا کتھوں گیا گھیل کے کھاندا
ہندواں کولوں لے سودا اپنا ناس کراندے
پھیر اوہناں دیاں بنیاں ہویاں چیزاں لے لے کھاندے
پھیر نہ غیرت کرن ایسی ذری رت انہاں دی
اُتوں ہندو ضد ضدی لتاں کرکے سوندے
اوتوں ہندو نال تعصب وہ کرکے تو تریندے
مسلمان جو نیڑے ہوں لنگھے کپڑے پھرن بوڑیندے
کتنیاں نالوں برا سمجھن مسلماناں تائیں
مسلمان بے غیرت ایسے کجھ بھی ہوش نہ کردے
دیندے سوداں نفع انہاں نوں [illegible]

دُودھ دہی تے وڑے پکوڑے تلن اوہ مٹھیایاں
گھوہیاں دے وچ کتے ڈِگن کدی نہ پاک کرایاں
تیلاں گھیوں اپہانڈیاں اندر چوہے مر مر جاون
گندی دہوتی موتر والی ہتھ نہ مول دہوئیندے
چڈیاں دے وچ پاکے جھکن پچھے ریوڑیاں دے
ایسیاں گندیاں چیزاں وچ ضائع رقم وںجاون
وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ فرمایا اللہ سائیں
بھاویں مال یتیماں دے حق ہے ایہ آیت آئی
کسب حلال کماون مومن رقماں پاک لیاون
وچ قرآن[1] خدا فرماوے طیب چیزاں کھاؤ
اِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ بھی اللہ فرمایا
دسو پھر ایہ ہندو جیہڑے شرک کرن بنانا ہیں
جے ایہ نجس اہین تاہوئے ہتھ بھی نجس انہاں دے
جو شئی نجس پلید ہووے اوہ جس کھانے وچ پائیے
یہہ یہہ جیہڑی چیز کراڑاں ہتھیں آپ بنائی
ایہ پر مسلمان وچارے کجھ تمیز نہ کردے
جو شئے اہل ہنود بناون سبھ ٹرکائی جاون
ہندو کسے نہ کم دا ہووے بھکھا مر مر جاوے
مومن بہادرین جتیا کجیا ہووے صاحب مالاں
اوسے شرتی تے پھر دیون بھیڑیاں اروا ہیں
کیا کیا نقص تے عیب انہاں دے دساں مسلمانان
ہر قسم انڈیاں کل دکاناں اہل ہنود بنایاں

مسلمان بادِلے کھاون اجے نہ سمجھاں آیاں
اوسے پانی نال ہنوداں چیزاں سبھ بنایاں
اوہ مسلماناں تائیں گھیو تے تیل کھواون
اوہناں ہتھاں نال تمامی چیزاں ہن مدھیندے
اوہ مسلمان وچالے سدھری سدھری کھاندے
دیکھے پاک پلید خریدن کجھ افسوس نہ کھاون
پاکاں چیزاں بدلے تسیں پلید وٹاؤ ناہیں
ایہ پر ہر جاگہ کم آوے عام کلام خدائی
اوہ رقماں دیون چاکے گندیاں چیزاں کھاون
جو شئے پاک حلال نہ ہووے نیڑے اُس نہ جاؤ
مشرک نری پلیدی ہوندی ایہا فتوا لایا
جیکر شرک کماون تا ایہ ہووے نجس تداہیں
دسو پھر مٹھیایاں وچ ایہ پاندے یا نہیں پاندے
تُرت پلید ہووے اوہ کھانا کیونکر اسنوں کھائیے
اہل اسلاماں تئوں ایہ کیونکر کھاون جائز آئی
وڑے پکوڑے تے جلیبی مانگر یاں تسیں دے
بھاویں وڈے نمازی ہوون تا بھی لے لے کھاون
مسلماناں دی رتھ ہی ایکی چیز نہ کوئی کھاوے
شرنی ویکھ کراڑاں والی ویہ ویہ پونڈیاں لالاں
راہ مولا دے گندیاں چیزاں دیون جائز ناہیں
کیوں نقصان اٹھاندے جیکر کردے آپ دکاناں
اہل اسلاماں نفرت کرکے کیڈا ایدا ایں پایاں

[1] وچ قرآن الخ قال اللہ تعالےٰ یا ایھا الذین امنوا کلوا من طیبٰت ما رزقناکم اور دوسری آیت میں ہے کلوا مما فی الارض حلالاً طیباً۔ ان دونوں آیتوں کا مطلب یہ ہے کہ کھاؤ پاکیزہ اور حلال چیزوں سے جو دی ہیں ہمنے تمکو زمین میں ۱۲ منہ

# نقصانات و قبائح دوکانات اہل ہنود برائے اہل اسلام

پہلا ایہ نقصان جو ہکو سمجھن سمجھاں والے
جیکر مسلمان قدیموں آپ دوکاناں کردے
وانگ اونہاندے ایہ بھی اجکل ہوندی شاہو کاریاں
دوجا قوم اپنی دی ہوندی خوب طرح ہمدردی
تر بیجا جو اوہ لین اساتھیں سوداں دی گڈہ چھوڑے
جیکر مسلماناں اندر ہوندا شاہو کارا
کیونجو مسلمان تمامی ہوندے موڑیاں والے
نہ اوہ ایسے تنگ ہوندی ناسود ی قرض اٹھاندے
باجہ ویاجوں آپس اندر کردے کارروائی
فرض کیتا جے حکم الٰہوں جیہا گ کھلوندا کوئی
تا بھی ایہ ناجائز فائدہ اپنی قوم اٹھاندی
بیشک قوم اپنی دا سرپر قوم لحاظ کماوے
چوتھا اپنی ہتھیں جو کوئی آپ درخت لگاندا
اسے طور اساں ایہ ہندو ہتھیں آپ ہلائے
ہن ایہ کھا کھا مال اساڈے ہوئے تونگر بھارے
جے ہن کوئی دوکان تجارت مسلمان بناوے
اگہن ساڈی دشمنی کارن اونہاں دکاناں پایاں
ہن تک کھاندے رہے اساڈی ہتھ دیاں مٹھیایاں
ساری عمراں کھا کھا ساڈیاں بھینیاں نے املایاں
جگ ادھار اساڈے کولوں رہے پکوڑی کھاندے
ہن بھی ساڈے کول بڑا نے توبو کیئی اہناں دے
لسے طور ہزاراں ہندو ستیاں کلاں لگاندے
جیکر مڈھوں ہٹیاں آپنیاں مسلمان بناندے

جتنے نفع تجارت اندر ہندواں سبھ سنبھالے
سارے نفع اونہاں نوں ملدے کیوں پھر بھکھے مردے
بیشک کسب تجارت والا ادھکھا مرکوناہیں
قوم بیگانی لٹ لٹ ساڈوں ہنیر موجاں کردے
اکثر انہاں ویا جاں آکے بیڑے سلڈے بوڑے
بیشک ہوندا گھٹ نہایت سود اندر وزمارا
کردے کسب دوکان تجارت رہندے سبھ سوکھالے
جیکوئی مفلس ہوندا تا بھی اینویں کم چلاندے
کیونجو سود اساڈے اندر رب حرام ٹھہرائی
جیونکر اجکل بعضیاں اندر سود مروج ہوئی
ہندو قوم نہ مال اساڈے اینویں لٹ لٹ کھاندی
اپنا مارے چھانویں سٹے دھپے غیر جلاوے
چھوڑ دینجے جد بنئیاں تا اوہ مشکل پٹیا جاندا
آپے سستی کر کے اپنے مگر دھگانے پلیئے
ہرگز دور نہ ہوون بھاویں زور لگایئے سارے
الٹی ضد اہنا نوں چڑھدی ہر کوئی برا مناوے
لگے رکھتھے رہے تمامی کردے جو وڈیایاں
ہن آ نیک تے پاک بنو آ وکھریاں ہٹیاں پایاں
ہن ساتھوں بے ہنیراں کرنیاں یاد اہناں نوں آیاں
ہن تک ساڈیاں وہیاں اتے رہے انگوٹھے لاندے
گرچہ ہنیر اساڈے کولوں ہن ایہ کیتو ل جاندے
ویکھ دوکان مسلماناں دے حسد نے نجل کماندے
ہندواں دی کوئی چیز نہ کھاندے کیوں گلاں کرواندے

ایہہ اینہاں دکانداری دی پہلوں رسم نہ پائی
دیندے دہندواں تائیں تہمت مگر لوائی

جیکر ہن ایہ کسے قسم دی آپ دکان بناون
اوہا ہندو نال اینہاں دے اکٹا ویر کماون

سچ بجھو تا آپ اساں ایہ اپنے پیر ڈہائیے
طرح طرح دے فائدی دیکے دشمن آپ بنائی

سپاں نوں جے کتنے برساں ہتھی دودھ پلاندے
جاں اوہ پل وڈیری ہوندے ڈنگ کروں نہیں جاندے

پنجواں ایہ نقصان جو اکثر مومن عام بیچارے
ہندو لوکاں نال جنہاندی گوہڑے بہای چارے

ساری عمر اونہاں نہیں جہان ٹرہونگ پئی مرجائی
اج ہن ہوڑیاں بازنہ آون ناچھوڑن ٹھیائی

جی سو مسلمان اونہاں نوں ستھری چیز وکھاون
نالے سستی دیون تابھی ہندواندی ول جاون

جیکوئی کرے ملامت اونہاں اگوں بول الکھیندے
مسلماناں نالوں ہندو چنگا سودا دیندے

چھیویں لوہا قباحت جیہڑی بجھ اکھ سنائی
بنی ہوئی کوئی چیز اینہاں دی پاک نہ ہندی بھائی

ستواں گھٹ دینا وده لینا عادت جو ہندواندی
بھاویں بھگت سداون تابھی ایہ بدخو نہیں جاندی

تولن مایپن والیاں چیزاں فرقو فرق بنایاں
دیون لگے کسیاں کڈہن لینے وقت سوایاں

کرکر ظلم غریباں اتے لٹن شہر گراواں
سن ہیں تینوں اکھیں ڈٹھا واقعہ ہک سناواں

## چشمدید واقعہ

بھیریوں دکھن سولاں کوہ ہک موضع بانگووالی
فصلاں دے وچہ آیا اوتھے ہک فقیر سوالی

ہین بھی اونہاں دناں وچہ ہیساں نال اتفاق اتھائیں
رہن اوتھے کجہ دوست میری نیک بندی خلقائیں

بہت سوالی آکر اوتھے کرن سوال نمانے
جو کجہ سر والوکاں کولوں دیون پیسے دانے

اس سوالی بھی جد اوتھے آن سوال الایا
نال توجہ سنیاں لوکاں کر منظور بہایا

کرن لگے اگراہی اسدی رلمل لوک گرائیں
دانیاں دا خروار بنا کے دتا اسدے تائیں

ویکھ سوالی راضی ہویا بہت خوشی وچہ آیا
ہٹی تے ونج ویچن کارن بھا اسدا بجھوایا

اٹھ ٹوپے سی نرخ کنک دا انہاں دناں وچہ بھائی
نو ٹوپے دس کہتری اسنوں سریوں جھبی لائی

اسنوں بھی کجہ بھا بھتے دی خبر نہ آہی کوئی
دوجا دل وچہ سمجھیا میری محنت کہتری ہوئی

کیہڑا امبرا یہ اپنی ہتھیں واہ کے ہل لیاندے
مفتو مفت دتے رب مینوں ویچو جویں وکاندے

کہتری تائیں آکھن لگا دہرم بھائی جی تیرا
جیونکر رام کرائے تینوں تن نے توں سر میرا

کہتری اندروں ٹوپہ کڈھیا ڈونگھیاں وکھیاں والا
برکت سجے سائیں دی جس کجنا ایہ موتہ کالا

انگل چاٹھر منیند ا ٹوپے جھبہ جھب تھگی بارول
باراں ٹوپے دانے اسدے گھٹ گئے خروادوں

دیون والا سر تیرے آیہ کی ظلم کمایا
کھتری آکھے احمق جٹا کھیڑیاں تینوں ساراں
پڑھ کلمہ میں دا نہ تیرا اوہ نہ منیاں کوئی
کھتری کڈھ روپئے چٹے تلی آتے کھڑ کلائے
لے کے رقم سوالی اوتھوں چلے بنہ سدھا ناں
شہر پہ کلیاراں تائیں ٹوپہ آن کڈھایا
وہنہ سیراں دا ٹوپہ اوتھے ہی رسی ورتیا چاندا
آپھر دوجیاں کھتریاں دے بھی ٹوپے وزن کرائے
قابو کرکے ٹوپے سارے لے چلے اوہ تھانے
کریا کرو اساڈے اُتے نا ایہ ظلم کماؤ
جٹ آکھن جو جنگی ساڈی کیتی تساں غلامی
ہے اسانوں معلم ہویا ایہہ کرتوت تساڈا
جدتک ساڈا وادھا سارا واپس دیہو نہ سانوں
کھتری آکھن بخشو راجی تسیں تماجی کاجی
رل کلیاراں متا پکائی لگے کہن اوہنا نوں
دوجا جتنا وادھا ساڈا گن گے سبھ ہے تا دے
چارے شرطاں منوں جیکر رہو اتھائیں اسارے
اُسو ویلے ایہ شرطاں سبھے ہر اک من کھلویا
آکھیں ڈٹھا واقعہ ہن ایہ سچو سچ سنایا
لئے بے طور تیرے ہندو سانوں ہن لٹیندے
وجہ قرآن ایہ ساریاں خبراں اگے رب سنایاں

بس پورا خروار لیاندا اپنا تدہ گھٹایا
دس خروار نکماں تینوں خوش کیتا کلیاراں[1]
جتنی کنک آہی ایہ تیری اتنی پوری ہوئی
سن کے کھڑک منتھا اوہ عاجز ٹوپے سبھ ہو گئے
پچھوں خبر ہوئی کلیاراں ایہ کجھ حال وہاناں
ٹوپیاں دا ٹوپہ ہویا جاں اوہ وزن کرایا
پا پکا اوہ اڑدا لتھا گیا وساہ اوہناندا
سارے وزنوں زائد لتھے جدا اوہ سبھ تولائے
کرکر منتاں پیریں ڈگن سبھ کراڑ نماڑے
اسیں تمام گلام تساڈے جو چاہو منواؤ
ٹوپے ودّہ بنا کے سانوں لٹیا عمر تمامی
لے لے کنکاں وڈہ اساتھیں کیتا ناس اساڈا
تدتک اسیں نہ راضی ہوواں جچھداں نہیں تسانوں
لاہو ڈنڈ اساڈے اُتے جیونکر ہو وو راجی[2]
اوّل جتنا ملبہ ساڈا چھوڑ دیہ اسانوں
ترمچا ٹوپے پورے رکھو جو تھا سو دکھٹا دو
نہیں تاں پنڈوں کڈھاں نالے خبر کراں سرکارے
خبر نہیں پھر تجھے ہیں تہیں کیونکر فیصلہ ہویا
اپنے کولوں اسدے اندر ناں کجھ جھوٹھ ملایا
ایہ مسلماں وچار اجے نہیں سمجھیندے
گھٹ دینے ودّھ لینے والیاں قوماں جو ہن وناں

سلہ کلیار ایک قوم کا نام ہے جو اس علاقہ میں بکثرت رہتے ہیں اور کسی زمانہ میں اونٹوں کا کام کرتے تھے اور اب چونکہ بموجب پیشگوئی قرآن مجید واذا العشار عطلت کے بہت اونٹ بوجہ ریل بننے کے بیکار ہو گئے ہیں اس لیئے قوم کلیاروں نے بھی اونٹ چھوڑ کر کاشتکاری اختیار کر لی ہے ۱۲

سلہ راجی یہ لفظ اصل میں راضی ہے چونکہ یہ قوم کلیاروں کو اپنے علاقہ میں اکثر لوگ انکے متمول ہونیکی وجہ سے راجے بولتے ہیں اور ہندو لوگوں کی عادت ہے کہ جب کسی کے ساتھ انکا مطلب پڑے تو بڑے ادب اور خوشامد سے بولاتے ہیں۔ مثلاً میاں جی۔ شاہ جی۔ ایسا ہی کلیاروں کو راجی بولا کرتے ہیں ۱۲ منہ

ظالم قوم شعیبؑ نبی دی لہو بس کر دی آہی    کیتے رب ہلاک تمامی قہروں بھیج تباہی
کر پرہیز انہاں نہیں جیہڑے مومن ہوئے کنارے    سنے شعیبؑ نبی دے فضلوں رب بچائے سارے
ایہ[1] سبھ قصے عبرت کارن خالق پاک سنائے    تانجو ایسیاں لوکاں دی ول مومن کوئی نہ جائے
نالے اکس طرح دیاں ایہ رب پیشگویاں[2] فرمایاں    اگوں بھی کئی ایسیاں قوماں ہوسن ظالیاں آیاں
کرسن ظلم خلائق اُتے وِچ اخیر زمانے    مدین والیاں لوکاں وانگوں لٹن مال بیگانے
اُس زمانے موتناں اُتے ایہ گل واجب ہوئی۔    لگدے وَس او نہاندے تیڑی مول نجاوے کوئی
وچ عمّ سپارے جھیکڑ والے حکم خدا فرماندا    گھٹ دیندے ودھ لیندے جیہڑے ویل تمام تنہاندا
مومن بہا ہو ہوش کرو ہن اپنا آپ بچاؤ    طرح طرح دیاں گھاٹیاں کولوں عقل کرو رہ جاؤ
سے نقصان تو کئی قباحتاں اکھیں ہو تکیندے    کی ہو گیا تساڈی تائیں کیوں نہیں سوچ کریندے
ستویں ہور قباحت بھاری کھول سنائی جاوے    ہت کجھ بیریاں بھایاں تائیں دلوچہ غیرت آوے

## قباحت فاحشہ

اجکل مسلماناں اندر غیرت رہی نہ کائی    آکھے دی گل ناہی ایہ پر زوری اہناں کھائی
ملک اساڈے بہتوں لوکاں دی اکثر عادت ہوئی    سودے سودیاں ماروں جا کے آپ نہ لیندا کوئی
رناں دھیاں نوں ہاں تائیں ہٹیاں اپر گھلیندے    اوہا سودی کرن تمامی جو کجھ لیندے دیندے
ہٹیاں اُتے کھتری بیٹھے جیہڑے ننگے کرکے    کول اہناندے جاون رناں ویکھن نظراں بھر کے
ہندواں وچ ایہ عیب کوئی ننگے نا شرماون    کُل کراڑیاں گھوہاں لتے ننگ منگیاں نہاون
بھاویں مرد ہزاراں ہوون نا بھی شرم نہ کوئی    ننگیاں نہاون باپ جہراون سیم انہاندی ہوئی
دسّو پھر جو مرد او نہاندے کیہڑا شرم تنہانوں    پیٹاں تائیں دھوتیاں مٹھیوں دسیاں گرو جنہانوں
صد افسوس جو مسلمانیاں کول اہناندے جاون    کُل ننگیج تے فرج اونہاندی ویکھن درشن پاون
گرمیاں دی وچہ لنگو دھوتی ہور نہ کپڑا کوئی +    اوہ بھی لانگر کھچا او تاہاں توڑ اُٹھائی ہوئی
پاکی والی تے ہور وغیرہ سبھ کجھ نظری آوے    رنّاں کوتیّاں سامنے بہہ کے سودا ایہی چکاوے

[1] جیساکہ فرمایا اللہ تعالیٰ نے لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ۔ یعنے اگلے لوگوں کے قصے بیان کرنے میں عقلمندوں کے لیئے عبرت کرنا مقصود ہے ۱۲ منہ

[2] قال اللہ تعالیٰ ویل للمطففین الذین اذا اکتالوا علے الناس یستوفون واذا کالوہم اووزنوہم یخسرون ۳۰ الپ - ترجمہ ویل ہے واسطے کم کرنے والوں کے وہ جب ناپ لیویں اوپر لوگوں کے پورا لیویں اور جب ناپ دیویں انکو یا تول دیویں انکو کم دیویں ۱۲ ترجمہ شاہ رفیع الدین دہلوی رح

اکثر ہندو جوتی پا کے نہاون وچہ بازاراں
دو انگلاں ندی چولی ہووی پیڈ وپیڑ دسیون
سوڈے لینو والیاں ویکھن کول انہاندی کھلیاں
چودھری بن کے آپ گھراں وچہ بیٹھے مچھاں وٹی
جد بازاروں لنگھے جاکے مومن عورت کوئی
اکثر ہندو بیٹھے ہوون گلیاں وچہ مونہہ ریندے
عورت گھنڈ کرے تے دل منہ اپنے نوں موڑی
بعضیاں نال گھنگٹ کرکے لوکا نوں دکھلاون
وچہ بازاراں گند ہزاراں وچ منڈی نچیاندی
اینہاں خصماں بوال بھراوان جہڑیاں آپ ہلایاں
آپ سکھائے سودے آپے سودے کار بنایاں
آپے پھرن بازار سکھایاں ہٹیاں آپ وکھایاں
پنڈاں وچوں سویاں کارن بن تن آون جٹیاں
سرے اپر گہواں دے ڈولے ہتھ سونے دیاں اٹیاں
گلیں لنگیاں رنگ برنگیاں شوہیاں ساویاں کھٹیاں
بانکیاں جتیاں باری دیتر پیراں اندر ٹھٹھیاں
ہتھیاں رتلی گھر اپنے وچہ رہندیاں گھٹیاں ٹپاں
سرمے پاکے ستھے لاکے خوب گندا کے پٹیاں
آن وکھاون جوڑے بیڑے سوہنیاں لال گھٹیاں
مسلماناں نوں دونویں گھاٹے دونویں جنساں گھٹیاں
ہندو نالے اکھیں سکن نالے رقماں وٹیاں
تاہیں آگھر بار دکانے مجتیں گائیں کٹیاں
کیونکہ نال بال جو ڈھوں آپ ترٹیاں ہٹیاں
شرت کر جاے مومن بھائیو عزت پت نہ گالو
آپ کرو بازاری سودے رناں گھر ریں بہاؤ

کوبوں رناں لنگھن جاکے بے شرمی دیاں ہاراں
نال جنہاں دے آودے خصیئے منڈی جان کھیلن
رنٹے مونہہ انہاندا جنہاں درشن پاون کھلیاں
رناں دھیاں ونجہ وہاجن رام کشن دی ہٹی
مارن پڑ دہنگا نے ہندو کیڈ بے شرمی ہوئی
جد کوئی عورت لنگھے اگوں پلا دور کریندے
اینہہ خصم دیوث نہ اسنوں باہر جانوں ہوڑے
جیکر اصلی نیک ہوون تاں مول بازار نہ جاون
شرماں والی عورت کوئی کدی بازار نہ جاندی
آپ جنہاندیاں سجاں کڈھیاں پھر اوہ کس ٹھہرایاں
آپ جنہانوں کھلاں دتیاں پھر نہ قابو آیاں
پھر اوہ کیونکر مڑن بازاروں آپ جو چسکا پایاں
دور دل اپنے لاگیاں والیاں تاڑی آون ہٹیاں
گلیں چولیاں ہور سلاریاں موڈھیاں اتے رسٹیاں
نکیں تیلی لونگ بولاقاں خلقاں جنہاں پھٹیاں
پہلے پچھائی کیتری بھگت جیون بھلاندیاں چھٹیاں
جدوں کراڑاں دے دل جاون جا پدیاں مہرٹیاں
منہ چلکاکے روپ سجاکے آون عشقے پٹیاں
ہائے افسوس یہ بریاں سماں اجے نہ سا تھوں ٹلیاں
ناں وکھ لوٹاون ہو جاں آپ پھرن دکھ چٹیاں
ہٹ دکاں ہاون بدلے دو ہوں ہتھیاں کھٹیاں
رنگیں وسے آخر نسدے کیہ مصیبتاں کٹیاں
آپے ہاٹے پاڑا دے کون ہتھو ہن ہٹیاں
گندی وسے سرپاتی پاؤ اگوں ہوش سنبھالو
دھیاں بہنیاں ستر سکھاؤ نا بازار پھراؤ

کیا کیا گند بازاراں اندر اکھیں ویکھو سارے
رب[1] فرماوے مومن عورتاں پردہ ستر کماون
پیو بھائی تے بیٹے خاوند محرم خاص انہاندے
چاچے ماے ہور جوائی ایہ بھی محرم آئے
اینویں خصم ماؤ دا جیھڑا پیو ہووے متریرا
باہجہ انہاندے عورتاں کارن ہور نہ محرم کوئی
جیکر باہر نکلن رناں کسے ضرورت کارن
ہولی رکھن پیر زمین تے زیور نا چھنکاون
ڈاڈھی بندش عورتاں کارن رب صاحب فرماوے
رن بازار گئی تا پھر اوہ جانوں گئی گواتی،
ون پوے نے مرد جنہانوں وسن وچ بازاراں
یارو عقل کرو تے اپنی ہوش ٹکانے لیاؤ
بیویاں نوں کر بیٹھیاں سمجھو سودے نا سکھلاؤ
مرد بنوں بازاروں جا کے سودے آپ لیاؤ
مسلمانیاں چھوڑ دکاناں ہندوواں پاس نہ جاون
مسلماناں دی مدد کر کے ہٹیاں آپ کڈھاؤ
جیکر کرو قبول نصیحت آپے نفع اٹھاسو
گرہن بس پئی کر فقیر اب تہیں منگ دعائیں

جیکر ہن بھی باز نہ آؤ ہوئے غیرت بھارے
گھلیاں ڈھلیاں زینت کرکے غیراں پاس جاون
سوہرے بھانجے ہور بھتیجے بھی بیٹے خصماندے
ستس حرام جوائی اتے دہی جیسدی پرنائے
اوہ بھی باپ برابر ہوندا محرم جان بھیرا
نا کوئی درشن کرے انہاندا منع حضوروں ہوئی
ساری زینت کجن اپنی ڈونگھی بکل مارن
ولا یضربن بارجلہن استے عمل کماون
جو کوئی کھل اوہنانوں دیوے آخر پچھوتاوے
خاوند اپنے دی پھر آکے اوکھی ٹھاہے چھاتی
کیونکر اپنے خصماندے پھر کم آون اوہ ناراں
گھر اپنے نوں سوکھا رکھو چھوڑ نہ کسے بناؤ
ہوش کرو مت کسے دہاڑے سودا چوڑ کراؤ
جھنڈو بن کے رناں تائیں نا اس طور ہلاؤ
غیرت مند بنوں کجھ سوچو خوف الٰہی کھاؤ
کرو دکان وپار تجارت محنت کسب کماؤ
نہیں تا پھیر حوالے رب دے کیتے دا پھل پاسو
اتھیں پچھی مجلس تائیں چوتھی بات سنائیں

## دعا

یارب تیری رحمت وافر وچہ زمین اسماناں
رات دنے تدہ ساڈے کارن کھولیا عام خزانہ
بخش محبت کسب کریندی مومناں مسلماناں
اپنی نصرت کریں الٰہی ساریاں مسلماناں
کرنوں مور انہاندی سستی دیہ ہمت مردانہ

دم دم تیرے فضل ہزاراں حد نہیں احساناں
کھاوان پیوان موج اڈاوان لکھ تیرا شکرانہ
دیہہ توفیق انہاندے تائیں کھولن آپ دکاناں
بخش ترقی دین دنی وچہ بابرکت رحماناں
کھٹن کھاون تے پھل پاون چھوڑن لوبھ بیگانہ

[1] قال اللہ تعالیٰ وقل للمومنٰت یغضضن من ابصارہن ویحفظن فروجہن ولا یبدین زینتہن الا لبعولتہن او اٰباۂن او اٰباء بعولتہن الخ

رکھن آس ہمیشہ تیری اندر دوہاں جہاناں
دو جگ وچہ پناہ عاجز دا آپ کریں خصماناں

## باعث چہارم تنزل مسلمانان فضول خرچی

چوتھا باعث جسدی یاروں ہو من گھٹدی جاون
کرن فضولی خرچیاں اندر ضائع مال ونجاون

جتنی اپنی طاقت ہووے اتنا خرچ نہ کردے
قدروں باہر پیر ٹک کرکے ریس پریسی مردے

تکن نا حیثیت اپنی ناکجھ مول سوچیندے
ہکدوجے ول ویکھو ویکھی جھگے چوڑ کریندے

ڈو ڈونہہ کوڈاں دی آمد ہووے مارن دم شاہانے
بھاویں ٹکڑا کھاون اگوں ہوہے منگ بیگانے

ہک روپیہ لاون کافی ہووے جس ٹکانے
اڈوتڑی وڈیایاں کرکے لاون پنج دہگانے

جو کوئی مسلمان وچارہ آنہ روز کماوے
جد تک خرچ نہ کرے دوانی مول آرام نہ آوے

ہندو بھاویں کتنا وڈا ہووے شوہ خرچائیں
تا بھی اپنی آمد تہیں وَدّہ خرچ کریندا ناہیں

جیکر مسلمان کسے نوں دولت کجھ ہتھ آوے
جو کجھ گھر وچہ ہووس اوہ بھی نال اوڈاوے

ہندوؤنوں جے تھوڑی بہتی دولت ملے کداہیں
جدتک دونا کرے نہ اسنوں امن کریندا ناہیں

مسلمان روپیہ کھٹے سوا روپیہ بوڑے
ہندو ہک ادھیلی کھٹے دونی کرکے چھوڑے

مسلم بھاویں لکھ لیاوے پلوچہ ککھ بناوے
ہندو ویلے ککھ نہ رکھے تا بھی لکھ کماوے

مسلمان جے چکے کھاوے کڈ کڈ ہووے لیراں
ہندو لکھاں مال بچاون جاپن حال فقیراں

مسلمان غریب نمانے کنکوں باجہ نہ کھاون
ہندو بھاویں شاہ سداوں مسن ضرور پکاون

مسلماناں نوں سکھا ٹکڑا سنگھوں ہیٹھ نہ لہندا
دیہاں راتیں گوشت حلوا زردا پکدا رہندا

ہک دمڑی دے بہلے لیکے ہندو کم چلاون
ساگ بلاگ تے وڑے پکوڑی کھا کے جھٹ لنگھاون

مسلمان جلیبیاں کھا کھا دولت خرچ کریندے
ہندو زیور ہور زمیناں لے کے مل رکھیندے

مسلمان ہزاراں نھائیں ادگت مال ونجاون
ہندو باہجہ ضرورت ہرگز کوڈی اک نہ لاون

مسلمان ہنڈاون لاچے گٹھ گٹھ کنی چوڑی
ہندو وانڈے لک چیٹی دھوتی یا بھیر تنبی سوڑی

مسلمان لگاون سر تے مشک عطر خوشبوئی
ہندو وانڈی اشنان کرن نوں دھیں تر گئی ہوئی

قصہ کوتہ ہر کم ہندو نال قناعت کردے
مسلماں اسراف کرن تہیں ہرگز مول نہ ڈردے

ہندو لکھ آسودہ تھوڑے ہوون وچہ گھر اندے
تا بھی کم ضروری باہجوں ہرگز کتے نہ جاندے

مسلمان گھلاں وچہ تھوڑے فاقے روز لنگھاون
تا بھی جگ اوہ ہر ضروری میلہ ویکھن جاون

عید جمعے تے وعظ سنن دا کدیں خیال نہ آیا    کوڈی میلہ ہور اکھاڑا دل تھیں فرض بنایا

## تعریف پڑ کوڈی

بھاری بدعت ملک اساڈے کوڈی کھیڈن والی    رل اکٹھیاں واہری مونیاں جتھاں رسم نکالی

ہندو جدوں جوانی چڑھدی کار تجارت کردے    مومن جد گھبرائے ہوون کوڈی اُپر مردے

ونیہہ کوہاں تے کوڈی ہووے سر پر دیکھن جاندے    ہک گھر اندے سکوں جاون دوجا دھکے کھاندے

دوروں دوروں سبہ مشٹنڈے آن اکٹھے ہوون    وڈا اپڑ میدان بنا کے چتر کڈھ کھلوون

دوطرفی دو دھڑاں بنا کے آپو آپ ہو جاون    ہک سداون باہرلے دوجے اندرلے سدواون

سر ننگے تے پیروں والھنے ہجن وانگ سودایاں    ہک اگے دو پچھے دوڑن نکے ہال دہایاں

جیکر اگلا تگڑا ہووے کر آواز ونگارے    وارو وارا اوہناں نے منڈی کس کس دھپڑ مارے

مل جوڑی مل جوڑی آکھے خوب طماچ چلیندا    ٹل جاوے تا بوجھنے وانگوں ڈنگیاں چھالاں لیندا

نچدا ٹپدا کُددا آوے خوشیوں دون سوایا    جیونکر گڑھ مارلجے والا کر کے فتح لیایا

پھلیا نا اگہ حال نہ پچھو اوہدے بھیڑے پوندے    جویں مہانے بیڑی اپنی ڈوب گھرانوں اوندے

گلیاں دسے لنگ باہیں ہجن مودھے نکلجاون    ٹلیاں کھاون باز نہ آون گائے چوڑ کماون

رب نہ مول وکھاوے جو کجھ ہووے حال انہاندا    کوڈی دی اکھڈ کار وچار لٹ ننگ بہنائی جاندا

بعضے سنوں جلسہ سدن نالے ڈھول وگاون    گوڈے گوڈے جھکھ گھرا نوچہ میلہ ویکھن جاون

ہندو ناپر کوڈی کھیڈن نا اوہ جلسے پاون    مسلمان جدون آ دِگرن سبہ کرتوت کماون

## حکایت

وچہ چنیوٹ علاقے اینویں کھیڈ پئی ہجواری    بہتے مورکھ ہوئے اکٹھے جتھاں جھنڈ کھلاری

جسو بیلے آ بھہے ہوئے کوڈی خوب مچائی    ہک انگریز سببی اتھوں آ کر لنگھیا بھائی

گھوڑے اوپر چڑھیا ہویا دو تن نال سپاہی    آئیس نظر اکھاڑا اتھے کوڈی ہوندی آہی

دیکھ ہجوم خلائق سندا ہکدو جٹ بلائے    کہیا اکٹھ ہویا اسجائی حال احوال سمجھائی

خوش ہو گئے اوہ جٹ تاں نے کھندی صفا بتائیں    ہر سرکار ایہہ ساڈا جلسہ کھیڈن لوک گرائیں

صاحب کہیا ہم بھی دیکھیں اس جلسہ کو بہائی    گھوڑا تھم انگریز شتابی جھات اکھاڑے پائی

کیا ڈیکھے جو سبہ مشٹنڈے جھنڈ کھلار کھلوئے    ہک اگے دو پچھے دوڑن چتر کڈہے ہوئے

دیکھ تعجب ہویا صاحب غصے اندر آیا    یہہ کیا جلسہ وقت ہمارا ناحق ہرج کرایا

جنہاں جلسہ کیہا ہیسی پھر اوہ پاس بلائے
کاڑو کاڑ آون لگے چابک جد دن اوہناں نوں
جتیاں تھگڑے ہتھیں کیتو ڈھول چھپاڑی پائے
اینویں ہور ہزار طرح دے کرن فضول اکھاڑے
فصلاں تہیں جد وہلی ہوون کوڈیاں پھرن کھڈیندے
ہندو جیکر سو کہا ہووے دونی حرص کریندا
چھیاں مہینیاں دی جس ویلے اندر ہو گئے دانے
کوڈی میلہ ہور تماشہ جتنا دور سنیوے
پھرے سبھ اکھاڑیاں اندر تاہنگ نہ یادہ ہوئی
دانے وچ اکھاڑیاں کارن قسم اڑائی آپے
آن پھر ویلے ہوئی تک نہ رہیا دانہ
جنساں اُپر دلانے لے کے لگے کرن گذارا
نال کراڑاں لیکھا پایا جو چاہے لیجاوے
خوشی خوشی آلتھا خاصہ ململ تھان پڑاوے
جس ویلے وچ اُسدے کولوں کوئی چیز منگیوے
گھر جیہڑا ہن اُسدا ساڈا سانجھا ہو گیا بھائی
اِسے پھوند اندر جٹ موجاں کردا ور ہا چھ مہینے
فصل تیار ہووے جس ویلے ڈھیری جٹ بناوے
جیوں جیوں کھتری دانے ہن کی بوریاں اندر پاندا
کھتری کول تسلی دیوے فکر نہ کریں توں میرا
ہٹی تے ونجھ لیکھا کیتا وہیاں کڈھ دکھایاں
پہلوں ہوش نہ کیتا مورکھ جدوں پیڑاں پیاں
کھتری عاجز گن دے چیزاں کھول سناوے
آخر کھتری سوداں لاکے نالش ٹھوک کریندا
ڈگرہ وچھا قرق کرکے کھتری ساتھ لیجاوے

پکڑ سپاہیاں اگے کیتے دو دو ہنٹر لائے
چھوڑ اکھاڑا جٹ تمامی نٹھے دوڑ گھرانوں
ایسی بھاجڑ پئی انہاں نوں جاندے نظر نہ آئے
بے سمجھی تے ہور فضولی مسلمان اوجاڑے
سو کہا ٹکڑا کھاون لگدی رجن ٹیٹاں دیندے
مسلمان جو رجے آکے پچھن پھرے کڈھیندا
مچھ مروڑ نکماں گھر وچ بیٹھا موجاں مانے
بن کے پینچ شتابی اوتھے جا کر شامل تھیوے
دو دو شملے اگے پچھے گھر دی خبر نہ کوئی
کجھ سوائی مگروں تیجے دونی کم کو ہلے
اگوں فصل نہ پیڑے کوئی بہہ گیا قرض اٹھانا
باقی سودا سود تمامی کیتا شروع ادھارا
ہٹی والا منع نہ کردا صرف انگوٹھا لاوے
روپا شاہ وڈا ہے چنگا متھے وٹ نہ پاوے
اوسے ویلے حاضر کردا کدی نہ کاوڑ تھیوے
جو شئے لوڑ اسانوں ہوندی فرق نہ کردا کائی
ہٹی والا فصلاں توڑی مول بیوکا و نا ئیں
ٹرپے لے کے ہٹی والا سبھ منالے جاوے
جٹ نمانا تک تک اُسنوں ڈاہڈا ہو ہو جاندا
چل ہٹی تے لیکھا کریئے جو ودھے سو تیرا
دانے تھوڑے قرضہ بہتا کردا جٹ دہایاں
ہن جد تماں بھریاں پیاں اکھیں اگھڑ گئیاں
جٹ نمانا کہ نہ سکے سکا مُکر جاوے
خرچے نال ہو وچ گھڑی جٹ نہ دوں ہٹیندا
چٹا بھکھا جٹ ہو دی تاہوش ٹکانے آئے

اِسے طور فضولیاں کر کر مومن گھاٹے پاون
اسے طور کرِ اڑاونہانوں کھاندے پیندی جاون

## نقصان واسراف میلہ

میلیاں اُتے ہر ہندو جاکے بیٹھن کڈھ دکاناں
ریوڑیاں نے ٹانگڑدے کے کٹن مسلماناں

مسلمان اجیہے مورکھ بھاویں قرض اُٹھاون
تا بھی ونج کراڑاں کولوں شرنی لیکے کھاون

ہندو جاون میلیاں اُتے دوہر نفع اُٹھاون
نالے میلہ ویکھن نالے کھٹیاں کھٹ لیاون

مُسلے میلہ ویکھن جاون کتنے گھاٹے پاون
اول گھر دی کموں جاون دوجا قرض اُٹھاون

تیجا ننگ مرندے جاون ننگ مرندے آون
چوتھا ونجھ کراڑاں کولوں اپنے مال لٹاون

پنجواں جیہڑیاں گندیاں چیزاں ہندو آپ بناون
لیکے مُل انہاں تھیں کھاون قطرہ نا شرماون

چھیواں رب دے حکموں باہر بیجا خرچ کریندے
ستواں وچھے سٹرن نکمے اٹھواں دُھوڑ جھبیندے

نانواں سفر نکماں جبدی ہرگز لوڑ نہ کوئی
دسواں وچہ اسراف خدا دی سخت ناراضگی ہوئی

ضائع تے بیجا اکارتھ جو ستے خرچ کچیوے
جسو چہ رب نہ راضی ہووے اوہ اسراف گنیوے

جو جو نعمت چیز کسے نوں رب عطا فرمائی +
اُسدی وچہ اسراف نہ جائز کھول سناواں بھائی

## اسراف زندگی نمبر (۱)

سبھ تھیں اوّل پیاری نعمت رب بخشی زندگانی
کر اسراف نکمیں کمیں اسنوں کرو نہ فانی

ہک ہک ساہ بندے دا جیہڑا اندر باہر جاندا
ہر ہر ساہوں دو دو خوشیاں رب صاحب دکھلاندا

جسو ہلے ایہ اندر جاوے آس حیاتی لاوے
جاں پھر بدنوں باہر آوے تُوں تُوں راحت پاوے

ایسے ساہ مفرح دن وچہ ستے آون ستے جاون
ہائے افسوس جو اس نعمت دا مورکھ قدر نہ پاون

ایہو ساہ خدا دے حکموں جاں پھر بند ہو جاوے
ساری دنیا ڈھونڈن جیہڑے لکھیں ہتھ نہ آوے

لائق ہے پھر ایسی نعمت جسنے مفت لٹائی
دم دم نال کچیوے اُسدی شکر حمد وڈیائی

اُسدی یاد بناں ہک ساہ بھی خرچ نہ کیتا جاوے
اوہا دم غنیمت جیہڑا اسوہ دیتاں وہاوے

## اسراف صحت نمبر (۲)

دوجی نعمت صحت جسنوں بڑی بخشش ہوئی
ایسی نعمت دنیا اندر ہرگز ہور نہ کوئی

ایہ بھی مفتو مفت خداوند کیا احسان کماوے
مورکھ اینویں ضائع کردا اُتے قدر نہ پاوے

ادنےٰ درد سرے دا جسنوں خالق پاک دکھاوے
سارا جگ اکٹھا کیجئے رب بن کوئی لائے

واہ سبحان اللہ پھر جسنے صحت بخشی ساری
مورکھ وچہ نکمیاں کماں اُسدی یاد وساری

ماڑیاں کماں اندر جو کوئی صحت خرچ کریندا
اسھیں وڈہ اسراف نہ کوئی مورکھ جھکہ مریندا

جیہڑے لوک سیانے ہوون صحت وچہ کماون
اُسو یلے دا کھٹیا ہویا اوکھے ویلے کھاون

مورکھ اپنا صحت زمانہ غفلت وچہ لنگھاوے
جد بیمار ہووے تا اُسنوں یاد نہ رکھن آوے

پہلوں ہوش نہ کیتا احمق نعمت مفت گوائی
بھجہ بھجہ وڑن مسیتاں اندر جدوں مصیبت آئی

بیشک جو اسراف کماوے صحت قدر نہ پاوے
آخر وقت مصیبت اِکدن رووے تے پچھتاوے

## اسراف بصر نمبر (۳)

تریجی نعمت اکھیں والی رب عطا فرمائی
اکھیں ہتھ نہ آون لکھیں کھندی گئی لوکائی

اپر ایہ بھی اللہ صاحب مفت عطا فرمایاں
دونہہ نیناں وچہ قدرت سیتی کیا پایاں روشنایاں

جنہانوں نال اکھیں ڈہیون خالق دی سرکاروں
لکھ حکیم اکٹھے ہوون لگھہ نہ دسّن داروں

دہن حکیم حقیقی جسنے بخشی ایہہ روشنائی
سنے کوہاں تے تکیاں ہو بچن کیسی حکمت پائی

ایسی نعمت داد الٰہی بیجا خرچ نہ کریئے
جتوں ہولا راضی ہووے نظر اُتے وَل دہریئے

لائق ہے پھر نال اکھیں دے علم قرآن پڑھیوے
جتنا دینی علم پڑہیوے مُول اسراف نہ تھیوے

ہے اسراف اکھیندا جو کوئی نظر حرام گذارے
جسو چہ رب نہ راضی ہووے جھگے اکھیں مارے

جیو نکر زناں بیگانیاں دیوں شہوت نظر اُٹھاوے
یا کوئی رنّ بیگانے مرداں ویکھے دِل پرچاوے

یا پھر جو ہیں تماشے کھیڈاں ویکھے لغو اکھاڑے
یا پھر چوری کرنے کارن مال کسے دا تاڑے

اینویں غیر شرع جو باتاں ربنوں مول نہ بھاون
سبہ اسراف اکھیں وچہ داخل مومن نظر نہ پاون

اینویں مومن وسے دل کرنی نظر حقارت والی
نظر تعصّب حسد بخل دی نا اسرافوں خالی

اینویں نظر غصّے دی ناحق کرنی طرف کسے دی
ایہ سبہ نظراں جان فضولی منگ پناہ ربیدی

کرن زیارت عالم سندی یا ماپیو اُستادوں
ہور زیارت نبیاں ولیاں یا خویشاں اولادوں

تویں زیارت کعبے والی ہور بزرگاں جائیں
ہر ہر نظروں سو سو رحمت بھیجے اللہ سائیں

اینویں کسب حلال اندر جو خرچ نگاہ کچیوے
لکھے پڑھے کتاباں دینی مول اسراف نہ تھیوے

## اسراف سمع نمبر (۴)

چوتھی نعمت بخشی اللہ کن جو سننے والے
بن منگیاں بے محنت اُسنے کیا کیا سکھ وکھالے

جے اک ذرہ کناں اندر جیہتہ رب چھپاوے
کیا تکلیف اُٹھاوے بندہ جندڑی کلمل آوے

صد افسوس جو ایسی نعمت بیجا خرچ کریندی
ضائع کرن خدادی نعمت ذرہ قدر نہ پیندی

سُننے آہے نال اِنہاندے نیک آواز گرامی
مُورکھ سُن سُن بُرے آوازے گالی عمر تمامی

سُننی آہی نال اِنہاندے پاک کلام الٰہی
مُورکھ ہیراں سٹیاں سُنکے جا سکھد اگمراہی

سُننے ہیسن نال اِنہاندے حکم احکام ربانی
مُورکھ شیطانلندے قصے سُندا وِنجہ دہنگانی

سُننا ہیسی نال اِنہاندے وعظ نصیحت کہانی
مُورکھ راگ سروداں اندر ضائع عمر گوائی

سُننے ہیسن نال اُنہاندے حکم نبی سرور دے
مُورکھ سُن سُن ڈگڑے طبلے سارگیاں تے مردے

سُننے ہیسن نال اِنہاندے ذِکر بزرگاں والے
مُورکھ وِنجہ سُننے بکواساں بدیاں دیکھالے

سُننا ہیسی نال اِنہاندے ذکر اللہ اکبر دا
مُورکھ جِتھوں ڈہیڑے ہوون کن اودا ایہو ڈہیرا

سُننیاں ہیسن نال اِنہاندے ربدیاں حمد ثنا ہیں
مُورکھ سُن سُن کُوڑیاں لاف نعمت کری ازائیں

لائق سی جو نال اِنہاندے چنگے بول سُنیندا
مُورکھ سُن سُن گلہ شکایت کن پلید کریندا

بس میاں جو بُریاں باتاں رب نوں مول نہ بھاون
جیہڑے لوک اُنہانوں سُندے سخت اسراف کماون

اِسنوں کہن اسراف کماندا مُورکھ قدر نہ پاندا
ڈُوریاں تہیں وِنجہ بُجھے ناہیں کیا کجھ حال اوہاندا

## اسراف زبان نمبر (۵)

ہے نجویں خاص زبان خدانے بخشی نعمت عالی
جِسنوں اوس عنایت کیتی طاقت بولن والی

ایہہ بھی رحمانیت اُسدی ساڈا اکم بنایا
فضل کرم تہیں خاکی پُتلہ قدرت نال بولایا

کیا کیا لُطف احسان خدادے گِن گِن دسّی کوئی
حدّ شمار بیانوں باہر اُسدی بخشش ہوئی

لائق ہے پھر جس مولانے ایڈ احسان کمائے
دم دم نال زبان ہمیشہ اِسدا وِرد کمائے

پڑھے قرآن مجید تے نالے لوکاں رہے سناندا
ذکر شکر تسبیحاں ربی دم دم رہے الاندا

بولے سچ ہمیش زبانوں نیک الفاظ نکالے
کرے نصیحت لوکاں تائیں نیک طریق سکھالے

راگ سرود تے گلہ شکایت بولے نہیں زبانوں
کرے زبان پلید نہ اپنی جھوٹھ اتے بہتانوں

ہر واہیات اتے بکواسوں اپنی جیبہ بچاوے
ہوش کرے تا ایسی نعمت مول فضول نہ جاوے

روز قیامت ہر نعمت تہیں کرسی سوال الٰہی
کِتھے خرچ کیتی اوہ نعمت جو میں بخشی آہی

جیکر وِچہ اسرافاں ایویں اپنی عمر گذارے
کیا جواب کریگا بھلکے خالق دی سرکارے

چاہیئے جو پھر سوچ سمجھ کے ہر نعمت خرچیوے
کوئی چیز زیان نہ کریئے نا اسراف کچیوے

بیشک ربدی مرضی باجھوں جو کوئی سخن الاندا
قدر زبان نہ جاتا اُسنے ہے اسراف کماندا

جانے نا جو کیا کجھ حالت گنگیاں نال وہاوے
ایہہ بھی جیکر گنگا ہوونے قدر تداہیں پاوے

۱ قال اللہ تعالیٰ [illegible] (سورۃ [illegible])

جس ویلے کجھ بولن چاہے گل نہ نکلے کائی
تاجانے جو بولن بھی کوئی رب دی نعمت آہی

## اسراف ہوش وعقل نمبر (۶)

چھیویں نعمت سمجھ خدا نے آدمیاں نوں جہ پائی
جیکر آدمیاں وچ اللہ عقل شعور نہ پاندا
ویکھو جیہڑے مجذوب نمانے ناہیں ہوش جنہاں نوں
ننگ منگے گلیاں اندر دوڑے پھرن وچارے
جیکر عقل شعور انہاں نوں رب عطا فرماندا
جھلے تے معذور نمانے جو جو رب اپائے
تا جو ویکھ انہاں ندے تائیں نعمت قدر پچھانن
ڈوریاں نوں جد ویکھن تکن پاون قدر سنن دا
اینویں ہور جیہڑے لنگڑے لولے ہور مریض تمامی
جانن جو رب ساڈے اُتے کیا احسان کمائے
پھیر اسیں کیوں نعمت اُسدی اینویں برباد کرائیں
ہر اک نعمت ساڈی ہر کوئی سوچ سمجھ کے لاوے
ایہہ اسیں انجھے مورکھ ذرہ نا شرماواں +
دِتا سی رب عقل اساں نوں سمجھن دین حقانی
دتا سی رب عقل جو سوچن راز کلام خدائی
دتا سی رب عقل جو سکھن کسب حلال کمایاں
دتا سی رب عقل اساں نوں پاک پلید پچھانن
دتا سی رب عقل اساں نوں سکھن کجھ بند پائی
دتا سی رب عقل جو سمجھن حق حقوق تمامی
دِتا سی رب عقل اساں نوں سکھن دین رسولی
دِتا سی رب عقل جو مومن سکھن خلق نکوئی
دِتا سی رب عقل جو سانوں خرچن نیک کمانے
وچ نکیاں گلاں اینویں عقل کجھے دوڑاندا

بخشی اپنے فضل کرم تھیں ہوش عقل دانائی
قسمت خدا دی ڈنگراں وانگوں ہوندا حال اساں دا
پاگل تے دیوانہ وحشی ہر کوئی کہے اُنہاں نوں
جھلا جھلا کر کے ہر کوئی دوروں وٹے مارے
کیوں ہوندا بیہوشی پاروں ایسا حال انہاندا
سبھ نصیحت ساڈی کارن خالق پاک بنائے
ویکھن جد نابینیاں نوں تا قدر اکھیں دا جانن
ویکھ حوالہ گنگیاں والا پاون قدر سخن دا
ویکھن جس دم حال انہاندا رکھن یاد مدامی
بین پران سلامت بخشے ہوش عطا فرمائے
جتھے لائق خرچن اُسدا کریئے خرچ اوتھائیں
بیجا خرچ کرن دے کولوں شرم انہاں نوں آوے
سبھ حوالے ویکھاں تا بھی خرچ کراں بے تھاویں
مورکھ ہر دم پھرن سوچیندے جھوٹھی راہ شیطانی
مورکھ شاہ بھراماں پڑھ پڑھ اپنی عقل گوائی
مورکھ سکھدا چوری پیشے بھی ٹھگیاں ہریایاں
مورکھ سبھ پلیدیاں سکھن پاکی مول نہ جانن
ایہہ مورکھ ڈنگراں والی عادت نا بدلائی
ایہہ مورکھ سکھی ہکو ہوڑے اتے بدنامی
مورکھ سکھدا بھرے وچارا بدبختی تیوُلی
مورکھ سکھدا ضد تعصب آکڑ تے بدخوئی
ایہہ مورکھ اس نعمت دا قدر وقار نہ جانے
ایسا انھا لعل عقل دا گھٹے وچہ رلاندا

بس ہیاں جو ایسی نعمت کرداخرچ کو تھائیں
کر اسراف خدادی نعمت کیتی اُس ازائیں

## اسراف دست و پاؤں نمبر (۷ و ۸)

ستویں نعمت بخشی اللہ ہتھاں پیراں والی
جیکر ہتھاں پیراں اندر رب نہ طاقت پاندا
ہتھاں وچہ نہ طاقت ہوندی کم نہ کوئی تھیندا
جنہاں نوں وچہ ہتھاں پیراں رب نہ طاقت پائی
واہ سبحان اللہ ربا تھے کیا مہراں فرمایاں
دتے ہتھ خدا نے سانوں ہتھیں کسب کماؤ
کرو خیرات نال ہتھاں دے دیہو فقیراں تائیں
پکڑو اپنے ہتھاں اندر پاک کلام عقاری
ایسے طور خدا نے بخشے پیر اساڈے تائیں
کرو جہاد خدا دے راہ وچہ بھج کے دین سکھاؤ
دینی علم پڑھن نوں جاؤ حج طواف گذارو
قصد کرو تے ہتھیں پیریں جتنی طاقت ہوئی
ہتھاں دا اسراف جو ہتھیں ماڑے فعل کماوے
ہتھاں دا اسراف جو ہتھیں ناحق کسے ستاوے
یا پھر بدعت شرک کتاباں لکھ ہتھیں ورتاوے
ایسے طور تمامی کاراں جو نا رب نوں بھاون
پیراں دا اسراف جو پیریں منہ دے کم کریندا
چوری چاری مجلس گندی قصد بُری ول جاندا
ہتھیں بھاویں پیریں جو کوئی مندی کارن کرسن
ہتھ کہن جو نال اساڈے ایہ کم رہیا کماندا
یا رب تیری نعمت دا اس ہرگز قدر نہ لیا
یارو سبھ اسرافاں کولوں اپنا آپ بچاؤ

اٹھویں نعمت وچہ انہاں دے طاقت قوت والی
نال انہاں دے دنیا دا کوئی کم نہ کیتا جاندا
پیراں وچہ نا طاقت ہوندی کیونکر پھیر چلیندا
دیکھو کیونکر حال اونہاں دا ہندا بڑی بے پروائی
نالے عضو سلامت بخشے نالے طاقتاں پایاں
حق حلال کرو مزدوری چنگی کمیں لاؤ
ہتھ اُٹھا کر اللہ کولوں منگو نیک دعائیں
لکھتے ورتاؤ ملکیں کرو شریعت جاری
کرو تجارت قدمیں ٹر کے سیر کرو ہر جائیں
پھیریں چل کے لوکاں تائیں وعظ کلام سناؤ
مسجد دے ول ٹر کے جاؤ چنگے کم سنوارو
خرچ کرو وچہ چنگیاں گلاں ایہ اسراف نہ کوئی
پیراں دا اسراف جو پیریں ٹُر پرائی ول جاوے
کھسے چیز کسے دی یا پھر چوری پکڑ اُٹھاوے
بھی واہیات نکمے قصے لکھ لکھ کے پھیلاوے
سبھ اسراف ہتھاں وچہ داخل جیکر کیتیاں جاون
کھیڈ تماشے میلیاں ول لتاں پھری گڈھیندا
ایہ اسراف پیراں دے سارے سنتوں یار پچھانا
روز قیامت مولا اگے سبھ گواہیاں بھرسن
ہتھ پیر کہن جو نال اساڈے چلکے ٹول جاندا
وچہ اسرافاں بے انصافاں سبھ کجھ پیا لٹایا
ہر نعمت دا قدر کرو نا ضائع مفت گواؤ

# اسراف قوت و جوانی نمبر (۹)

ناتویں نعمت بخشی اللہ قوت زور جوانی
سخت کنگال ہووے کوئی بھاویں تخت حکومت مانی
جوش خروش تے ہر گل اسدی نا سمجھائی جائے
اس ویلے کوئی قسمت والا بچکے عمر لنگھاندا
اس نعمت دا قدر پچھاتا پاکاں لوکاں بھائی
مورکھ وقت جوانی والا بدیاں وچ لنگھاوے
جاں کجھ کرنے جوگا آہا عمل نہ کیتا کوئی
آ جس وقت پراناں وچوں طاقت رب گھٹائی
جھڑ پئے دند مونہیں تھیں سارے گل نہ نکلے پوری
اکھیں تھیں جد انہاں ہویا حرف نہ دسدا کوئی
سننوں رہ گئے کن نمانے ہوش نہ رہی ٹکانے
ہتھ کنبن سر ڈولن لگا پیر ہوئے کمزورے
گھر باہر جد پچھلی عمراں جانہ جھلے کائی
بلغم زور کیتا جسو پلے کول نہ کسے بہایا
مار ڈنگوری گوڈیاں اتے کینے بھن اٹھائیں
دکھیں جوڑے پھوڑ تروڑے پیراں ہیٹھ مروڑے
وقت جوانی اپنے آپوں کدی نہ مسجد وڑیا
لگدے وس نہ سر اپنے نوں طرف زمیں دے کھڑیا
سدھا تیر آہا جسو پلے آکڑ مول نہ چھوڑی
نیونے دا جد ویلا آہا تدوں نہ نیواں ہویا
بس میاں جو وقت جوانی نا کجھ کھٹے کھائے
نعمت عجب جوانی والی رب عطا فرمائی
ضائع کرو نہ ایسی نعمت بدیاں وچ بھراؤ

ایہ بھی وقت حیاتی اندر ہوندا اک لاثانی
جاں ایہہ ویلا حاضر ہووے کجھ پرواہ نہ جانے
ساون ماہ دریا جویں کر موجاں اندر آوے
سبھ جوانی ہے مستانی صبر نہ کیتا جاندا
باجھ رسولاں ایسی نعمت بچن مشکل آئی
دیوے زور نمازاں اتے جدوں بڈھیپا آوے
بیفرمانی کردیاں کردیاں اڑی جیتی ہوئی
رہیا وجود نہ کم کسے دا گل وچ تسبیح پائی
آئے یاد وظیفے پڑھنے ہور قصیدے نوری
لگا شوق قرآن پڑھن دا بہت محبت ہوئی
وڈی محبت وعظ سنن دی ڈھکدا ہک بہہ دھ سنگا
گھت مصلا اگے کوٹھے بہیا خدا نوں سیوے
اٹھے موڑے مسجد اندر آ گئے آخر جائی
ڈھنہدا ڈگدا پکڑ ڈنگوری مسجد ڈیرا لایا
ست گنہگار خراب کریندا وضو والیاں جائیں
مسجد جگہ نماز پڑھندی کون کسے نوں ہوڑے
ہن آ جدوں بڈھیپے گڑیا آ سختی نوں پھڑیا
ہن بی دستا قابو جڑ ہیا آ سجدیوں جیہ چھٹریا
کی ہویا جے گنہ ہو گئے پھر دا الک مروڑی
پکڑ بڈھیپے دوہر کیتا نیت نماز رکھلویا
بڈھا ہو کے حرص لگاوے کسے نہ سیکھے آوے
کرو انصاف جواناں اسدا قدر پچھانوں بھائی
نال قناعت ورتو اسنوں نا اسراف کماؤ

ستے واہیات حراماں کولوں بچکے وقت گنواری
پھر ایہ ویلا ہتھ نہ آوے جے سو ٹکراں مارو

خرچ کرو وچہ راہ مولیٰ دے وقت جوانی والا
قسم خدا دی دوہیں جہانیں شوماں دا منہ کالا

بھارا شوم خدا دے راہوں جیہڑا جان چرا وے
ہوندے چارے ہمت اپنی رب دے راہ نہ لاوے

نیکی چھڈ کے بدیاں اندر گالی جس جوانی ہو
سخت اسراف کرے اوہ مورکھ مٹھا دوہیں جہانیں

## اسراف مال و دولت نمبر (۱۰)

دہویں نعمت بخشی اللہ دولت مال متاعین
قدر القدر ے حسب بنا سب دیندا ہر یک تائین

دولتمنداں کارن دولت بھاری نعمت ہوئی
جسدے پلے مال نہ ہووے مول نہ پچھدا کوئی

دولت والے دولت اُپر رکھن مان ہزاراں
بیدولت دیاں اللہ باجھوں کوئی نہ لیندا ساراں

دولت والے دولت پچھے بیٹھے راج کریندے
بیدولت مسکین نمانے گلیاں پھرن پھریندے

دولت والیاں دی ہر کوئی پھرے خوشامد کردا
بیدولت دی خیر عافیت کوئی نہ پچھے ڈردا

دولتمند امیراں سندی ہر کوئی عزت جانے
بیدولت مسکیناں نوں کوئی وچہ نگاہ نہ آنے

دولتمند تونگر کوئی جس مجلس وچہ جاوے
ہر کوئی اگوں اٹھ کھلووے کر تعظیم بہاوے

بیدولت مسکین نماناں جتھے ونجہ کھلووے
ناکجہ خدمت خاطر اُسدی ناکجہ عزت ہووے

دولتمند ہووے لکھ کوہجا نفرت کرے نہ کوئی
بیدولت لکھ سوہنا ہووے کتے نہ ملدی ڈھوئی

دولت والا ڈنگا بولے ہر نوں پیا سو کھاوے
مفلس بھاویں سدّھا بولے گل نہ کسے بھاوے

دولت والا جھوٹھ الاوے ہر کوئی سچ مناوے
مفلس بھاویں سچا ہووے کوئی یقین نہ لیاوے

دولتمند کرے لکھ عیشاں خان امیر سداوے
مفلس جیکر ٹکڑے پاوے بھنڈی گھر لواوے

دولتمند کرے لکھ بدیاں ہر کوئی ویکھ بچاوے
ذرہ عیب کرے جے مفلس شامت دے منہ آوے

دولت والیاں نوں ایہ دولت خون معاف کراوے
بیدولت نوں ایہو دولت سولی پکڑ چڑھاوے

دولت والیاں نوں ایہ دولت قیدوں کڈھ لیاوے
بیدولت نوں ایہو دولت بند پھانسنے پاوے

دولت والے دی ہک نیکی ہر جا مشہور ہوئی
مفلس لکھاں عمل کماوے نام نہ لیندا کوئی

دولت والیاں نے ایہ دولت کیتے باج ہزاراں
بیدولت ہک پاپ کماوے گھر گھر ٹرن چلاراں

بیشک دولت اللہ صاحب نعمت عجب بنائی
ہے افسوس جو مومن بھایاں اسدی قدر نہ پائی

نال نصیباں تھوڑی بہتی جسنوں حاصل ہوئی
کر اسراف ونجاوے اوہا گھٹ نہ کردا کوئی

نیویں قوم ہووے کوئی بھاویں اُچی ذات سداوے
جد اسراف کماون لگے قطرہ نا ٹھہراوے

اوچاں نالوں نیچ وچارے ودھ کے قدم ٹکاون
اُوچ جدوں آ اُجڑن لگن اوہ بھی نیچ ہوجاون

جیہڑے مومن نام خدا دے پکیّا ہک ڈیندے
اوہ بھی رہیاں رسماں اندر جھگے جوڑ کریندے

## بربادی رزق در رسومات و اسراف وقت تولید اطفال المسلمین

بہتیاں رسماں مُلک اساڈے لوکاں آن ودھایاں
جیہڑیاں وچ اسلام نہ آیاں غیبوں لوک بنایاں

جیونکر ہر تے پرنے اندر ہوون کئی اکھاڑے
کرکر خرچ فضول نکمّے رسماں مُلک اوجاڑے

لڑکا جمے نال خوشیدی واجے ڈھول دہراون
بعضے آتشبازی چھوڑن کنجر بھنڈ سداون

ہور بتیریاں رسماں تیاں جو دستور زمانہ
نال خدا دے ویر سہیڑ یا احمق مسلماناں

کرن عقیقہ سنت نبوی اُس دا فکر نہ کوئی
کرکر خرچ کمینیاں والے جوڑ ترلی ہوئی

کنجر بھنڈ مراسیاں اگے اوجادم نہ بھردے
رسماں تے پچھے اُجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

کرکر خرچ فضول نکمّے ننگے کالن گھردے
رسماں تے پچھے اُجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

آتشباز پرہایاں اگے جو سٹے سو دھردے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

کردے خوف شریکاں والا موئی نہیں نہیں ڈردے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

دکاں تے پچھی چھکاں کردے گوشت حلوے زردے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

جو شیطان سکھاوے اوہناں اُسدے گوگی بردے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

حکم خدادا منّن ناہیں منکر پیغمبر دے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

جو کجھ کہن شریک اوہناں نوں تابعدار امردے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

قرضے چک کراڑاں کولوں جالن دکھ قبر دے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

پھر اوہ قرض نہ مگروں لہندے وچ تمام عمر دے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

رہنچّاں تھیں پڑوائے کھلڑ فاش ہوئی گل پردے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

آخر اناں کردے جاون وچ چہ قبر دے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

اج اگیرے معلم کرسن جلکے روز حشر دے
رسماں تے پچھے اجڑ مردے نہیں عقیقہ کردے

قصہ کوتاہ بابت عقیقے جو کجھ خرچ کریندے
سبھ واہیات اسراف کریندے ربدی نام ندیندے

اسے طور ہوون قضائیں کرکر خرچ نکمّے
کیوں نانہ ننگ ہوون جد ایسا ہاگا نوانہ جمے

## خانہ بربادی در اسراف و بدعات وقت ختنہ

جسو ویلے اوہ پچھلا قرضہ آکے کجھ گھٹاون
وڈیاں وڈیاں بگاں والے رل بیٹھن سبھ بھائی
جد تاریخ مقرر ہوئی فکر پیا آ بھارا
ہتھی اوپر دوڑے آئے آکے قرض اُٹھایا
جد اوہ ختنے دا دن آیا سبھ شریک بلائے
گُٹ چڑھی دروازے اُتے وجن ڈھول نقارے
اودھروں ڈومنیاں تے چوہڑیاں ہور مراثی آیاں
جیکوئی جٹ وڈیرا یا کوئی نمبردار سدائے
ہِکول گُڈن ڈھولاں والے ڈنڈ نچی پاون
ہِکول مجرے کنجر بانڈے آ دِکار وسائی
سبھ شرائط ختنے والے جد پورے ہو جاون
بار علاقے پنڈاں اندر جتھاں رسم بنائی
دا ہڑی لہندیاں توڑی انویں وتن ٹیٹاں دیندے
رناں نال برابر لیندے مائے رہن سُنیندے
نال پوائندے ہو نہ برابر چھٹی ہتھ گھتیندے
ہل وہیندی بیج گھتیندے سارے کم کریندے
جسو ویلے پھر آن شریکاں منہ منہ لتر مارے
اُسو ویلے پھر جانن دلوچ نہیں شریک چھڑیندے
سُٹدے بلدے کاوڑ سیتی گھر نوں تیلی لاون
کر کر یا ہک قدروں باہر گھر دی بیج اُٹھاون
کجھ ہنڈاں کجھ ڈوماں لُٹی کجھ شریکاں بھایاں
ہک سُنت تے جو دام ہیاں ہو دن نال اکھارے
واہ واہ سُنت پاک نبی دی کر تعظیم سوہائی
طرح طرح دی بدبخت جنتھے آن اکٹھی تھیندی
ختنے دا جد ویلا ہووے نائی سد بلاون

ختنے دی تجویز کرن پھر سبھ شریک بلاون
روز فلانے ختنہ ہوتا ہک تاریخ ٹھہرائی
اتنا گڑ تے اتنی شکر خرچ ہوویگا سارا
اتنی نوٹے دا گڑ شکر لے کے اندر پایا
ڈھول ڈھمکیاں تو تیا والے بوہے تے کھلوائے
سُنت جوڑ کرن دی خاطر آن پکھنڈ کھلارے
ڈھولک نے کے گاون نچن رناں وچ بہایاں
ہکد و طلفے کنجر بانڈے سد ضرور منگاوے
ہکول چوہڑیاں گُدن مجھرن ڈومنیاں لڑاون
دُر فٹے منہ دُر فٹے منہ ڈکرے دین وہائی
تا پھر نینگر ختنے والا مجلس وچ بلاون
جد تک ہیت جوان نہ ہووے ختنہ کرن نہ بہائی
دو ترن چوریاں کرنے توڑی ختنہ نہیں کریندے
رڑ ہیں بیگانیاں چرنے توڑی ختنہ نہیں کریندے
ہیٹھوں ستر ادھر نے توڑی ختنہ نہیں کریندے
نائی دی مٹھ بھرنے توڑی ختنہ نہیں کریندے
گڑ گھاون دا طمع اُنہانوں کرن ہو کالہ سارے
جی ہن سُنت کریئے ناہیں سانوں ہن دیندی
کجھ گھر دں کجھ باہر والے کے ہر شئے ساڑ جلاون
جگدا جہنہ پالن کارن اُجڑ پُجڑ جاون
ناحق ہنڈاں بنہ قرضدیاں ہور کھ سرتے چایاں
ایہو جہے نکمے خرچاں مسلماناں اوجاڑی
سُنت نام حراماں نانوں اگے گل لنگھائی
خبرے کتھوں سنت اونہوں ڈرکی گئی اولیندے
یا پرہائیں پنڈاں اندر سُنتی آن بہاون

جسوبیلے آحاضر ہووے نائی یا پرہائیں
ویہہ برساں دا بال ایاناں ہسدا ہسدا آوے
ماواں بھیناں کول ہوون سبھ دیکھن درشن پاون
بعضے ہیٹھ برات رکھیندے ختنہ جدوں کرنیدے
آخر ناتک مریلا نائی ہتھاں وچہ ملوندا
نامی عاجز بےکچی ہوکے نظر ہٹھاہاں دا ٹیلے
آخر نائی یا پرہائیں ہومجبور دچارے
کیڈ قباحت تے بےشرمی اس مجلس وچہ ہووے
اول مال ونجاون ضائع دوجا ہوون گناہیں
ختنہ سبی معصوماں کارن ہوون جدوں ایانے
جو کجھ گھر دا ترکہ آہا اوہ بھی رو ہڑ گوایا
ایسے گل نے مفلس کیتا اہل اسلاماں تائیں

اسو یلے پھر مجلس اندر سدن نینگر بائیں
تکوں لاہ کے پاسے سٹے ہووا گدہ دکھاوے
آکھ دعا خیراں پھر اسنوں صحنک پر بہاون
اوہا برات تے پنجر وچے نائی نوں بھر دیندے
جیوں جیوں ہتھ لگاوے تیوں تیوں شوک ترکڑاہندا
بنے تماشہ مجلس اندر ہسن ویکھن والے
شرم حیا ونجا کے ختنہ کرن طمع دے مارے
کیتا کم نفع نوں الٹا شامت دے منہ ڈھووے
تو سمجھا ایہ بےشرمی جیہڑی ہرگز جائز نائیں
ہن ایہ ڈنگر داہڑ با نوالے کردے نیچ دھنگانے
ذرہ گلدا احمق جاہل کیڈ پکھنڈ بنایا
کر کر خرچ فضول نکمے ہوون ننگ ازاین

## اسراف و بدعات ناطہ

جسو یلے پھر ختنے والی ہو گئی گل پرانی
پچھلے قرضے والی ہنڈی لجے وچہ جالے ہووے
ناطے وچہ جو بریاں رسماں لوکاں دلوں بنایاں
جسدن آپس وچہ کوئی نسبت ناطہ کردے
دھیاں والیاں دے گھر اول پتراں والے جاون
اک پرچون اکٹھا کرکے گڑ ماننوں جا دیندے
دھیاں والے ہر شے لیکے ہضم کریندی جاون
پنج دہ بندے پتراں والیاں جیہڑے نال لیاندے
روٹی تہیں جد فارغ ہوون دوجا شگن مناندے
کا ٹھرن رنگ لے تنا بلدا اپر اوہناندے پاون
جو کوئی رنگ سٹاون کوئیوں نکمے پترا پچھانے
نال بہانے دوڑن اتول ہور چھوڑ اون کارن

ہور فساد بناون اگوں میتھوں سنوں کہانی
شاخ نویں ہک ناطے والی وچوں اٹھ کھلوئے
کیکجہ کراں بیان اوہناں دا وچہ اسلام نہ آیاں
ادسے دن تہیں شرع مخالف آن اجاڑ اڈہیردے
مولی مہندی ہور بتیری ضائع خرچ اوٹھاون
سا ہلو چھاپ روپے اک پہلا شگن کریندے
ہک روپیہ برت اوہناں تہیں نائی نوں پکڑاون
حلوا روٹی اوہناں تائیں پہلے روز کھواندے
رلمل تناں مٹر والیاں ہوون گرد اٹھاندے
کپڑے چوڑ چپٹ کرن سبھ موہنہ سر ساڑ جلاون
رناں پھڑ لٹا دن اکھنوں باون نگ دے ہنگانی
رناں گھر دا کٹھے ہو کے گشتی ڈنگل مارن

جتھے چاہن ہتہ لگاون کجھ پرہیز نہ کرے
قصہ کوتہ بے شرمیدی کسے نہ چھوڑن کائی
آخر کالے نیلے ہوکے گھر نوں واپس آون
ہولیاں نال وچ ہکدوجے نے ہندو رنگ سٹیندے
ہندو رسماں کرن کفریاں لائے زور بہتیرے
ہندو آپ مچاون ہولی رنگ گلال اڈاندے
ہندو وچ بازاراں جا کے ہولیاں سانگ بناون
معاذ اللہ ایہ رسم کفر دی روا نہ مسلماناں
کجھ دن پہلے منگیویوں پچھے دیتے ریت کریندے
رل مل رناں نڈھے اگے دہرن پتاسے جاون
کڑماں دے دروازے اتے جسدم ونج کھلوون
نڈھے دی ماں بھین نہ چھوڑن جو ماسیاں تاپاں
رب پناہ دیوے اس ویلے جو اوہ شور مچاون
مرد دیوث نہ ہوڑن اونہاں گالیں دہن اوتیاں
اتھیں بجھو پتراں والے دہتیاں ول جاون
طرح طرح دے میوے دانے تھال بھرن مٹھیایاں
قسم قسم دے فحش بیہودہ بولن وچ بازاراں
اکھیں ویکھن پیو نے بھائی خصماں عار نہ کائی
بے شرماں نوں شرم نہ آوے مسلمان سداون
اینویں عید ورہنیاں ایہہ آون جاون کرے
شادی ناویں دی لاگت ناطے وچ ہو جاوے
بعضے لوک اجیہی ہوون دہیاں جلدوں منگاون
ہر ویلے مونہہ اڈیا ہویا شرم نہ مول کریندے
پتراں والے غرضو ہوون سبھ کجھ رہن منیندے
جیکر کدیں اونہاں دے کولوں ذرہ نابری ہووے

ہاسے اندر کرن تماشے رب تھیں مول نہ ڈردے
پتر منگیا ہک کسے دا سبھناں موج اڈوائی
پت منگا کے رنگ گھتاکے رچھاں شکل بناون
مسلمان منگیویاں اتے ہندواں ریس کریندے
مسلمان کہناں تھیں ودھ کے رکھن قدم اگیرے
مسلمان جا ہولی کھیڈن نال زنانے
مسلمان نر باہر جاون گھر وچ رچھڑ پاون
ٹھٹھا سمجھیا دین اپنے نوں بھولاں ناداناں
ہک اساڈے اندر جیہوں نکلن وڑن سدیندے
وچ بازاراں گاون گدن مچھرن فحش الاون
سو سو فحش گواندھیاں تائیں کڈھن راضی ہوون
گن گن وکھو وکھ سناون ساریاں لگیاں لائیاں
ننگے فحش نکالن کولوں ہرگز نا شرماون
جیہوں جاون لعنت پاون کنہاں کوچی گلیاں
اتھوں ہاسوں آر لیاں برلیاں رناں سدلیاون
گالیں بھکر کڈھیاں اوہ بھی کرم ماندیول آیاں
گاون نال وجاون ڈھولک رسم جو ہن کفاراں
سن سن گیتاں مرد بیگانے ہو جاون سودائی
توہاں دہیاں بھیناں تائیں گلیاں وچ پھراون
جدتک شادی ہووے ناہیں چٹیاں بھر بھر مردے
داڑھی نالوں مچھاں فرض منن اللہ توڑ نبھاوے
جیہوں ناطہ کرن دہیاں چونڈا انہاں نوں کھاون
شادی ہوندیاں نیکا انہاں نوں کسے سنگ جیوو ریندے
جیونکر بھاتھے چوٹاں کھاون ضرباں رہن جھلیندے
اوسے ویلے بیٹی والا آ کر ٹرت کھلووے

میلے کرکر پتراں والے اُسنوں پھرن مناندے
آخر پتراں والے ہوون غرض طمع دی مارے
کجھ دن گذران کسے سببوں پھر اوہ آکڑ بہندے
کتنی مدت نا ٹوں بجھی ایسے طور لنگھاون
پتراں والے عاجز ہوہو آکھن نت اُنہاں نوں
دھیاں والے آکھن اگوں اجے نہ اپڑ آواں ہا
نا کجھ داج نہ گھتاں زیور نا اسباب بنایا
چوداں دھیاں پٹھاں اجے نہ دھیاں والیاں تائیں
دوجا اسیں شریکاں تائیں جے نا کجھ کھواواں
ایہو جیہے بہانے کرکے ٹال مٹالہ کردے
دھیاں عاجز آکھ نہ سکن شادی نوں ٹرساون
ماپیاں اصلی کھاون دا اِک ڈھنگ بنایا ہویا
جد تک شادی ہووے ناہیں بہا تھے چوٹاں کھاون
پتراں والے نت اُنہاں دیاں منتاں کر کر تھکدے
کرکر تنگ نہایت آخر ایہ گل کہن اونہاں نوں
یعنی جو کجھ خرچ اساڈا اوہ بھی تسیں اُٹھاؤ
جیکر ایہ منظور تسانوں ساڈی ویر نہ کوئی
نہیں تاں روز دیہاڑی اینویں تنگ نہ کرو اسانوں
ایہ گل سُنکے پتراں والے گھر وچہ متا پکاون
جیکر ہُن ایہ کریئے ناہیں بات قبول اُنہاں دی
آخر اوکھے سوکھے ہوکے جہلن ڈنڈ اونہاں دے
کجھ رسماں وچہ اجڑ عاجز گُلماں کجھ رچائے

اگوں سو سو گلے اولاہمے کڈھن اُپر اُنہاں دے
جو اوہ آکھن اندر خانے منن سبھ وچارے
پھر جُرمانہ بھرن وچارے اینویں گُھسدے رہندے
نا اوہ دِھی پرناون جلدی نا ایہ سکھ اٹھاون
پھر کر وہن نام خدا دے شادی کردیو سانوں
جنج جہلن دی طاقت ناہیں کیونکر دھی پرناون
کرن وِیاہ نہیں سوکھے ہوندے کاہنوں تساں اڑکایا
کیتن تک شریک اساڈے اجے کجھ کریئے ناہیں
بھلکے پھیر اونہاں دے گھر وچہ کیڑا اِک لیجاون
بہا ویں لکھ کرن اوہ ترلے اُٹھاکن نہ دھردے
وچہ ڈُبہیاں ہوندیاں ہوون اپیر نا پرناون
گڑما ندا گھر لُٹنے کارن کاج اڑایا ہویا
جد مطلب ہوگیا اونہاں دا پھیر نہ قابو آون
جد بولن تاں ایہو آکھن اجے نہ اپڑ سکدے
دونویں کندھاں لنبو جیکر بہتی کاہل تسانوں
نالے جو کجھ لاگت اپنی اوہ بھی آپ نبھاؤ
بیشک اج پرنا لیجاؤ تساں اجازت ہوئی
آپے جد ہم اپڑ آواں بیاہ ویاہ تسانوں
اتنی مدت رہے لٹیندے اجے نہ اپڑ آون
جو کجھ اگے دِتا ہویا ہر شے ضائع جاندی
کیوں نا ہوون کنگال تساں ایسے گرم جیہاندے
جھب مکان رکھو ہُن گہنے شادی دیون لاے

## ابتدا رسومات شادی و اسرافاں

کر بسم اللہ پہل پلا ہیں گوٹھا گہنے پاون
استھیں بچھی گڑ ملندے ول گنڈھ بنھیا ون جاون

کجھ روپئے تے کجھ کپڑے وِنج اُنہاں نوں دیندے
سُوتر دے کجھ آٹے ہوون ننگے ہوئے بھائی
ایہہ بھی رِیس کراڑاں کیکے آٹے نال لیجاون
جتنیاں گنڈھیں پاکے اوہ پھر دیون آن انہاں نوں
پنج ہوون تا پنجیں چھوٹی نو ہوون تا ناویں
جلدوں روپئے منگن لگن نال زبان تتاون
جیہڑا کم حرام شرع وِچ اُس تھیں شرم نہ کردے
ہر کم اندر اُلٹ طریقہ اُلٹی رسم جہالاں
کوئی کم نہ چھوڑیا ہرگز بدعت کولوں خالی
وانگ منگیوے گنڈھیں تے بھی زناں رنگ وگاون
آخر گنڈھیں پاکے اوتھوں گھر اپنے ول جاندے
گھیو سوجی تے آٹا میدہ گڑ تے کھنڈ منگاندے

بھی کجھ ہور نکمیاں چیزاں ہتھاں وِنج ٹکیندے
لوک وِنہاں نوں مولی سدّن رسم کراڑاں پائی
گڑھم اگوں اِک آٹا لیکے اُسنوں گنڈھیں پاون
اِتنے روزاں شادی اندر جہلت ہوئی تنہاں نوں
جتنیاں گنڈھیں اتنی روزیں جنج بنالے آوین
ایہہ ایہہ تاریخ وِیاہ دی گنڈھیں پا سمجھاون
جسدے وِچ گناہ نہ کوئی اُس تھیں بڈ بڈ مردے
جانن قرض حراماں تائیں کرن حرام حلالاں
گنڈھیں پاون رنگ گھتاون رسم کفارانوالی
ہر اک رسم کفاراں والی پورے طور نبھاون
خوشی خوشی سامان وِیاہ دا جالکے شروع کراندے
قرض اُٹھاکے احمق جاہل آن وِدہاں ودہائے

## رسم مایاں و سرد بازی زناں

سد شریک برادری ساری اوّل کردی مایاں
نڈھے دی ہتھ گانا بَہَن نالے چھری پھڑاون
ایہہ سبھ رسم کراڑاں والی ذرّہ فرق نہ آیا
ذرہ وِنیہ ہور سیالے بنکے نال نڈھے دے رلّن
سارا دن اوہ ڈھول وگاکے گلیاں پھرن کھپیندے
رب دے نام نہ کدیں کسے نوں ہکدن رج کھوایا
بہتے لوک وِیاہاں اوپر زناں سد گواون
پنڈاں وِچ نہ ڈھولک لبھی تھالی گھڑا دہراون
ماں نڈھے دی زناں تائیں گھر تھیں سد لیاوے
احمق لوک نہ شرم کریندی زناں گھروں گھلیندے
جیکر کھوتی منگے کوئی سو سو عذر بناون

ساریاں بھاجی داراں تائیں چوریاں کٹ کھوایاں
وٹناں مہندی گھول اِکٹھے اوپر تلی لگاون
پورا بے ایمان بناکے نڈھاں ایاں پائیاں
شادی تو ڑی رنگ برنگی کھانے کھا کھاپین
چادر وٹی داویلا ہووے آن وِکھالی دیندے
شادی وِچ مشٹنڈیاں کولوں جھگّا ناس کرایا
کوٹھے اُتے ڈھولک لیکے گاون اتے وجاون
لِہنرے کے اوپر گھڑیدے پٹو پاٹ وساون
آدہ بھیناں گاون گاڈھو کا دیندی جاوے
نوہاں دھیاں بھیناں تائیں مجرا کرن کوریندے
دہیاں تھیں کجھ عذر نہ کردے ناکجھ غیرت کھاون

جسویلے کوئی سدّے آکے دیون ٹورا وہناں نوں
ہتھوں اُلٹا راضی ہوون احمق عقلوں خالی
بڑے بڑے اشراف گھرانے عزّتاں پتّاں والی
وِچ اکھاڑیاں گانوے جاکے بیٹی بھین جنہاندی
کوٹھیاں تے چڑھ لوکاں تائیں بھینیاں گیت سُناوے
تھالیاں کُٹ کُٹ بھینیاں عاجز لاہے جھونڑ ہتھاندے
آپے شوہدیاں گاون گاون آپے گھڑا وگاون
بیٹی ماہیا ماہیا کرے رات رڑنے گرلاوے
کدّھ ہوا ہڑانی سوز فراقوں گھر گھر آتش بالی
بھمناں پھیرا آہت ہو سانال بیٹی کوکاں بابا لو
رن کو بیتی ہٹی بولاوے آ ربل ماہی میرا
ڈھول سپاہیا ڈھول سپاہیا کسنوں پئی بولاوِن
بیٹھوں وکھر اکھیر اندہ اوہ اپنا مُنہ خصم بنایا
جو مونہہ آوے گاوِن رناں کھل اوہناں نوں ہوئی
اوہ ظاہر اپنے یار تے بیلی تاں زاں نال بولاون
اوہ واضح کر کر مطلب اپنا یار انوں سمجھاون
جانن نا ایہ عشقے گھٹیاں کڈھّن سارے اندر دے
طرح طرح دیاں سُراں نکالن کر آواز رسیلے
بعضیاں قوماں دے وچ ایہ بھی عادت نظری آئی
مرد او سارن رناں ڈھاہن خوب آواز ملاون
بس متّاں جلد ایسیاں ہو جاں گھر وچ ملن جنہاں نوں
کنجر بہاریاں رقماں لیکے مجرا اِک وکھاون
معاذ اللہ ایہ گندیاں رسماں وچ اسلام نہ آیاں

آکھن نا جو بھلے رے کنجر لڈّے ہے اسیں تساں نوں
فخر کرن جو بیٹی ساڈی ہو بیٹی گاون والی
اوہ بھی بیٹیاں گاون کارن عیراں کرن حوالے
دسّو یارو کی رہ جاندی عزّت پت اُنہاندی
بھائی دوسری شملے رکھ کے آکڑ خان سداون
چنگے ویر اونہاندے دردی ہو لگ نا بنواندی
بہایاں نوں کجھ ترس نہ جے اوہ ڈکڑی نال وجاون
احمق پیو نوں خبر نہ کوئی نا اُسنوں پرناوے
اجے وچاری کنجکواری وڈیاں شرماں والی
باپ پچھے کیہڑا ہین جس تیرے تن لایاں
خصم دیوث نہ پچھے اُس تھیں کیہڑا ماہی تیرا
کیہڑا ڈھول سپاہی تیرا جیہدے گاون گاویں
جیہدے پچھے جھلّی ہو کے ایڈا شور مچایا
پیواں بھراواں خصماں تائیں جس وچار نہ کوئی
بول بہیڑا بول بہیڑا گاون مَن پرچاون
ملیے احمق ذرہ نہ سمجھن نال محبوب ملاون
سبھ کجھ کنیں سُندے احمق ذرہ نہ غیرت کردے
سُن سُن رفراں زخمی ہوون کئی جوان رنگیلے
رناں مرد اکٹھے ہو کے رل مل گاون بھائی
ساری رات کر نیندے موجاں وچ وچ رچھیاں لاون
کنجر اندے وَل جاون شدی کجھ نہیں لوڑ تنہاں نوں
ساڈی گل وی پاہاں اُتے دھیاں ہفت گواون
چوہڑیاں تھیں ودّہ مومن بھایاں گل عادتاں پایاں

## گھڑولی

جسدن جنج ہووے تاں رناں بھرن گھڑولی جاون
پہلوں خوب کوشاکاں نال چن دیو راگ لگاون

نال رنگ گار تے بانکاں دیاں ٹھٹ لگائے ہوئے
بن تن کے سبھ لوکاں تائیں روپ وکھاون چلیاں
سبھے شہر ماں سیبنے کڈھ کے چلّن وچ بازاراں
ڈھولی ڈھول وجاون والے اگے نچدی جاون
نال اندانے ڈھولاں اُتے ڈھولیا ں چھ بال لالایاں
جیون جیون ڈھولی ڈھولاں اُپر زور زیادہ لاون
اینویں مجرا کردیاں جاون مجرا کردیاں آون
راگ الاون جادو پاون ناز کرن وچ گلیاں
اودھروں مرادباش تمامی آون بنھ قطاراں
قصہ کوتہ جدوں گھڑولی کھوہ تے ونجھ اوتارن
پنڈاں وچ دھرس سدیندے گھمبر مارن تائیں
پھیر بوہے بھی اکدو تومان ڈھیاں وچ ویاہاں
ڈھولی نوں وچکار کھلارن آپ چوفیر کھلوون
بارے ڈھول جدوں پھر ڈھولی رناں نال وکھاون
کتنے چھتے ڈھولی نالوں رکھن پیر اگاڑی
موہوں بول سناون گیتاں دسن ہیلیاں یاراں
جانجی مانجی اڑلے پڑلے ویکھن ناچ اوتھاں
مجری تہیں جد فارغ ہوون خانداناں دیاں جایاں

سِتھے شرمے ہور دِیندا سے قہر وسائے ہوئے
رنڈے موہنہ بے غیرتیاں دا جنہاں دیوتاں گھلیاں
نامحرم سبھ ورشن پاون کردے موج بہاراں
پچھے رناں مُکک گھڑولی گیتاں گاون گاون
اودسے نار اُتے سبھ مکروں نالاں اندر آئیاں
تیوں تیوں رناں بھوئی ہوون جیّاں سراں نکالن
مردبیگانے تک تک رجہن عشقوں گھاتاں پاون
ایہ راٹھاں دیاں دھیاں بھینیاں بھرن گھڑولی چلیاں
تک تک مجرے ناچ اوہناندے گھائل ہوون ہزاراں
مرداں وانگ تمامی رناں رل مل گھمبر مارن
جھنگ علاقے اندر ایہہ کم ہوندا بہتی جائیں
گھمبر پا کے نچن رناں چال بھڑی گمراہاں
گھیرا پا کے چھوٹیاں وڈیاں سبھ اکٹھیاں ہوون
آپھر ساریاں گدّن لگن رل مل سبھی پاون
ہتھوں مارن پیٹ زمیں تے اتوں مارن تاڑی
نیں وے اڑی میں وے اڑی ماہیا سبھی میریاں واراں
سو ودھیاندا بڈھا اتھے ویکھ ایمان کھڑاندا
ہکلاں مار گھڑولی بھرکے پرت گھراں نوں آیاں

## کھارہ وسہرہ

اس تہیں پچھے رل مل رناں نڈھا کھارے چاڑن
کھارے اُپر چاڑ بہاون جیون بمار پرانا
جنوں ملکا کُتا وڈّے ملن اوپر آوے
اسنوں نا کوئی کُتّا لڑیا نا کوئی دُکھ اُٹھایا
ڈنڈا اڈّا نا خیری چھری ہتھ برا تاں والا
نائی اتنے سیاہلیاں رل مل آ اشنان کرایا

وچ مرد کھلوتے ہوون پاڑ اوتے پاڑن
سہرے اُپر سالو تائن ہلے نہیں نماناں
کالا کپڑا اسدا اُسنے تا جو وڈہ نہ کھاوے
زوری پکڑ نمانے تائیں کر بیمار بہایا
عاجز تے معذوراں وانگوں ہو بیٹھا مُنہ کالا
جیوں بکرا ملّاں تختے اُپر سمبت پکڑ نہوایا

گرا شان اُٹھیوے کھاریوں چھوٹی اگے دہردے
اس تھیں بعد گراڑاں وانگوں کیسریاں پہناوان
ایہہ رسوم گراڑاں والی رتی فرق نہ پایا
چڑ وچ چڑ ندی نیونڈر پاون آکے جانجی سارے
ہک روپیہ دینا ہونے اِکّی ونجہ وکھاون
جراوہ سارے رکھ لون تاں ڈاڈھے پھر گھبراون
آخر واپس لین وچارے کرکے تنگ وہنا نوں
ایہو جہے نکمے پاٹک کرکر مسلماناں
ماردو لتاں بھنے اُسنوں وڈیاں خوشیاں کردے
منتھے اپر سہرا بنھے رناں سوہلے گاون
پورا گوپی چند بنا کے نیندر آن بہایا
نائی اک پیسے دے کارن اُچے ہوکے مارے
کرکے پھونڈ وکھالے کارن اُچے پہیر ہوکاون
نا ایہ شرموں منگ سکن نا اوہ دیون ولوں آون ٭
چنگی عزت رہی دوہاں دی شاباش تکھ دوہانوں
عزت ہت گوائی اپنی بے عقلاں نادانں

## تیاری جنج

نیونڈر تہیں جد فارغ ہوون کرن جنج تیاری
پہن پوشاکاں حاضر ہوون ہیناں نے بھرجایاں
بھیناں وانگ بھرن بھرجایاں جھوٹے کے بھڑ رہیا
ڈاڈھا او کھا ہوکے عاجز پیرزرکا ہیں ماپے
قصہ کوتہ جتنیاں رسماں پکڑیاں مومن بھایاں
پہلوں پہل ایہ گندیاں رسماں مومن کوئی نہ کردا
وچہ مجالس رناں تائیں ظاہرا اوہا نچاون
تاجو ویکھ انہاندے تائیں ہر کوئی عاشق ہووے
اسے غرض کتے اوہ رناں مجلس وچہ گواندے
باجے چھینے ڈھول ڈہمکے سیٹے ستورہ اٹھانا
جسو پلیلے پھر اکبر شاہ نے جگ حکومتاں پایاں
اوسے ایہ سبہ بدعت والا پہلوں ہیٹر اچایا
پکڑ سبا ہلیاں بڈھے اگے گھوڑی آن کھلاری
نال خوشی دے ویر پیارا گھوڑی چاڑن آیاں
پکڑ سبا ہلے کرن اوتیرے نڈھا گھوڑی چڑھیا
وانگ گراڑاں نائی سر تے چھتر کھلا ہلاوے
وچہ شریعت مول نہ آیاں شیطان سکھایاں
گانا سہرا کھارہ چوکا شیوہ اہل کفر دا
مرد جواں پہساون کارن جال مکر دا پاون
کرے قبول اساڈا مذہب جام کفر دا پیوے
سوہنے ہار سنگار لواکے لوکانوں دکھلاندا
مومن کوئی نہ شلدیاں اوپر ایسا فعل کماندا
اُسو پلیلے ایہہ مسلماناں وچہ رسماں اُتن پھیلایاں
جیونکر ہک خلدے بندے مینوں ذکر سنایا

## حکایت اکبر بادشاہ

اکبر کسے گراڑی اوپر عاشق ہو گیا بھائی
ہکدن اُسکے ماپیاں دے ول ایہہ پیغام پوچایا
ایہ گل سن کے آکھن لگے کنیاں نہیں اوہ ماپے
جدتک اُسنوں ویکھے ناہیں گل نہ بھاوس کائی
کنیاں دان کرو ایہہ ساتوں شاہ فرمان سنایا
ساڈی طرفوں آکھو شاہ نوں سوچ کر انگے آپے

رُکھن سنیہا اکبر دے وَل قاصد ہوئی روانہ
سدّ کراڑ وڈیرے اپنے بہمن پنڈت نالے
شاہ اساتھوں بیٹی منگے نِت سنیہے گھلّے
جے اِنکار کراں ہُن اُس تھیں لیسی کھسّ دھنگانے
جو پھر کنّیاں مار سٹیوئے تا بھی شاہ نہ چھوڑے
کِسے سبب نہ چھُٹّاں اُس تھیں کیا تجویز کچیوے
بہمن کہن انرتھ سائیں دا دُشٹ وڈا ایہ بھارا
پتری آکھے کنّیاں مارو رلجاؤ سب بھاہے
ایہ گل ہور کراڑاں تائیں مول پسند نہ آئی
جے تدہ کنیاں مار ونجائی شاہ نوں غصّہ آوے
شاہاں نال برابری ہرگز پیش نہ جاوے کوئی
ہُن اوہ نال سلوک تساں تھیں ہکو کنیاں چاہے
ایسی بات کہو کوئی اُسنوں سوچ سمجھ کے بھائی
جے اوہ منّے بات اساڈی اپنا مقصد پاوے
آخر بھیج وکیل کراڑاں شاہ نوں ایہ لکھوایا
توں ہیں مسلمان قدیمی ہندو جنم اساڈا
ہُن تدہ ساک ساڈے کولوں منگیا پہلی واری
آپو اپنا ہوندا سبھنوں دھرم ایمان پیارا
جے توں اپنی شرع مطابق چاہیں کلج کرانا
رہک موکالہ دہرموں باہر دھی اپنی پرنائی
جیکر سر پر ساک اساڈا ناہیں تسیں چھوڑیندے
پہلوں کرو منگیوا ناطہ گڈھیں پھیر گھنا ؤ
جو کجھ رسم رسوم اساڈی سبھ بجالیاؤ
قصّہ کوتہ جو جو رسماں گِن گِن اُنہاں سُنایاں
مذہب ملّت عشق نہ پچھے اپنی اِٹن مناندا
پچھوں رلمل مِٹّن لگے فکر پیا ناداناں نوں
کیتی گل او نہاں دے لگے بھاگ سُدّہی دے لالے
ساہنوں کوئی جواب نہ آوے پھاتھے آن کُوتے
جیکر دیئے راضی ہو کے دہرم نہ رہے ٹکانے
سارا ٹبّر پھاہے دیکے سبھ دی بیڑی بوڑے
پتری ویکھ دسّو کوئی منتر کویں خلاصی تھیوے
مُسلے تائیں کنّیاں دینی دھرم نہ کہے ہمارا
آپے پھیر تساڈے مگروں ایشر اِسنوں لاہے
رلمل سارے آکھن لگے ایہ کم کریں نہ بھائی
جتنیاں کنّیاں گھر ہیں ساڈے سبھے پکڑ لیجاوے
اِس گل وِچ کراؤ ناہیں ساڈی بے ابروئی
جیکر ضِدّ چڑھا سو اُسنوں سبھ دی عزت لاہے
جیہڑی اُس دی مذہب اندر کرنی روا نہ آئی
نہیں تا آپے بند ہووے نا ساہنوں پھیر کولاوے
شاہا تیرے قاصد ساہنوں حکم تیرا اہو پہنچایا
اجتک ساک نہ ہویا کوئی ساڈا اتے تساڈا
ساہنوں عُذر نہ کوئی ایپر اِک مُصیبت بھاری
جیوں کر مذہب دین کسے دا ورتے اوہ ورتارا
بہمن اتے شریکاں ساہنوں ناہیں نال رلاناں
دو جا ہور موکالہ جیکر رِیت نہ کیتی کائی
کرو اساڈیاں رسماں رِیتاں جیونکر اسیں کریندے
پھر گا تا پھر کھارا سہرا سب پکھنڈ بناؤ
جنج بنا کے ڈھکو آکے واجے ڈھول وگاؤ
ساریاں شاہ اَمنّا کیتیاں عشق ہوراں منوائیاں
شیخاں نیکاں پاکاں کولوں ونّے خوک چراندا

جنہاں عشق مجازی ہووے ایہ کجھ حال اُنہاں دا
جیہڑے عشق حقیقی والے دُور مقام تنہاں دا

گلاں لکھ کتاباں کڈھ کے فتوے لان کفر دے
عاشق سبھ امانا کردے سُولی نہیں ڈردے

اکبر نوں جد عشق مجازی آن شکنجہ بھریا
کر منظور کفر دیاں رسماں ترت منگیوا کریا

گنڈھیں گھت دہاڑا کیتا مایاں پہیر بنایا
گانا ہور گھڑولی کھارا کیتر یاں رنگوایاں

پھیرے بنھ کراڑاں وانگوں جنج بنا کے ڈھوئی
جو جو رسم کفر دی آہی مُول نہ چھوڑی کوئی

اُس تھیں پچھے مومناں اندر ایہ سبھ رسماں پیاں
ویکھو دیکھی رفتہ رفتہ بدعاتاں وددھ گیاں

ہندوستانی مومن ہن بھی دھوتیاں بنھ بہندے
ایہ بھی بدعت اُسو پلیدی ہن تک نہیں چھوڑیندے

ٹکا اساڈے مومن بھایاں دھوتیاں نا بنوایاں
باقی جو جو رسماں آہیاں ساریاں توڑ نبھایاں

مَن تَشَبَّہَ بِقَوْمٍ فَہُوَ مِنْہُمْ پاک نبی فرماوے
ریس کرے جو قوم کسے دی اُس تھیں گنیا جاوے

رب پناہ دیوے جو اجکل شادیاں لوک کریندے
دین ایمانوں جاندے جاون رسماں نہیں چھوڑیندے

## رجوع بہ طرف رسومات برات

شتنیاں کرکے جنجاں چاڑھن مارن ڈھول نقارے
اگوں بھاویں کوٹھے مُلّے غرق ہو جاون سہارے

نچدی ٹپدے کُڑماوے ول جنجاں ونجھ ڈھوکاون
رنّاں اگوں کرن تواضع سو سو فحش سناون

ماں نہ چھڈدن بھین نہ چھوڑن نا چھوڑن بھرجایاں
سبھ نوں دسّن شور تے کھوتے وچّ ماسیاں تایاں

ونّ پونیاں سِٹھنیاں دیون ماں نڈھے دیتائیں
کھوتے شور نہ جھلّن اُسوں سو نین ہور بلائیں

ہاتھی آوے گھوڑا جاوے لاون ونجھ مُوہلانے
اُٹھ وچارا غوطے کھاوے کجھ پرواہ نہ جانے

سُن سُن بھکڑ جانجی مانجی ہسّن کھلے مُو کالے
دھیّاں پوتا کے راضی ہوون بانکے چہریاں والے

اس گلدیو چہ جانن مورکھ عزّت تے وڈیائی
بھیناں دی ونجھ بیہول بھتائی چنگی بانک بنائی

کوٹھیاں تے چڑھ نوہاں دھیاں بولن گندہ ہواڑاں
مالے ذرہ نہ غیرت کردے شرم نہیں کُرکھیاراں

دو دو سو مُشٹنڈا لے کے وڈیاں جنجاں چاڑھن
کُڑماندے جا بوہٹے ڈھکّن کرکے ننگ آچارن

جسو پلّی بھر جانجیاں اگے بھانڈے رکھن آوندے
جیونکر ان نہ ڈِٹھا کدیں ہلکیاں وانگوں کوندے

سو سو بھکڑ رنّاں اُتوں لِتراں وانگ وساون
جانجی کجھ پرواہ نہ سمجھن سبھ کجھ کھادہی جاون

روٹی حلوا کھا کے رنّاں جوہڑیاں وسّی پایاں
رہک پڑوپی آلے پچھے بھیناں ونجھ جھیلایاں

دانت پیٹ اپنی دا احمق ذرہ قدر نہ جانا
رُفٹے مُونہہ ایہ کھاون نیر ابے شرما کمندا تا

الیسی ڈھیٹھ پنے دی عادت سکھی کس جنڈالوں
موہ کھاندوں تے مرجاندوں ایسے کھاون پالوں

رُوٹی پچھے غیراں دے گھر عزّت ونجہ لہائی
خبرے اِس وڈیائیوں کیجہ ہتہ اُنہاں نوں آوے
نڈّھا اپنے مطلب کارن مِنّیں وِچ وچہ مارے
درشن دیاں سواداں پِنّڈی لہانیاں آپ مرے
جِسویلے پھر دیگ کڑاہ دا ہیٹھوں تھلّا بولے
باپ کُڑی دا سر پٹّے سخت ہووے شرمندہ
قرض اوٹھاکے جنج کہوائی ہر شے رِنّج وڈائی
سٹر دا ابلدا اگرڑ ماں تاں ائیں ایہ گل بھیر اکھاوے
پُتراں والے اکھن اگے یاراں ورہے لُٹایا
اِکّی نقد دُعا خیری دے دِتّے پہلی واری
اِکّی پھیر دتے اُس ویلے جِسدن گڈھین پایاں
اگے بچھّی ہور بتیر اساں نوں رہیا لوٹیندا
ایہ گل سُن کر دہیاں والے ہتھوں آکڑ بہندی
ہُنے اساں نوں دسّن لگے گِن گِن ایڈ اکیہاں
جانا یا ونجہ اکھ اُنہاں نوں چُپ کرکے ٹُر جاوَن
نائی ونج سینہا دیوے دسّے گل حوالہ ہو
جاکے آکھ اونہاں دے تائیں سٹّھوں کجہ گھٹاون
اوہ آکھن ہُن دوسَو دیون نالے کمّی ٹورن +
آخر جِھک جھوکا کریندیاں سَو اُتّے گل آئی +
سَبہ کجہ اپنی غرضے منّن ڈاڈھے قابو آئے
چُپ چُپیا تا سو دسوادی سوہنا کم بنہایا
ساہو یاں گالیں لیندی مُور کھ اجے کرن وڈیائی
جانجی مانجی گالیں جھلّن نڈّھا رن لیجاوے
جانجی نِرے کڑاکے اُتّے ہوون مست وِچارے
جدتک ہتھیہ نہ کرن اُنہاں دی تدتک بس نہ کردے
بھان کراکے چھوڑن آخر بے شرماں دے ٹولے
پھیر نہ جنج جہلیساں کوئی جیکر رہئیں زندہ
پھر بھی کم نہ پورا ہویا لعنت ربّ دیوائی
سٹّھ روپیہ ہور دیہو تاں عقد پڑہایا جاوے
اجے نہ اسدا گھوگھا بھریا شرم نہ سنوں آیا
اِکّی پھیر منگیوے اُتّے آکے چیٹی تاری ہو
اِکّی جنج ڈیکن دے دودہ وِچاآن گہتائے تایان
سٹّھ روپیہ اجے نِکاح دا وکھرا طلب کریندا
گھر لیجاوُ نڈّھا اپنا اسیں نہیں کجہ چاہندے
اجے اساڈے لاگ بتیرے رہندے جیداں دہیاں
سانوں بھی نا نشر کرن تا اپنی پت لہاون
اگوں آکہن دوہاں والا اس گلو جہ موکالہ ہو
ترس کرن ہُن ساڈے اُتّے عقد نِکاح پڑہاون
نہیں تاں ہوون دفع شتابی تُوہا ساڈا چھوڑن
نالے جیہڑے کمّی ساڈے اوہ بھی ٹورو بھائی
گئے نماز چھوڑاون اُلٹے روزے ہڈگھتائے
ڈھلیں دوپہریں مُلّاں سدکے عقد نِکاح پڑہایا

## داج

اتھین بچھّی داج کھلارن لوکاں نوں دکھلاون
رَلمِل مرد جوان اُچکّے رنّاں آن ٹریندے
داج سہانا کرکے گھر تھیں خصماں کولوں آیاں +
رنّاں مرد اکٹھے ہوکے درشن بازی لاون
رنّاں تاڑن مرداں تائیں نین فساد گھتیندے
اگے آشطرنج عشق دا ڈِٹھا بازیاں لایاں

اسے طور بتیرے مورکھ رن تاں میلیا گھلیندے
ہارسنگار بدلیساں اندر دیون ٹور اکلیاں
مرد بیگانے نال ٹرن اوہ راہ وچ میل بناون
اینویں قہر انھیر دساوے داج تکن دا ویلا
پہلوں درشن بازیاں ہوون نین لگاون تاڑاں
نیناں دے کوئی تیر ادے لگے موڑیاں موڑن مُڑدی
اکھیں چھرے بندوقاں والی ڈکیاں نہیں رکیندے
جنہاں زنانیاں نال کسوٹے باہر بغراں لڑیاں
جیہڑیاں مجھیں جنگل چریاں سایاں آن نہ بھریاں
گڈیاں اوڈ آسمانی چڑیاں رکھیں ڈوراں اڑیاں
مومن بھائیو ہوش کرو ایسے الٹے ہیچ نیاؤں

## میلہ

اگوں ملن مرد بیگانے راہ وچ میلا کریندے
گھروں بہانہ شہر فلانے میل سوہاون چلیاں
پنج چھ روز کرا کے موجاں پھیر گھرانوں آون
نال نصیباں ملے کسے نوں ایہ درشن دا میلا
اسے تھیں پھر ہولی ہولی ہوون قصہ ہزاراں
جتھے چھیک کرن ایہ ظالم پھر اوہ جوڑ نہ جڑدی
باہجھ زنا ہوں ملن ناہیں ظالم پہٹ اکھیندے
پھر اوہ خصماں آپنیاں دے مول نہ واڑے وڑیاں
چوراں کھڑیاں گھریں وڑیاں پھیر نہ قابو چڑھیاں
پھر اوہ پرت نہ پچھے آیاں ونجہ پتالیں جھڑیاں
رکھاں نال اڑا کے ڈوراں گڈیاں ناکٹواؤ

# ڈولی

قصہ کوتہ داجوں پچھے ڈولی اک منگاون
سد کہار چواون ڈولی جاہلاں رسم بنائی
نویں جوان نورانی پری ہار سنگاراں والی
جسو ملے پھر مرے نمانی محرم پھرن ڈھوڈیندے
غیرت داجو ویلا آہا مول نہ غیرت آئی
نامحرم کوئی نیڑے آوے اسنوں گھور ہٹاون
روروگڑی مربندی کوکاں میں نہیں ڈولی پوندی
بھائی جو پنج مار سداون بنھ وڈیاں دستاراں
نال وگاون باجے چھینے ڈھول اتے سرنائیں
رل مل رناں اگے پچھے گاون کڈھ ہواڑاں
ڈولاں بول پلید فقیرا ایہ کی سخن الائیا
ایسیاں دین لگوں مخبلاں ترسن تینوں آوے
اوہناں غریباں پاٹک کر کے سب گھر بار لٹایا
ہار سنگار کرا کے وہٹی ڈولی دے وچ پاون
پہلی موج کہار لٹیندے فٹ جنہاں پر نائی
پاون وس بیگانیاں مرداں احمق عقلوں خالی
نامحرم کوئی ہتھ نہ لاوے غیرت وڈی کریندے
ہن اوہ رہی نہ کم کسے دی محرماں منجی جائی
شادی دے دن سب نامحرم ڈولی آن اوٹھاون
احمق ماپیاں ساہورِیاں نوں ہرگز سمجھ نہ اوندی
بھینوندی نہ جاون ڈولی پاون وس کہاراں
نالے چھوڑن آتشبازی گولے ہور ہوائیں
جویں بیان بزرگ کسے دا کھڑیا کڈھ کراڑاں
شادی سگناں دا ایہ ویلا ماتم نال رلائیا
شالہ نوشہ وہٹی اپنی خوشیاں نال ہنڈاوے
لوہندیاں لوہندیاں ایہ دن ڈٹھا تدہ بیان بنایا

اوہ مارن ڈھول تے گولی چھوڑن خوشیاں سگن مناون
خوشی خوشی اوہ لوکاں تائیں اپنی پھوہڑ وکھاندے
کیوں نا خوشیوں نچّن ٹپّن ایڈ مراداں پایاں
چاچا قرض چکّے سر تے بھوہراں پایاں اڈّایاں
انّھے دا اج چاٹک کرکے ضائع لاگتاں لایاں
بھنڈاں کنجراں ڈوماں اُتّے دولتاں پایاں لٹایاں
نکّاں تے بچھی جھکّاں کیتیاں میلاں سد کھوایاں
خوشی خوشی اج سبھ لوکاں دیون آن ودھایاں
جھلّن اج مبارکبادیاں بھیناں تے بھرجایاں
ایہو ملے کیہن ہکدن کجھ نہیں اج دسیندا
ایہو بجڑا نور اکھیں دا تھیندا نیر اکھیں دا
پہلوں کجھ نہ معلم ہووے جھکا پیا لٹیندا
لٹن والے وجاں کرکے کی نقصان کہیندا۔
قرض اوٹھاون سوکھا ہوندا او کھا پھیر لہیندا
اس چاقو دا پاڑ اولا ہور نہ کوئی سیندا
پہلوں سوچ نہ کردا احمق بہار نہیں ایہ چھیندا
جدوں شریک تروڑا لاون انگ برونت اُٹھیندا
بھنگاں پیون سوکھیاں ہوندیاں نشہ نہ پھیر جھلیندا
سٹاں دی تکلیف نہ کوئی جاپے اندر بھیڑاں
ہے اسراف بھی سٹ سردی خرچ نکمّے کرنے
ہکدن شاباش لینی کارن گھر دی بیڑی بوڑی
رب دے نام سوالی منگن پیسہ ہک نہ دیندے
جس گل تے بچھے اجڑے احمق اوہ بھی ہوئی نہ پوری
کنجر ڈوم تے بھنڈ مراسی وکھری جان ہٹیندے
کڑماں نال نکاح دے ویلے وکھ اجوڑی ہوئی

وہٹی نوں پرچاون کارن گلیاں وچ پھراون
وچ وچالے دِھی کڑھاندی اج اسیں لیجاندے
آپے معلم کرسن جسدم آکھڑیا قرضا بان
جدا ایہ پنڈاں لہنیاں پیاں پھلجاسن وڈیایاں
آپے اکھیں اگھڑ جاسن ویہیاں جدوں کڈھایاں
جد قرضایاں عرضیاں پایاں ہوسن سبھ صفایاں
چنگا نک وتیرے ہوسی پیشیاں جد بھگتایاں
سائیاں بھونڈاں گھسڑ جاسن قرقیاں جد ورکرایاں
ایہو بھیناں رورو اِکدن کرسن ال دوہائیاں
ڈِگی ڈھوری سبھ وِکانی رنج بٹیا پرہندا
ایہو پرتا خوشیاں والا مرنا پھیر اکھیندا
جس ویلے پھر فاقے آون اُس ویلے سمجھیندا
آخر ہووے پیڑا اوسے توں جبدا جگر کپیندا
پہلوں موج کراوے آخر خون بدن دا پیندا
جیہڑا مجرم جرم کماوے انت اوہا پکڑیندا
پچھوں لگدا کرن وچاراں اُلٹا جدوں ٹنگیندا
پہلوں سنبھل پیر نہ پاندا پچھوں پھرے تِلکیندا
بدعملاں دا ایہو نتیجہ چھیکا معلم تھیندا
پہلوں درد نہ معلم ہوندا پچھوں جاگن پیڑاں
جس ایہ کیتے مرنے پرنے ڈِگا اوہ سر پرنے
پہاویں لعنت لہی نہ مگروں ور قیامت تورٹی
اپنا نام ودھاون کارن جھگے چھوڑ کریندے
کوئی شریک نہ راضی ہویا کھا کھا حلوے چوری
ساڈا حق نہ ملیا سانوں گالیں جاون دیندے
جد تک رب ودھاوے ناہیں کیونکر وڈا ہے کوئی

ایڈے بھنڈ بنا کے مورکھ دسّو کی پھل پایا — عزت وکھ لہائی اپنی جھگّا وکھ لُٹایا

چوتھا رب نبی دی طرفوں ڈِھری لعنت جھلی — سبھناں پاسوں ہو شرمندہ مونہہ تے کالک ملی

جیکر کدی شریعت موجب ایہو شادی کردا — سارے پاسے راضی رہندے آپ نہ اُجڑ مردا

نا ایہہ بھنڈ نہ کنجر ہوندے نا کوئی ڈھولاں والا — نا ایہہ چھکاں کردا تے نا ہوندا جگ موں کالا

نا ایہہ رَنّاں سانگ بنا کے بھردیاں وِچ گھڑولی — نا ایہہ گانا سہرا گھارا نا ایہہ ہوندی ڈولی

نا ایہہ بھاجیاں باجیاں اندر کردا مال اجائیں — نا ایہہ ایڈا ڈنبر کردا نا ہوندا قرضائیں

نا پھر پچھّوں ورقیاں ہوندیاں نا کجھ پوندا بھرنا — بعد نکاحوں ہوندا اکّو صرف ولیمہ[1] کرنا

کرن ولیمہ سنّت نبوی اِس وِچ منع نہ کوئی — باقی سبھ اسراف نکمّا دولت ضائع ہوئی

وِچ[2] قرآن خدا فرماوے جو اسراف کماون — خاص بھرا شیطاناں دے اوہ ربدا قدر نہ پاون

بس متیاں شیطان بنن تہیں مسرف خوف نہ کھاندا — جیکر نا اسراف کماندا نا شیطان سداندا

نیکاں کمّاں اندر جیہڑی دولت خرچ کچیوے — بھاویں سارا رزق لٹائیے مول اسراف نہ تھیوے

## حکایت امام حسن رضی اللہ تعالیٰ عنہ

حضرت پیر امام حسنؓ دی تینوں گل سنائیں — دیندا اسی کجھ قدر معاویہ خرچ اوہناندے تائیں

آہی عادت شاہ حسنؓ دی جو دوست ہتھ آوے — قدر ضرورت کھاوے باقی رب دے نام لُٹاوے

دِتّیاں کسے معاویہ تائیں جو توں خرچ گھلیندا — شاہ حسنؓ اوہ مال تمامی نام خدا دے دیندا

آپ ہمیشہ نال قناعت کردا تنگ گذارا — کر خیرات جلدی جلدی خرچ مکاوے سارا

بہت اسراف کرے اوہ ایویں کجھ پرواہ نہ جانے — جتنی دولت لبھے اُسنوں دیندا نام ربانے

سُن ایہہ بات معاویہؓ لکھیا خط امام حسنؓ نوں — لَا خَیْرَ فِی الْاِسْرَافِ ایہہ گل لکھی امام زمن نوں

یعنے وِچ اسراف کریندے نہیں کوئی بھلیائی — نال قناعت ورتو دولت خرچ گھٹاؤ بھائی

پڑھ کے خط امام حسنؓ نے لفظ اوہا اُلٹایا — لَا اِسْرَافَ فِی الْخَیْرِ ایہہ لکھ جواب گھلایا

یعنے چنگیاں کمّاں اندر مول اسراف نہ کوئی — جتنی دولت للہ دیئے اُتنی بہتر ہوئی

واہ سبحان اللہ کیا لائق دوہتے پاک نبیؐ دے — کیسا عجب جواب سنایا بیٹے شاہ علیؓ دے

کتنیاں خوبیاں اس اندر کیتی صنعت بھاری — اوّل ایہہ جو اوہا عبارت سگوں لکھی ساری

[1] ولیمہ کہتے ہیں نکاح کے بعد اوسی دن یا دوسرے تیسرے دن حسب طاقت کچھ کھانا پکا کے اپنے قبائل اور یاروں دوستوں کو کھلا دینا مگر اِس میں کوئی بدعت وغیرہ نہ ہو یہ سنت ہے اور نکاح سے پہلے جو کچھ بطور رسم خاطر بادی کیجاتی ہے اوس کا کوئی ثبوت نہیں بلکہ ممنوع ہے [2] قال اللہ تعالیٰ اِنَّ الْمُبَذِّرِیْنَ کَانُوْا اِخْوَانَ الشَّیَاطِیْنِ وَکَانَ الشَّیْطَانُ لِرَبِّہٖ کَفُوْرًا ۱۲

ناکوئی حرف گھٹایا اُس تھین ناکوئی مُول ودھایا
خیرا طرف نوں اگے پچھے کیتا صرف ولی نے
دوجا اپنی طرفوں اُس دا شبہ تمام اوڈایا
چوتھا اُس نصیحت جیونکر کیتی ہیسی بھائی
پنجواں ایہ سمجھایا اُسنوں بیشک بلے یوں وڈیئے
نیکاں کماں اندر جتنی دولت خرچ کوئی
رب[1] فرماوے ساڈے راہ وچ جو خرچے اِک دانہ
لِک پیسے دا شت سو پیسہ ایں عطا فرماوے
ضائع کراں نہ عمل کسے دا کرکے لاپرواہی
ضائع کردا اُسنوں جو کوئی ضایع خرچ کریندا
جنہاں راہ خدا دے اندر سبھ گھربار لوٹائے
اُبوجہل تے ابولہب جو ضائع مال ونجائے
بس بڈا بُرا شرع مخالف جو اسراف کریندا

اوسے وچ جواب مُوکا یا ذرہ نہ بدلائیا
اوہا لفظ جواب بنا کے بھیجے لکھ صفی نے
ترّیہ بجائیں اسراف نہ کردا ثابت کر دکھلایا
اوہا جیہی نصیحت اوہناں لکھ اُسنوں پہنچائی
نیکی وچ اسراف نہ ہوندا بھاویں جتنا کریئے
اُسنوں نا اسراف تباون ہتھوں برکت ہوئی
ست سو دانہ بخشاں اُسنوں ساڈا کم ودھانا
سانوں گھاٹ نہ آوے کوئی چاہاں ہور ودھاواں
بے شک لے۔ فرماناں کارن بے پرواہ الٰہی
فرمانداراں سخیاں تائیں دُونی دولت دیندا
اوہا آخر بعد نبی ﷺ دے رب سردار بنائے
کیسی ذلت نال جہانوں گئے گھبا کے کھاندے
آخر گندا ہوکے مردا رب نہ عزت دیندا

## رسومات واسراف ماتم

ماتم وچ بھی اکثر لوکاں رسماں دلوں بنایاں
جیونکر وچ ویاہاں شادیاں رسماں کرن اکٹھے
بھاویں خرچ ویاہاں جتنا مرنے وچ نہ ہوندا
ریتاں رسماں شرع مخالف ہوون جس ٹکانے
رب نبی ﷺ دے حکموں باہر جو کم کیتا جاوے
جس گھر اُپر قہر الٰہی وسّے سدا سدا ہیں
بہتے احمق رسماں تائیں مُول گناہ نہ جانن
بدعت نوں نا بدعت سمجھن ہولی دلوں بنائی
اوہا بدعت ہولی ہولی کفر اُتے پہنچاوے
جیوں چھوٹیاں سپّاں اندر تاہیں زہر زیادہ ہوئی

جیہڑیاں وچ قرآن نہ آیاں نال حضرت ﷺ فرمایاں
اینویں ماتم والیاں رسماں جھگی بہت اوجاڑے
تا بھی سخت وبال گناہ دا شامت دی مُنہ ہوندا
کیوں نا نازل ہوون اوتھے قہر وبال ربّاتے
رکویں نہ کرنے والے اوپر قہر الٰہی آوے
کیونکر بفرمانی پاروں اوہ گھر اُجڑے ناہیں
سُبکی دین رسول اللہ دی عزت فخر پچھانن
آکھن اسوچ کیہڑا خطرہ مول حرام نہ کائی
جیونکر ذرہ چنگ اگی دی جھگا سارا جلاوے
تا جو جھوٹا سمجھ اِنہانوں ہمت نہ لاوے کوئی +

[1] قال اللہ تعالیٰ ان الذین ینفقون اموالہم فی سبیل اللہ کمثل حبۃ انبتت سبع سنابل فی کل سنبلۃ مائۃ حبۃ واللہ یضاعف لمن یشاء واللہ واسع علیم پ ۳

اینویں چھوٹیاں عیباں اندر ہوندی زہر زیادہ
ہر شئے پہلوں چھوٹی ہووے پچھوں وڈی تھیوے
چھوٹیاں چھوٹیاں سماں کولوں جو ہنیں پہلوں دردا
مومنؔ دی تعریف حدیثیں پاک نبیؐ فرمائی
ذرہّ عیب کرن تہیں مومن اِتنا خوف رکھیندا
فاجر شخص گناہ کبیرے اینویں ویلوں بناوے
فاجر لوں جداوگن اپنے مکھی وانگ دسیندے
اہل اسلاموں ڈرو خداتھیں مومن بنوں بھراؤ
شرع مخالف رسماں ولوں ہرگز چیت نہ دہرنے
بھتیاں رسماں مرنے اندر جاہل لوک کماون
پہلوں پہل کسے دا جسدم مرنا ہووے کوئی
رلمِل رناں میت اُپر آکر گھیرا پاون ہو
کر آوازاں اُچیاں اُچیاں پاون شور کوکارا
جو کم گندے سارے اُس نے کیتے وچہ حیاتی
جیکوئی رن مری تاں اُسدیاں سکیاں بین الاون
احمق رناں جانن ناجو کون سستی اوہ ہوئی
بعضیاں صاحباں صاحباں آکھن وگی مار خدادی
جانن ناجو مرجے خچر اوسنوں کڈھ لیاندا
قصہ کوتہ ڈاڈھے گندے رناں وین الاون
دوروں دوروں ٹرکے رناں ویہن آن موکاناں
جیونکر جٹ الاون ڈھولے اوتھاں دے رنگ اٹھاون
دوروں ڈنڈ گھتیندیاں آون سارا شہر سناون

ایہو چھوٹے وڈیاں اُپر کران تیار آمادہ
وڈا اگھ بنے جے پہلوں چھوٹا بیج گڈیوے
بیشک وڈا عیب کران تہیں پھراوہ خوف نہ کردا
چھوٹیاں عیباں توں اوہ جانے وانگ پہاڑاں بھاری
جیونکر پیا پہاڑ سرے تے گاٹا چور کریندا
جیونکر مکھی نک دے اُپر پھوک لگے اُڈہ جاوے
ایسے لوک رسوماں تہیں پھر کتھوں تائب تھیندے
نال منافقاں شامل ہوکے نا ایمان گھٹاؤ
اپنے مرنے اپنے پرنے شرع مطابق کرنے
مجمل کجھ دساں میں تینوں سبھ نہ گنیاں جاون
پٹن کھوہن وین الاون رسم زناندی ہوئی
سندے بنہ سراں تہیں ننگیاں مونہہ سر بھن نچاون
ہائے ہائے شبر ہائے ہائے شیرا کوڈی دیا گبھرو یارا
کر کر یاد بھویاں اُسدیاں پٹ پٹ بہن چھاتی
سیسے سیسے کرکے رووَن چنگے نام وداوَن
جیہڑی نکل بلوچاں تجھو تھل وچہ رلدی ہوئی
جیونکر صاحباں ہوئی کوئی پڑی انہاندی وادی
جنڈاں دی یوچہ ملکے چدھڑاں پھیٹا گھنب دوہاندا
ہویاند ایہہ فاتحہ دیون ہور درود الاون ہو
کر کر لمے وین رجھاون بے سمجھاں انجاناں ہو
اینویں جٹیاں دی ہولیاں وانگوں سگوین وین الاون
ناہم بھراوال تے غم یاراں مرناں آن سوماون

سلہ قال النبی صلے اللہ علیہ وسلم ان المومن یریٰ ذنوبہ کانہ باصل جبل یخاف ان یقع علیہ فان الفاجر یریٰ ذنوبہ کذباب وقع علےٰ انفہ فقال بہ ھکذا فطار۔ ترجمہ فرمایا نبی کریم نے تحقیق دیکھتا ہے مومن اپنے گناہوں کو جیسے وہ ایک بھاری پہاڑ ہے خوف کرتا ہے یہ کہ ٹوٹ پڑے اوپر اوسکے پس تحقیق فاجر شخص دیکھتا ہے اپنے گناہوں کو جیسے کہ ایک مکھی بیٹھی ہے اوسکے ناک پر پس کہتا ہے یہ کیا چیز ہے ویسے ہی اُڑ جاوے گی ۱۲ منہ

لگے بہت کتاباں[1] اندر ایہہ ذکر لیاندا
وین کرن تے پٹن دی نا شرع اجازت دیندا
اینویں جو کوئی وال پٹے یا کپڑے پاڑ وچا ئے
سارے کم ایہہ اہل اسلاماں اجکل فرض بنائے
دین نبی دی کرن بے عزتی احمق عقلوں خالی
تِن روزاں تھیں ودھ نہ جائز سوگ میت دا کرنا
جسدا خاوند فوت ہووے اوہ عدت تو ڑ لیجا
چھوڑی یاوَن دا کوئی مسئلہ وچہ اسلام نہ آیا
بے نماز اکٹھے ہوکے بولن فحش زبانی ہو
بھی اسقاط میت دا کرنا وچہ حدیث نہ آیا
ساری عمراں اندر چنگا عمل نہ کیتا کوئی
کڈا روپیہ تے کجھ دانے بھی قرآن لیاوَن
وچہ زینت اسلام رسالے ایہہ بین ذکر سنایا
جیکر ایسی ٹھگی کیتیاں میت بخشیا جاندا
ایسے طور میت نوں جسدم قبرستان کھڑیندے
سب شریک برادری والے جاون بہت اڈاون
بعض گراواں اندر ایہہ بھی مسلمان کریندے
جتنا قدر قبر تے ہووے خرچ ادہار اوہاندا
ہندو لوکاں اتے ایسے مسلمان ہوکانے
اینویں ہور اک کوڑا ڈنا لوکاں رسم بنائی
سیر آٹا تے پا پا دالیں سب شریک لیکندے
جتنا دِتا اُتنا جاکے پھیر اوہدوں کھا آیا
جیکر ماتم والیاں تائیں خویش قبیلہ کوئی

اِتھے صرف اشارہ کافی بہت نہ کھولیا جاندا
حضرت[2] کہیا نہیں اساتھیں جو ایہہ کم کریندا
ہیں بیزار اوہناندے کولوں پاک نبی فرمائے
بھاویں نبی نہ متھے لائے رسم نہ چھوڑی جائے
جالی روز نہ چھوڑی چھنڈن رسم کفاراں والی
اوہ بھی صبروں شکروں جرنا بےصبری تھیں ڈرنا
بعد نکاحوں عقد ٹرہاوے بیٹھ نہ عمراں گالی
جیونکر اجکل بہتے لوکاں ہے دستور بنایا
حقے کڈکن گپاں ٹھوکن واہ واہ فاتحہ خوانی
نا ایہہ فرض نہ سنت واجب اینویں مکر بنایا
مویاں اتے مکھن تھپنا عجب عبادت ہوئی
پنج ست واریں پھیرن اسنوں پھر جا گھر سو کاون
جیوں اجکل اسقاط کرن دا لوکاں ڈھنگ بنایا
روزے اتے نماز عبادت کیوں اللہ فرماندا
چاول بہت پکاکے بعضے اوتھے ونج ونڈیندے
وچہ اسلام ایہہ حکم نہ کوئی موڑ کھلے جاون
شاہوکار گراڑاں تائیں اپنے نال کھڑیندے
قرض اٹھاون اُسکے کولوں نال کرار جو آندا
سامی دیوچہ وڈیاں تو ڑی ہٹن نہیں نکانے
ایہہ بھی رسم فضول نکمی وچہ اسلام نہ آئی
ماتم والے گھر جا دیندے آپ اووائیں کھاندے
وستو ماتم والے تائیں کیڑا فیض پہنچایا
ہک دو ڈنگ کھواوے روٹی ایہہ ہمدردی ہوئی

[1] کتاباں اندر یعنے کتاب گلزار یوسف و زینت الاسلام داحوال الآخرت وغیرہ ہیں اس قسم کے مسائل آگے بہت بہ تفصیل لکھہ چکا ہوں ۱۲ [2] حدیث - لیس منا من ضرب الخدود وشق الجیوب ودعا بدعوۃ الجاھلیۃ [3] حدیث - انا بریئ ممن حلق وصلق وخرق ۱۲ - منہ

یا بھر یار گواںڈھی کوئی مدد اوہناں پہنچاوے
اس تھیں بعد جو چوتھے ساتے ہور جلیبھ کردے
ہاں البتہ مسکیناں تائیں جیکر کوئی کھواوے
بہتے لوک جمعہ دی راتیں حلوا بہت پکاون
حاجتمند سوالی عاجز کھلے سوال کریندے
بھاجی دار شریکاں کولوں سارا گھر لٹوایا
جیکر کوئی شریک کسے نوں جھڑک اجیہی دیندا
ایہہ ایہہ بیکس بیچارا حاجت مند بناناں
جسدا نام سناون پچھے مار دیا ایہ پردیسی
بہت شریکاں دی ایہ عادت جس گھر ماتم ہوندا
دو تِن چار جمعہ دیاں راتاں جیکر خالی جاون
بھاویں اگوں ماتم والے ہوون غریب نمانے
اگے اک مصیبت اُسنوں مر گیا باپ پیارا
جیکر گھر نا طاقت ہووس ہٹی وچ وکھاون
اسے طور بتیرے مومن اُجڑ پُجڑ جاندے
ہندو اکثر مرنے پرنے نال قناعت کردے
ہندو جتنے خرچ کریندے پہلوں رہن سوچیندے
اسے گلوں چہ مسلماناں دی حالت مندی ہوئی
جو کجھ مَیں ایہ ذکر سنایا اوّل آخر توڑی
صرف نصیحت بھایاں کارن باتاں سچ سنائیاں
بس ہُن باقی رہگئی ہکو بات تنزّل والی

جائز ہے جو وانگ شریکاں آپ نہ اودھروں کھاوے
ایہہ بھی اصلی حکم نہ کوئی رسماں پچھے مردے
کر ارواح میّت دی خاطر رب ثواب پوچاوے
سبھ شریک پراتاں بھر کے گھرو گھری لیجاون
گھر گن دیکھا وہانے تائیں بُرکی اک نہ دیندے
نام خدا دے منگن آیا اُسنوں جھڑک ہٹایا
جو اوہ اوسکا باب کریندا سارا شہر سُنیندا
اللہ باہجوں کس دے اگے اسنے کوک سُناناں
اوہ اِک بدلے لیسی کسراں سبّھ گدا ہیسی
جد تک قرقی کرن نہ اُسدی مول آرام نہ آوندا
جد تک حلوا کھاون ناہیں مہنیاں نال اُوڑاون
قرض اودھار رجوا کے اُستھیں حلوا کھان دِہنگانے
اوتول ہور مصیبت پاون خرچ کراون بھارا
زوری خرچ کرا کے اُسدا مُجھگا ناس کراون
کر اسراف کراڑاں اگے جائیں گہنے پاندے
مسلماناں نوں پھونڈواں وانگوں ہنیں اُجاڑا دہردے
مسلمان نہ سوچن پہلوں پچھوں بھرن پٹیندے
کر اسراف لوٹایا سبھ کجھ سوچ نہ کیتی کوئی
نہیں عداوت نال کسے دی نا کوئی انجوڑی ہے
ہُن کجھ غیرت کھاون سنگی چھوڑن ایہہ بُریائیاں
اوہ بھی کھول سناواں جیکر کرم کیتا رب والی

**دعا**

یارب سبھ اسرافاں کولوں سانوں آپ بچائیں نال ہدایت بخشش قناعت ہر اک مومن تائیں
جتنے خرچ فضول نکمّے کردے مال اُڑائیں سبھ تہیں آپ ہٹائیں ربّا سمجھ دلا توں چا پائیں
بُریاں کمّاں اُپر ساڈے مال نہ مُول لوائیں چنگیاں کمّاں اندر ساڈی دولت خرچ کرائیں
بُریاں رسماں بُریاں ریتاں بُریاں گلاں ڈائیں ساریاں مسلماناں کولوں یارب دُور ہٹائیں

مرنے پرنے شرع مخالف ساتھیں نا کروائیں
کُل شعا ملے شرع مطابق ساڈے توڑ نبھائیں

ساریاں قرضاں کوں ساں نوں کرکے پاک چلائیں
کرکے فضل پذیر بندی دیاں آساں کُل پوجائیں

## باعث پنجم تنزل مسلماناں سودی قرضہ

پنجواں باعث اُجڑن والا سودی قرض اُٹھانے
مُٹھنے مسلمان اسے تھیں ہوگئے ننگ نمانے

ہندو بھی کجھ آپس اندر سوداں لیندے دیندے
ایہ پرتی گھٹ اونہاں دی کیرتیں توڑ نبیندے

صرف براے نام اونہاں دی سود مقرر ہوئی
جسنوں کہن صرافی ہتی ڈاڈا ظلم نہ کوئی

دوجا شاہوکار ہوون اوہ لوک وپارا نوالے
لکھ دِن کم چلا کے اپنا کردے تُرت حوالی

وقت ضرورت اِکدوجی تھیں جتنا قرض اُٹھاون
جدوں ضرورت پوری ہونے پھیر نہ پچھے پاون

تریجا ہردم نال وپیاں کار اونہاں دی ہوئی
مار اولا رو پیاں وِچ پتہ نہ لگدا کوئی

چوتھا مسلماناں وانگوں ضائع قرض نہ چاون
پنجر دیے سود بھرن تاں جابی نال کماون

مسلمان نکمی کمیں ضائع قرض اُٹھاندی
اگوں آکے وِچ اسراف تاخق ساڑ چلاندے

اودھروں سودی قرض اُٹھاون اودھر سفت گواون
عقل نہ آوے بے سمجھانوں دوہے گھاٹے پاون

ہندو سودی قرض اُٹھا کے ضائع کرے نہ کوئی
مسلمان نہ سمجھن ایہ گل شامت نازل ہوئی

ہندو سودی قرض اوٹھا کے کاروبار چلاون
مسلمان اُٹھاون قرضے کانویں گتیں للاون

ہندو بھرن اُٹھانی سیکڑہ اس تھیں وّدہ نہ دیندے
مسلمان اُٹھانی جاون آنہ نال بھریندے

ہندو جیکر وقت ضرورت سودی قرض اُٹھا ہے
جدتک سروں نہ للہے اوسنوں ہول آرام نہ آوی

مسلمان اُٹھا کے قرضہ الیسا دِلوں وساہے
جدتک سمن نہ آون اسکے کجھ ہتہ پیر نہ مارے

ہندو لکھاں قرض اُٹھاون سود نہ مول ودہاون
سارے کم کُھلہ کے پہلوں سودی قرض مُکاون

ہک روپیہ سودی جیکر مسلمان اوٹھاوے
ساری عمر بیٹھیندیاں گذری لہنے وچہ نہ آوی

لگدی وس نہ ہندو ہرگز سودی قرض اوٹھاندا
جو ناچار اوٹھاوے کوئی دونا نال کماندا

مسلمان دیاجی قرضوں ہرگز خوف نہ کھاون
کر کر خرچ فضول نکمی سودی قرض اُٹھاون

اگوں پھیر نہ طاقت ہونے قرض اوتارن والی
سوداں سنے ٹبر سوداں بھر بھر آن ترٹی گالی

قرض اوٹھا کے شادیاں اندر خرچ نکمے کردے
ہکدن شاباش لینی کارن تڑکے گالن گھردے

وہ وہ سود دیاج جدوں پھر سروں اتاہاں جاوے
کوٹھے مُٹلی قرض ہوون تا ہوش ٹکانے آوے

ہنس ہنس بہلوں نال خوشی دی طرف کراڑاں جاون
اگوں ویکھ کراڑ اُنہاں نوں بہاراں آپڑ پوندی
جیوں جیوں ہتھنی پھیرے پاون ہندو بھاری کھاون
کدیں ہتھیا اکھن جو اج منع اسانوں ہوئی
کدیں کہن اج وار نہ ساڈا قرض چواون والا
کدیں کہن اج منگل اج بھی کم نہ ہوندا تیرا
کر کر منتاں ترلے ہاڑے پیریں ہتھ لگاوے
جس دے لئے پھر جانے ہندو ہے ایہ غرضو بھارا
پنج روپئے سیکڑہ اوسنوں آکھ ویاج سناوے
ترن روپئے سینکڑہ اوّل سود مقرر ہوئی
یک روپئے دا کاغذ آیا اک لگا لکھوائی
دسواں حصہ سودی وچوں ہویا کوچ اُنہائیں
سو لکھیا تے نوے ڈھیا چنگا نفع اُٹھایا
ہندو لوک جو تھوڑا اُہتا سودی قرض چواون
مسلمان نہ سمجھن ہیٹوں جو اکھن لکھ دیندے
ہندو لوک لکھاون پہلوں سود نہ پچھے پاویں
جیکر سود نہ وعدے اُپڑ سانوں تدھ اڑائی
مسلمان نہ سوچے سمجھے تُرت آمنا کر دا
ہر یک شرط دلیری کر کے اُس دے لئے لکھ دیندا
گھر دے وچ نہ پیسہ لبھے خرچوں تنگ نمانا
ہندو مُول نہ پچھے پیندے تاں اُسنوں سود اڑاوے
ہندو اپنا کم تمامی خوب پکایا ہویا
اسے حوصلے اُپڑ اہنویں کتنے سال ہاون
لینے والا مالکی اُسدی دل وچ ہے ترسیندا
جس دے لئے پھر مالکی ہے آ قرض برابر ہووے

جھگا نا اس بکاون کارن سو سو پھیرا پاون
ہے کوئی سخت ضرورت انہاں تاہیں ٹرکڑا اوندے
اکھن اج ہے کاستی ساڈی یا سنگراند تباون
اج دہاڑے ہندو بچہ قرض نہ دیندا کوئی
آیتوار نہ سمجھدا تینوں دوڑ آیا مونہہ کالا
احمق لینے والا مارے نت پھیریں تے پھیرا
ہٹی والا گل نہ سُندا سو سو بھار وکھاوے
جو کجھ سود سناوے اسنوں لیسی من وچارا
آخر چک چکا کر یندیاں تناں تے گل آوے
تینے نال لگا گڈھ جھوڑا وڈا فرق نہ کوئی
دو ترن لگے رجسٹری اُپڑ جد تصدیق کرائی
اجے دہاڑا پہلا اسدا ہو گئے دس ازائیں
کوٹھا مٹلا گہنے پا کے گھر دل ہسدا آیا
طرح طرح دے اوڑی شرطاں کاغذ وچ لکھاون
جاں پھر کوٹھا دین لگے اُس دے لئے سمجھیندے
جدوں مہینہ پورا ہووے سود مکاندا جاویں
سود اُپڑ پھر سود تساں نوں بھرنی پوسی بھائی
جیونکر پھانسی ڈھکا ہویا ہر گل منے ڈردا
جدوں ویاج پوے پھر بھرنی سوچاں بیٹھ کریندا
وچ صلاحاں اتے دلیلاں قول اقرار وہانن
اسے گلو چہ ہتھوں اُسدا حوصلہ وددھا جاوے
مُوڑ کجھ سمجھے میرے تے اس ترس کمایا ہویا
سودائے پڑ سوداں وَدہ ودہ سر دل اُتاہاں جاون
جد تک قرضوں زائد ہووے تد تک نہیں پو لیندا
یا میعاد مُکن تے آوے بوہا [illegible] کھلووے

ہَولی ہَولی نرمی کر کے پہلوں آن بولاوے
اُپھر اُچّا اُچّا ہندو پا دے شور پکارا
ہندو آکھے لیکھا کر کے کرزج موکا نوں میرا
ہندو کڈھ تمسّک اُسنوں لیکھا کر سمجھاوے
سُوداں تے پڑ سوداں جبدم آٹھو مار بناوَن
پہلوں ہوش نہ کیتا مورکھ سُوداں پیاں وَدھایاں
آپھر لہنے والے تائیں گلّاں نال ڈِلاوے
لہنے والا آکھے بس ہُن ہیں نہیں پچھے پاندا
ہُن میعاد تمسّک والی ختم ہوون تے آئی
قِصہ کوتہ نوٹس دیکے نالش ٹھوک کریندا
پچھوں پھرے اپیلاں کردا روندا تے کرلاندا
منّجی پیڑھی کوٹھا مٹّلا ہندو قرق کرایا
ایسے طور بتیرے جھگڑے ڈِٹھے اساں گنہدی
نیوندریاں دِیاں آسان اُتے قرضے رہن اُٹھاندے
نال کراڑاں وعدہ کیتا جِسدن جنج چڑھاوے
گھیو گُڑ ہو بزازی نقدی ہر شے ہندو دیندا
جسو لیے پھر نٹھے تائیں نیندرا وہتاں بنایا
جاں پھر نیوندر ختم ہووی تاں تھال گھتایا جاوے
کُھتری عاجز سر پٹّے رولہ اُس مچایا
شادی والے آکھن اگوں ناکر نال دوہایاں
دُوروں دُوروں اِتھاں بتیرے ہین سدیو لائے
ہوون دیہ ایہہ کم اساڈا ناکر شور او چیرا
چُپ کرکے پھر کھتری عاجز گھر اپنے ٹُر جاوے
پھر بھی منّت ترلا کر کے اُسنوں لارا لاوَن
آخر کھتری تنگ ہو کے پھر اک دن بھنڈ مچاوے

دینے والا گل نہ گولے ہاسے وِچ اُڈاوے
تاں پھر اُسدیاں اکھیں اگھڑن سُنّے محلّہ سارا
اوہ آکھے کجھ خبر نہ مینوں کیا کجھ دِتا تیرا
دینے والا سُنّے جداہیں ہوش اوہدی اُڈ جاوے
اُسولیے پھر قرضا پاندیاں بتّریاں اُڈ جاوَن
ہن جسولیے بھر نیاں پیّاں مُنہ تے نندیاں آکھن
کیوں نہیں منگو اگے وانگوں ہُن بھی مہلت پاوے
اگے مُنہوں کجھ نہ بولیا ہُن بھی کِیا جاندا
لاریاں وِچ میعاد گذشتہ ہُن نہیں کرنی بھائی۔
خرچے نال ہووی جد ڈگری مورکھ تد سمجھیندا
ہر پاسوں جد خارج ہووی بیٹھ سیاپا پاندا
چِتّا گُھچھا کر کے اُسنوں کر بے دخل بہایا
سُوداں اُتّے دِیا جاں اندر تنگ ہزاراں ہُندے
داون داج تے بھاجی جانجی کٹّھی پکھنڈ بناندے
تھال وِچّوں اِیہ قرض تساڈا پہلوں سہوکا داں
جو جو چیز کڈھن اوہ ساری ہی فہرست لکھیندا
کُل میزان لگا کے ہندو وِچّیاں چک لیایا
سٹھ روپیّہ نیوندر نکلے دو سو قرضہ آوے
جیکر ایہہ کجھ نیوندر آہا ہیں کیوں پیا بچوایا
چیک اجے اساڈے میلاں ہر وِن بہت نہ آیاں
آہی وڈی اُمید اساں نوں خبرے کیوں نہیں آئے
جدوں وِیاہوں فارغ ہوواں قرض موکا داں تیرا
جدوں وِیاہوں فارغ ہووَن پھر دوجے دِن آوی
اجے نہ ہوش ٹکانے ساڈی سو سو عذر بناوَن
سدا اکٹھے کرے گواہ ڈہی قِصہ پھول سُناوے

جٹ کہے کجھ پچھ نہ جو کجھ نال اساڈے ہوئی
جو کجھ باب اساڈے گذری کی میں دساں تینوں
لیکھا کر کے رقم تمامی جوڑ جمع کروائی
نال روپئے ٹکا پیسہ سود مقرر ہوئی
لے اشٹام شتابی اوتھوں ہندو کنڈ ولائی
اپنی طرفوں جٹ نمانے قرضہ سب موکایا
بدھی راج بنیاد تمامی ہیرے آجر طن والی
ایہو اگ تمامی گھر دی ساڑ کرے بربادی
قصہ کوتہ جٹ وچارے اینویں دلوں بنایا
بیفکری بے چینی اندر موجب سال لنگھاوے
جٹ ہوراں نوں نظری آئی آفت ایہ ان چیتی
پہلوں آن سلام میاں جی نرمی نال بولاوے
جٹ نمانے دی اس ٹوہبو ایسی رت سوکائی
کھتری بول سناوے اسنوں پہوں کیہا مونہ تیرا
ہن میں ارجی پاون چلیاں کچھوں رنج نہ ہونا
یاد نہ تینوں رہتے کارن جو کپڑے بنوائے
پتر دا جد کلاج کیتو ای ہتہ تیرا ایں بھریا
گھیو تے کھنڈ گڑ اندیاں بوریاں گھر تیرے اپڑایاں
سوداں تے پر سوداں چڑھیاں تینوں بھکھ نہ کوئی
بہت لحاج کیتا میں تیرا رکھیا بھرم ہتیرا
جٹ دے پلے کجھ نہ ہو کے کتھوں قرض موکاوے
جو کجھ اصل روپیہ آیا وقت ویاہ دے چایا
مول ویاج اکٹھی ہو کے رقم بنی بھر بھاری
دوجا سال لنگھی سستی اندر اینویں جٹ لنگھایا
دو ترے برساں ہور جد لنگھ پھر اینویں لنگھ سدھائی

گڈاں لیا نچوڑ اسانوں حال نہ رہیا کوئی
کھتری آکھے کجھ نہ دسو کاگت لکھ دیہو مینوں
کاغذ لکھ حوالے کیتا مہلت سال ٹھہرائی
جھب جھب جٹ انگوٹھا لایا فکر نہ رہیا کوئی
پچھوں جٹ کریندا خوشیاں بھنڈی رب مکائی
کی جانے جو نویں سروں اج پکا پیر پھسایا
اپنا جھگا ساڑن کارن اگ غضب دی بالی
ساری عمراں یار در کھیسی ایں سچ پڑیدی شادی
جیونکر ٹونبو کھنے اندر قرضہ سب موکایا
جد میعاد مکن تے آوے کھتری آن بولاوے
ودہ دی گئی ویاج سر کے تے کوڑی ہک نہ دتی
آپھر دھوتی پھولن لگے ٹونبو کڈھ وکھاوے
جیونکر بکرا ذبح کرن نوں کڈھی چھری قصائی
گجھر گئی منیاد تمامی تدہ نہ پایا پھیرا
کی تیری جاداد میاں جی جس تیرا سر دھوتا
سر بدھی ہتکاری ململ لنگی لٹکاں لائے
روک روپئے کڈہ دتے جد گہناں گٹا کھولیا
دس کھاں کیہڑی شیکھی تے اوہ جنجاں تدہ چڑھایا
کاگت نواں کرا لے چلکے مہلت پوری ہوئی
جے ہن کاگل بدلیں ناہیں کرج موکاوے میرا
آخر ہو ناچار وچارا ٹونبو نواں کراوے
اسدے نال ویاج ملا کے کاغذ ہک بنایا
ساریاں نال برابر اگوں سود ہوئی پھر جاری
آپھر کھتری رولا پایا کوٹھا دہن رکھایا
جٹ نہ دتا رتہ ہم کھتری عرضی پایا

کُجھ خرچ کُجھ سُوداں لگیاں کُجھ لگی گڈہ چھوڑے
گند بلوٹ اکٹھا کرکے جٹ دی بیڑی بوڑے

تحقیقات مقدمہ کردیاں آخر ڈگری ہووے
کوٹھا بھی ہُن قرض نہ لاہے نا اُسدا سر دھووے

ڈنگر وچھا منجی پیڑھی جو شے نظری آئی
آن سپاہیاں قُرقی والیاں ہر شے ضبط کرائی

جس ویلے پھر گھر باہر دی آن نیلامی ہوئی
اُس ویلے پھر جٹ ہوراں نوں جا نہ جھلے کوئی

سُودی قرضہ چک جنہاں نوں بھاجیاں پیاں کھوایاں
ہُن اوہ وات نہ پُچھے کوئی سو جاں جنہاں اُڈایاں

مُونہہ ڈھلکا کے اِک اِکلا پھرے وچارا روندا
جیکر شرع مطابق چلدا کیوں اج اوکھا ہوندا

شادی اندر وَدہ وَدہ سبھ تھیں پا کم تک رہیا کریندا
اج وِیاہ آکھ دِن لگا کیوں ہنھیں ھنڈسدا نیدا

سُودی قرض اُٹھاون کولوں اُسدن خوف نہ آیا
اج دسّے کھاں کیونکر اُسنوں سُود سواد دکھایا

جنہاں مکاناں مالاں اُپر گرداسی وڈیایاں
ہکّو قدم اُٹھا دھریا جیہڑاں سبھ وکایاں

اُڈ گئی سبھ شوخی شیخی بھرم خدا نے لاہیا
جُھگی جھاہی سبھ وکانی جنگا پُت ویاہیا

بس میاں جو رب نبیؐ دی کردا بے فرمانی
اِس تھیں وَدّہ خوار ہمیشہ ہوندا دوہیں جہانی

وِچ اِسلام نہ سُود کسے نوں لینی جائز آئی
جیونکر دینی اینویں لینی منع نبیؐ فرمائی ہے

جویں شراب نہ پینا جائز اینویں منع پلانا
اِسے طور حرام برابر وِچ نالے اٹھانا

اینویں رِشوت دینے والا نالے لینے والا
دونویں رہسکے دوزخ جاسن دوہاں دا مُنہ کالا

اِسے طور وِیاجاں جو کوئی کھاوے اتے کھواوے
وِچ حدیث دوہاں دے اُپر حضرتؐ لعنت پاوے

بلکہ جو کوئی سُودی کاغذ لِکھن والا بھائی
سنے گواہاں سبھ نوں لعنت پاک نبیؐ فرمائی

کیسا بُرا نتیجہ اس دا کہیا نبیؐ سوہارے
لینے دینے لکھنے والا لعنتی ہوون سارے

مومن بھائیو لعنت کولوں اپنا آپ بچاوو
دوہاں جہاناں دی ایہ لعنت اپنے گل نہ پاوو

لینی سُود حرام پچھانن اکثر مومن بھائی
ایہ اسے دیون کولوں کدی نہ نفرت آئی

بھر بھر سُوداں وسکر رہکے ہوون تنگ ہزاراں
کیا کیا قرض وِیاجی سانوں آن جو کھایاں مار اں

اِسے قرض وِیاجی سانوں ہندواں ہیٹھ بٹھایا
اِسے قرض وِیاجی ساڈا شوکت شان گھٹایا

اِسے قرض وِیاجی ساڈیاں وارثیاں گوایاں
اِسے قرض وِیاجی ساڈیاں جائیداں قُرق کرایاں

اِسے قرض وِیاجی ہلٹے کھوہ تے سنگالے
اِسے سُودی قرض گھراں تھیں مومن بچہ نکالے

اِسے قرض وِیاجی ساڈیاں کیتیاں آن اُجاڑاں
اِسے شکنجے نال سانوں کیہا دُکھ گراں

اِسے قرض وِیاجی سانوں در در اُپر بھنایا
اِسے قرض وِیاجی سانوں گلیاں نوچہ رُلایا

اِسے قرض ویاجی ساڈے ہار سنگار اوتارے
اِسے قرض ویاجی ساڈا خون بدن دا پیتا
اِسے قرض ویاجی ساڈے مال اسباب بلوٹائے
اِسے قرض ویاجی مومن کر کنگال رولائے
اِسے قرض ویاجی ساڈے مان تران ترو ڑے
اِسے قرض ویاجی ساڈے کھتے گھوڑے جوڑے
ایہ روپئے سودی ہردم ہوندے جاون وڈے
وہیاں اندر ٹاکریاندے تھروسن بے اڈے
نال سیاہی غضب الٰہی ایسے لگے بوڑے
جیویں لوہار تپاوَن آہرن بھٹھ کے ہتھ ہتھوڑے
چھتن پوٹمک جو مکڑی والے کدی ہنوون تھوڑے
لیکھا پانا شروع کیتا جد جاہل جٹ امو ڑے
سُدھ دتی تا سڈ ہاکھیا لکڑ ہنے لکوڑے
چھیٹ دی جاگہ چھٹ کنکدی لکھیدیاں کیہڑا ہوڑے
پیسے دی جا پائے سونا کدین ڈِتا توڑے
اوتوں ہور لگاوے پوچیل سود اتے گڈہ جوڑے
تو ین روپئے ہٹی والے دو ٹریاں تھیں پڑ دوڑے
ہٹی والا جٹ عاجز دی جڑہ تے میخ آکھوڑے
عمر اکارت تہہ محنت ضائع کھٹی پُٹی بوڑے
نت پٹیاں تک لہو نہ مگروں الیسی لیسیں جھوڑے
القصہ ایہہ سودی قرضہ الیسی رت نچوڑے
مومن بھائیو ہوش کرو ایہہ عادت دلوں وسارو
عزت ہندی قہار تراٹی بہاریاں نعمتاں آہیاں
جسدن چاکے ہٹی اُتوں سودی قرض اُٹھائے
دو جا گھاٹا دولت والا ایسی گھات لگا نداہ
کر کر محنت بیٹہ کوڈی جتنا کجھ کماوے

اِسے قرض ویاجی ساڈے کھتے محل منارے
اِسے قرض ویاجی ساتوں جگو چہ گُنڈا کیتا
اِسے قرض ویاجی ہندو دولت نال رجائے
اِسے قرض ویاجی ہندو شاہوکار بنائے
اِسے قرض ویاجی پچھے ہوگئے شاہ ارو ڑے
اِسے قرض ویاجی پچھے مال کراڑاں جوڑے
جیونکر گھڈاں وچوں نکلن ساون ماہ مکوڑی
نہر بھرے جیوں نال غضب دے ڈنگ اٹھوہاں پوڑی
یک یک پتّا چاہے پتّا بھنے تک نکوڑے
قرض اوٹھاون والے دی اوہ اینویں ہڈی پوڑے
ٹاکریاندی دہاڑ چھٹی پھر کیہڑا اوگاں موڑے
یاد نہ رہیا کی کجھ چایا ہندو جوڑن جوڑے
پنڈ دی جاگہ پونڈ بنا کے اُسدا لک ترو ڑے
تیل دی جاگہ تلا لکھیا گھڑیاں دی جا گھوڑے
تو ڑی اک روپئے دی اوہ وُہٹی کارن تو ڑے
جادوگردی تندنہ تکے جیوں جیوں ہیا اوہ ہوڑے
قرضہ چاوے ہٹیاں تھیں جو اپنا بھلا نہ بوڑے
کھٹیاں پٹیاں ہٹیاں تے بہہ احمق مچھ مروڑے
جاہل نام تو مندی علوت اجے نہ ہرگز چھوڑے
سر پیراں تک کھاج رہے تا موڑکھ اکھ اگھوڑے
ڈڈی وڈے راکھ ہگا ئیں دھرتی وچہ گھسوڑے
چاچا سودی قرض نہ کھے اپنا قرب نہ مارو
سودی قرض اُٹھاون والے تنے مگروں لاہیاں
عزت بھرم تمامی اُسدا اوسے دن اوڈ جاوے
جیونکر پچے وچہ پوشیدہ گھن لکڑی نوں کھاندا
ہٹی آسے رہے ستہہ اوہ وزخ کون بچاوے

ساری عمراں رہے پٹیندا لکھ کرے مزدوری جد تک اصلی قرض نہ لاہے سود نہ ہووی پوری
تریجا جیکر وعدے اُپر قرض نہ مول موکائے بے ایمان بیدین بنے جو وعدہ توڑ گواوے
چوتھا پھر اوہ مومن ہو کے لعنت تھیں نا ڈردا تد تک لعنت وسّے جد تک رہے دیا جان ہمرا
پنجواں اوہ اک ایسی چنتا اپنے گل لگائے جیہڑی مہلک مرضاں انگوں مکنے وچ نہ آوے
چھیواں جیکر نالو نالی سود موکاوے ناہیں ویکھ لوے گھر سارا تماشا تھوڑیاں وزاں تائیں
اک پیسہ بھی سودی جیکر قرض اٹھایا جائے اوہا جیکر دیوے ناہیں جھگا ناس کراوے
بس نذیرا سودی قرضہ کیا کیا دکھ وکھائے جو کوئی ہن بھی سمجھے ناہیں رب اُسنوں سمجھاوے

## دعاء

یا اللہ ہر مومن اُتے رحمت نظر گزاریں کرکے کرم جناب اپنی تھیں سبھ دی قرض اوتاریں
سودی قرض اُٹھاون کولوں جو صلے ساڈے ہاریں ڈوہگھے ہاؤ قرضاں دی تھیں ڈبے بیڑے تاریں
سانوں خاص توقع تیری ہر کوچے بازاریں توہیں حافظ برّیں بحریں شہریں بار اداریں
توہیں صحت بخشن والا کل مرضیں آزاریں نال عنایت کریں حمایت ساڈی کمیں کاریں
بخش صفائی عہد وفائی قولیں ہور قراریں عملیں فعلیں بخش ہدایت برکت کسب وپاریں
کرنا خود نہ بھیجیں سانوں سرکاریں دربایں آپ کریں سبھ فیصلے ساڈے در تھیں نا دُھر کاریں
رکھیں دین سلامت فضلوں نال ایمانے ماریں دو جگ وچہ نذیر بندے دے سارے کم سنواریں

## خاتمۃ الکتاب

میں محض نصیحت مومناں کارن لکھیا ایہ رسالہ سگواں فوٹو کھچ وکھایا حال زمانے والا
جیوں جیوں حالت قوم اپنی دی ابتر نظری آئی قومی جوش ہویا اک پیدا جوڑ کتاب بنائی
پنج گلاں میں لکھیا سوچ پنجے پوریاں آیاں ایہو پنج اسانوں جنہاں تکلیفاں پہونچایاں
جیکر نال انصاف انہاں وچ نظر کوئی دوڑائے ذرہ گل نہ جھوٹھی نکلے ساریاں سچ منائے
ایہہ اکثر لوک جنہاں نوں بُریاں چکھیاں پیاں تنہاں دے گنج گھر گن واگوں خوشیں کدیں نہ گیاں
نال قرآن حدیث اُنہاں نوں جو سو وعظ سنائے ہیچ ہیچ دوزخ دے وچ ڈگن لکھ پئے سمجھائیے
لکھاں قرقیاں ہوندیاں ویکھن کنیں رہن سنیندے اُجڑ نا منظور کریندے رسماں ہنیں چھوڑیندے
ویکھ کلام اللہ نوں آکھن صدقے صدقے جائیے تحریر وانگ دو لتے مارن آیت جدوں وکھلیئے
خیر خواہی دا قدر پچھانن جیہڑے لوک سیانے مورکھ نوں جے کر نصیحت اُلٹا بُرا پچھانے
میں کرکر کوشش بھایاں کارن جیبھ تے قلم گھسائی کیوں نہیں انہاں ملامتاں کولوں بچ جاوے پنج بھائی
حال پنجاں دا جدوں انہاں نوں تفتیشہ نظری آوے شاید رب انہاں نے تائیں سمجھ دلا توجہ پاوے

پڑھ ہن سُن جد لکھن اپنے اپنا آپ سنبھالن
بہتی مدت بے اتفاقی ساڈا ناس کرایا
بہتی مدت بے روزگاری دردر آپ پنایا
بہتی مدت بھر بھر سوداں ہندواں کول لُٹایا
نویں نویں آ پیدا ہوئے ہنر تے کسب ہزاراں
نویں لباس تے نویاں نویاں آن پوشاکاں بنیاں
جٹ پٹھان بھی ہوتے کپڑے ہرگز رنگ نہ لاندی
سبہ چیزاں تبدیلی کرکے اپنے رنگ وٹائے
وچہ اُجاڑاں جنگل جاڑاں نہراں رب چلایاں
پانی دی بوند نہ جتھے کدی دسیندی آہی
ڈردا جتھوں لنگھدا جاکے آدم زاد نہ کوئی
جنہاں نے میناں اِک کوڈی دا فیض نہ کدی وِکھایا
کیہا کیا عجب خزانے مخفی دہرتی آن نکالے
جھگیاں اتے کمینیاں دے گھر دولت وافر ہوئی
سب قوماں نے مرنے پرنے رسماں بہت گھٹایاں
خبر نہیں اوہ خونی مہدی کدوں اینہاں دل آوے
طرح طرح آرائج ہویاں اُلٹیاں اُلٹیاں چالاں
اہل ایمانوں ہوش کرو ہن چھوڑو وہم پرانے
کر اتفاق تمامی مومن بے اتفاقیاں چھوڑو
کر صلاح جو رب نبی دی دسے تابعداری
دے تعلیم اولاداں تائیں علم تے کسب سکھاؤ
جاری کرو تجارت پیشے آپ دوکان نکالو
صرف تساڈی بہتری کارن ایہ سبہ کوشش ہوئی
اگے بھی میں طرح طرح دے لکھے کئی رسالے
چھوٹیاں وڈیاں جو تصنیفاں اج تک میں چھپوایاں
باقی جو چھپوائے ناہیں شعر اشعار پرانے

بے سمجھی وِچہ اُجڑن ناہیں دُنیا دین نہ گالن
بہتی مدت بعلمی وِچہ اپنا آپ گوائیا
بہتی مدت وِچہ فضولیاں دولت مال اڈایا
ہُن تے ہوش کرو کجھ سمجھو نواں زمانہ آیا
نویں خیال تے نویاں باتاں نویاں سوچ وچاراں
ایہ رلے پرانیاں رسماں ساڈیاں مول نہ گیاں
ایہ پر ہن تک مول نہ بدلے موٹے عقل اوہناں دے
جنگل بھی آباد ہوئے رب باغ فضل دے لائے
خشک زمیناں ہریاں ہویاں تازی رنگ لیایاں
پھراندے گھمکار بلے اج ویکھو فضل الٰہی
بھارے شہر بنے اج اُتھے کُل آبادی ہوئی
اج ہن پیداوار اوہناں دی کِتنا ملک تے جایا
ایہ پر مُورکھ اجے نہ سمجھے ضِد نکمی پالے
ایہ پر مندی عادت ساڈی اجے نہ بدلی کوئی
ایہ پر مسلماناں تائیں اجے نہ سمجھاں آیاں
مکارانوں سیدھے جیہڑا آ تلوار وساوے
ایہ پر نا تبدیلی کیتی جگدے بُرے خیالاں
آپس دے وِچہ جھگڑن والے ویلے وقت وِہانے
مفسد لوکاں پِچھے لگ کے دُنیا دین نہ بوڑو
اُسنوں اپنا مصلح سمجھو ضِد وِنجاؤ ساری
بُریاں رِیتاں رسماں چھوڑو سُودی قرض بچاؤ
بہت لُٹایا ہندواں کولوں ہن تے ہوش سنبھالو
نہیں تاں بیڑا ناں لگے دے ذاتی ویر نہ کوئی
بائی سال گذشتہ ہوئے کاغذ کردیاں کالے
یاد نہیں پر اگی بائی گنتی دے وِچہ آیاں
اوہناں دا کجھ گاکچ نہ آوے اللہ بہتر جانے

شعر کرن دا فخر نہ مینوں نا ایہہ مطلب میرا ۔ صرف نصیحت بھائیاں کارن مینوں فکر گھنیرا
شعر اندی دلچسپی تے مت کوئی پڑھے پڑھاوے ۔ کیوں نہیں شاید ایس وسیلے سمجھ کسے نوں آوے

کچھ شعر و شاعری سے اپنا نہیں تعلق
اِس ڈھب سے کوئی سمجھے بس مدعا یہی ہے

بھایاں ندی میں خدمت کردیاں اپنی عمر لنگھائی ۔ بھائی جد اڑن تاں میرا گلہ کرن ہر جائی
اگوں بہاویں سبھ اکارتھ جاون گوزا دھلنڈے ۔ ایہہ ظالم مینوں جیہڑے ڈنگ کرنوں نہیں جانڈے
شہر میرے دے وسن والے اکثر برا مناون ۔ ڈاڈے ہے از ہر بھوں زہریلے زہری ڈنگ چلاون
کرنے شعر جنہاں نے تائیں ہتھیں آپ سکھائے ۔ اوہ بھی چگھدے پھرن وچالے شامتدے منہ آئے
پڑھ پڑھ علم اساڈے گھر دچہ فیض جنہاں نے پایا ۔ اوہناں اج تعصب پاروں وتن جھگ وہاندے
اپنی طرفوں نقل کرن وچہ لاون زور بتیرا ۔ میں قربان خدا تہیں جیہڑا کم سنواری میرا
ہر ہک چیز جہانوں چنگی رات دنے پہونچاوے ۔ حاسد کر کر حسد نکمے کولے ہوندا جاوے
لکھ لکھ شکر ہزار فقیر الائق ذات خدائی ۔ عزت ذلت جس کسے دی ہتھ اوسدے پائی
جیکر رب کسے دی روزی خلقت دے وس پاندا ۔ پھیرے وچہ بہلکے تینوں ہوجاں کون کراندا
اوسے دا ایہہ فضل تمامی جو سبھ جگ نوں پالے ۔ تیرے جیہے نکاریاں نوں بھی دم دم نال جیہالے
کرتوں حمد اوسے دی جیہڑا ہر اک کم بناندا ۔ جیہڑا برا الاون تینوں ہووی بھلا اوہناندا

## مناجات

یارب تیرے فضل کرم دی لوڑ ہمیشہ مینوں ۔ اِتھے اوتھے دوہیں جہانیں ساریاں لوڑاں تینوں
توہیں حافظ توہیں ناصر توہیں مالک میرا ۔ ہر مشکل ہر حاجت اندر مینوں تکیہ تیرا
صدقے آپ رسول اللہ دا سانوں لڑ پکڑایا ۔ توہیں تابعداری اُسدی کریں نصیب خدایا
نیک کریں اولاد میری نوں فضلوں سچیا سایاں ۔ دین دنی وچہ بخش اونہاں نوں عزت تے وڈیایاں
صالح نوں کر صالح یارب پاکرم دی جھاتی ۔ بخش کریں منظور احمد نوں لمی نیک حیاتی
وچہ حیاتی ساریاں خوشیاں مینوں تدہ دکھایاں ۔ جیکر نیک اولاد ہوئی تاں گل مراداں پایاں
فضل کریں ماں باپ میرے تے ہور جو سنگے لائے ۔ رحمت تیری نال اوہناں سارا ساتھ لنگھائے
دیویں سنگ حبیب اپنے دا یارب خالق سائیں ۔ احمد دیاں غلاماں وچوں کرکے حشر اٹھائیں
کر میرے استاداں اتے فضل الٰہی بھارے ۔ ختم اللہ لنا بالحسنٰی نیک کریں کم سارے